

የመረጃ ነጻነት ረቂቅ አዋጅ ሀተታ ዘ-ምክንያት

መግቢያ

የመረጃ ነጻነት (መረጃ የመጠየቅ፣ የማግኘትና የማሰራጨት ነጻነት) ለመጀመሪያ ጊዜ ሕጋዊ እውቅናና ጥበቃ ማግኘት የቻለው ከዛሬ 200 ዓመት በፊት ዜጎች በንጉሱ እጅ የሚገኝ መረጃ ጠይቀው ማግኘት እንዲችሉ በሚፈቅደው የስዊዲን የፕሬስ ነጻነት ህግ (እ.ኤ.አ 1766) ነው። ሆኖም የሰው ልጅ ታሪክ መረጃና እውቀት እና አዳዲስ ሐሳብ የማፍለቅ፣ የመመዘገብ፣ የመሰብሰብ፣ የመጠበቅና የማካፈል ታሪክ ሆኖ ሣለ ስለመረጃ ነጻነት በስፋት መነጋገር የተጀመረው እጅግ ዘግይቶ ነው። ሁለተኛውን የዓለም ጦርነት ማብቃት ተከትሎ በመንግስት አስተዳደር ውስጥ የግልጽነትና ተጠያቂነት አሰራር አስፈላጊነት በስፋት በመሰማቱ የተ.መ.ድ. ጠቅላላ ጉባኤ ባስተላለፈው ውሳኔ ቁጥር 59/1 (1946) እና ቁጥር 217/III (1948) የመረጃ ነጻነት መሰረታዊ ሰብአዊ መብት መሆኑን ለመጀመሪያ ጊዜ ይፋ አድርጓል። ይህ ውሳኔ ለመረጃ ነጻነት ዓለም አቀፋዊ እውቅና መሰረት ጥሏል።

ኢትዮጵያ በፈረመቻቸው ዓለም አቀፍ ሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ቃል ኪዳን (ICCPR) እና በአፍሪካ ህብረት የሰብአዊና የሰዎች መብቶች ቻርተር (ACHPR) የመረጃ ነጻነት መሠረታዊ የሰብአዊ መብት ከመሆኑም ባሻገር ለዲሞክራሲያዊ ማህበረሰብ ግንባታ፣ ለመልካም አስተዳደር መጠናከር ለሌሎች መብቶችና ነጻነቶች መከበር መሰረት መሆኑ እውቅና አግኝቷል። በመሆኑም አባል ሀገራት በብሔራዊ ህጎቻቸው የዜጎቻቸውን መረጃ የመጠየቅ፣ የማግኘትና የማስተላለፍ ነጻነት ተግባራዊ ለማድረግ የህግ እና የአሰራር ሥራዓት የመዘርጋት ግዴታ እንዳለባቸው በእነዚህ ስምምነቶች በግልጽ ተደንግጓል።

ማንኛውም ሰው በመረጠው የማሰራጨ ዘዴ መረጃና ሀሳብ የመሰብሰብ፣ የመቀበልና የማሰራጨት ነጻነት እንዳለው በኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 29 (2) እና የመገናኛ ብዙሃንና የመረጃ ነጻነት አዋጅ ቁጥር 590/2000 ክፍል 3 (ሶስት) ሥር በግልጽ ተደንግጎ ይገኛል። የመገናኛ ብዙሃንና የመረጃ ነጻነት አዋጅ ቁጥር 590/2000 ክፍል 3 (ሶስት) (ከዚህ በኋላ በዚህ ጽሑፍ ውስጥ የመረጃ ነጻነት ህግ በሚል የሚጠራ) በሕገ-መንግሥቱ እና በዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች የተረጋገጠን የመረጃ ነጻነት ተግባራዊ ለማድረግ የወጣ ዝርዝር የመረጃ ነጻነት ድንጋጌዎችን (ከአንቀጽ 11 እስከ አንቀጽ 39) የያዘ ህግ ነው።

ይህ የመረጃ ነጻነት ህግ ማንኛውም ሰው ከማንኛውም መንግሥታዊ አካል መረጃ የመጠየቅ፣ የማግኘትና የማስተላለፍ ነጻነት እንዳለው በማረጋገጥ ሕጋዊ ዕውቅና ከመስጠቱም ባሻገር ለመረጃ ነጻነት ተፈጻሚነት አስፈላጊ የሆኑ ዓለም አቀፍ የመረጃ ነጻነት መርሆዎች አካቷል። መረጃ አትሞ የማውጣት ግዴታ፣ የመረጃ ጥያቄን ተቀብሎ የሚያስተናግድ ሀላፊ መመደብ፣ መረጃ ጠያቂ መረጃውን ለምን እንደፈለገው ለማስረዳት የማይገደድ መሆኑ፣ ለመረጃ ጠያቂ ምላሽ የሚሰጥበት የተቆረጠ የጊዜ ገደብ መቀመጥ፣ ውስጣዊና ውጫዊ የቅሬታ ማስተናገጃ ሥርዓት መኖር እንዲሁም የመንግስት አካል ውሳኔ ሕጋዊነት የሚፈተሽበት ሥርዓት መዘርጋት በመረጃ ነጻነት ህጉ የተካተቱ ዋና ዋና የመረጃ ነጻነት መርሆዎች ናቸው። የመረጃ ነጻነት አፈጻጸም የሚከታተል ገለልተኛ የቁጥጥር ሥርዓት መዘርጋት ሌለኛው የመረጃ ነጻነት መርህ ሲሆን የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም የመረጃ ነጻነት ህግ አፈጻጸም የመከታተል ሃላፊነት በመረጃ ነጻነት ህጉ

ተሰጥቶታል። በመሆኑም የመረጃ ነጻነት ህግ ተግባራዊ መደረግ የጀመረው ህዳር 2004 ዓ.ም ሲሆን ረጅም እድሜ ካስቆጠሩ ነባር ህጎች መካከል አንዱ ነው።

የመረጃ ነጻነት ህግ ተግባራዊ መደረግ የጀመረው ህዳር 2004 ዓ.ም ሲሆን ሆኖም በአንድ በኩል በእነዚህ 17 (አስራ ሰባት) ዓመታት ውስጥ ለመረጃ ነጻነት አፈጻጸም አዎንታዊ እና አሉታዊ ተጽዕኖ ያላቸው በርካታ የመረጃና የመገናኛ ቴክኖሎጂዎች እድገት እና የፖለቲካ ለውጦች ተመዝግበዋል። የመረጃና የመገናኛ ቴክኖሎጂዎች የመንግሥት አካላት በእጃቸው የሚገኙ መረጃዎችን በቀላሉ፣ በፍጥነትና በዝቅተኛ ወጪ ለህብረተሰቡ እንዲያደርሱ እና ወቅቱን ለጠበቀ የመረጃ ነጻነት አፈጻጸም ሪፖርትና ግብረ-መልስ ቅብብሎሽ ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ። በወረቀት ላይ የተመሰረተው የመረጃ ቅብብሎች በአብዛኛው ወደ ወረቀት አልባ ተለውጧል። በመሆኑም የመረጃ ጥያቄ አቀራረብና ምላሽ አሰጣጥ እና መረጃ አትሞ የማውጣት ግዴታ አፈጻጸም ሂደት ሀገራችን ካለችበት የቴክኖሎጂ እድገት ጋር ማጣጣም የግድ ይላል።

በሌላ በኩል ነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ ከመጽደቁ በፊት በረቂቅ ደረጃ ሳለ ጀምሮ ከይዘትና ከአፈጻጸም ጋር በተያያዘ በርካታ ጥያቄዎች ሲቀርቡበት እንደነበረ ይታወሳል። በእርግጥም በሀገራችን የመረጃ ነጻነት ሕገ-መንግሥታዊ፣ ሕጋዊና ተቋማዊ እውቅና የተሰጠው ቢሆንም ነጻነቱን በተግባር እውን ማድረግ አልተቻለም። ለዚህም የመረጃ ነጻነት ህጉ የይዘት እና የአፈጻጸም ችግሮች ዋነኛ ምክንያቶች ናቸው። የመንግስት አካላት የመረጃ አያያዝና አደረጃጀት ሥርዓት እጅግ ደካማና ተቋማዊነት የጎደለው መሆኑ፣ የአሠራር ባህል በአብዛኛው በሚስጢራዊነትና በጆሮ ዳባነት ላይ ማተኮሩ፣ በርካታ የመንግስት አካላት ከመረጃ ነጻነት ህጉ ዓላማ በተቃራኒው መልካም ገጽታቸውን የሚያንፀባርቁ መረጃዎች ላይ የሚያተኩሩ እና አጋላጭ (መርማሪ) ለሆነ የመረጃ ጥያቄ ምላሻቸው ምክንያት የለሽ ክልከላ መሆኑ፣ በየደረጃው የሚገኝ የመንግሥት አካል ለግልጽ አሰራርና ተጠያቂነት ያለው ቁርጠኝነትና ግንዛቤ እጅግ አናሳ መሆኑ፣ በመረጃ ተደራሽነት ላይ የሚስተዋሉ ክፍተቶች/ችግሮች ለማስተካከልና እርምጃ ለመውሰድ የመንግስት አካላት ፍላጎት የማጣት ችግር ተቋሙ በመንግሥት አካላት ባካሄዳቸው የመረጃ ነጻነት ህግ አፈጻጸም ቁጥጥርና ክትትል ሥራዎች የተለዩ የአፈጻጸም ክፍተቶች ናቸው።

ለመረጃ ጠያቂ መረጃ የመስጠትና አትሞ የማውጣት ግዴታ እና በመረጃ ነጻነት ህጉ የተደነገጉ ሌሎች ግዴታዎች ለማረጋገጥ የሚያስችል አስገዳጅ የአሰራር ሥርዓት አለመኖር፣ በመረጃ ነጻነት ላይ የተጣሉ ህጋዊ ገደቦች/ክልከላዎች በጣም ሰፊ፣ ለትርጉም የተጋለጡና ግልጽነት የሚጎድላቸው መሆኑ፣ የሕዝብ ግንኙነት ሥራ ክፍል ዋና ተልዕኮ የመንግሥት አካሉን መልካም ገጽታ መገንባት ሆኖ ሣለ የመረጃ ነጻነት ህግን በመንግስታዊ አካላት ውስጥ የማስፈጸም ሀላፊነት ለህዝብ ግንኙነት ክፍል/ሀላፊ መስጠቱ፣ ለኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም የተሟላ ሥልጣን አለመስጠቱ ከመረጃ ነጻነት አፈጻጸም አኳያ የሚጠበቀው ውጤት በሚፈለገው ልክ እንዳይመጣ እንቅፋት የሆኑ ዋና ዋና የይዘት ክፍተቶች ናቸው። በተለያዩ ጥናቶችና በተቋሙ የክትትልና ቁጥጥር ሥራዎች ተረጋግጧል። በአጠቃላይ ግልጽነትን፣ ተጠያቂነትንና የሕዝብ ተሳትፎን በማረጋገጥ እንዲሁም ብልሹ አሰራር በመከላከል ረገድ የተጠቀምንባቸው አሰራሮች በቂ ሆነው ባለመገኘታቸው በአብዛኛው የመንግሥት አካላት ዘንድ መረጃ የማግኘት ጉዳይ እንደ ህጋዊ

መብት ሳይሆን እንደ ችርታ መታየቱ ከመንግስት አካል መረጃ ማግኘት እጅግ ፈተና ሆኗል።

በዚህም ቀልጣፋ፣ ፈጣን፣ ቀላል፣ ግልጽ እና ተጠያቂነት ያለበት የመረጃ ፍላጎትን የሚያረጋግጥ ዘመናዊ የመረጃ አያያዝና ሥርጭት ሥርዓት መዘርጋት፣ ተከታታይነት ያለው ሰፊ የግንዛቤ ማዳበር ሥራ በመንግሥት አካላትና በግል ድርጅቶች መሥራት፣ በመንግሥታዊ አካላት አሰራር የሚንፀባረቅን የሚስጠራዊነት ባህል ማስወገድ የሚያስችል ግልጽ ሥርዓት መዘርጋት፣ ወጥ የክፍያ ሥርዓት መዘርጋት፣ ህጋዊ ላልሆነ የመረጃ ክልከላ ምክንያት (ሽፋን) ሊሆኑ የሚችሉ የክልከላ ምክንያቶች ማብራራትና እንዲህ ያሉትን ክልከላዎች ማስወገድ፣ ከመንግሥት አካላት የመልካም ገጽታ ግንባታ ሥራ ነጻ የሆነና ተጠያቂነት ያለበት የመረጃ ሀላፊ መመደብ፣ መረጃ በማግኘት ረገድ መገናኛ ብዙሃን ያሉባቸውን ተግዳሮቶች በማስወገድ ገንቢ ሚና መጫወት እንዲችሉ ማድረግ እንዲሁም ከጠንካራ ተቋማዊ መረጃ ነጻነት ህግ አፈጻጸም ክትትልና ቁጥጥር ሥርዓት ጎን ለጎን አስገዳጅ የአሰራር ሥርዓት መዘርጋት ይጠይቃል።

በመሆኑም በሥራ ላይ ያለው የመረጃ ነጻነት ህግ አዎንታዊና ጠቃሚ ጉዳዮችን አካቶ የያዘ ቢሆንም በሚፈለገው ደረጃና ጥራት ውጤታማ ማድረግ እንዲቻል ኢትዮጵያ በተቀበለቻቸው አለም አቀፍ ስምምነቶች መሠረት፣ በተግባር ያጋጠሙ ክፍተቶችን በማሟላት፣ በነባሩ ህግ ከተካተቱ የመረጃ ነጻነት መርሆዎችና የአሰራር ሥርዓቶች የሚያስጨምር እና በነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ የተካተቱትን መርሆዎችና የአሰራር ሥርዓቶች ውጤታማ በሆነ መልኩ ተግባራዊ ለማድረግ እና የሕዝብን መረጃ የማግኘት ፍላጎት በሚያንጸባርቅና መብቱን ይበልጥ ለመጠበቅና ለማራመድ የሚያስችል ራሱን የቻለ ግልጽና ዝርዝር እና አስገዳጅ የህግ ማዕቀፍ በማዘጋጀት የመረጃ ነጻነት ያለውን ከፍተኛ ጠቀሜታ ማሳካት የሚያስችል የመረጃ ተደራሽነት ሥርዓት መዘርጋት አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ ይህ የመረጃ ነጻነት አዋጅ የተዘጋጅቷል።

የረቂቅ አዋጁ ዝግጅት ሂደት

በ2010 ዓ.ም በሀገራችን የተከሰተን የፖለቲካ ለውጥ ተከትሎ ለሰብአዊ መብት ጥሰት ምክንያት የሆኑና አፋኝ የህግ ማዕቀፎችን በማጥናት ለመንግስት ምክረ ሐሳብ እንዲያቀርብ የሕግ እና ፍትሕ ጉዳዮች አማካሪ ጉባኤ በወቅቱ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ መ/ቤት በመመሪያ መቋቋሙ ይታወቃል። አማካሪ ጉባኤው በሥሩ አስር የሥራ ቡድኖች ያሉት ሲሆን የሚዲያ ጥናት ቡድን አንዱ ነው።

የሚዲያ ጥናት ቡድኑ ከዚህ ቀደም በመገናኛ ብዙሃን እና በመረጃ ነጻነት ላይ የተካሄዱ የምርምር ሥራዎችን፣ በተባበሩት መንግስታት ድርጅት ሁለ-አቀፍ የግምገማ መድረክ (universal periodic review) የተሰጡ አስተያየቶችን፣ የጥናት ቡድኑ ባዘጋጃቸው የምክክር መድረኮች ከሚመለከታቸው አካላት የተሰጡ መረጃዎችንና ግብአቶችን እንዲሁም የጥናት ቡድኑን አባላት ተግባራዊ የሥራ ልምድ መሰረት በማድረግ ባካሄደው ጥናት የመረጃ ነጻነት ህግ የይዘትና የአፈጻጸር ክፍተቶች እንዳሉበት ተመላክቷል። በዚህም ራሱን የቻለ የመረጃ ነጻነት አዋጅ እንዲወጣ በሰጠው ምክረ ሐሳብ መሠረት በጥናት ቡድኑ ረቂቅ የመረጃ ነጻነት አዋጅ ተዘጋጅቷል። ሆኖም ረቂቅ የመረጃ ነጻነት አዋጁ ለሚመለከታቸው

አካላት ቀርቦ ግብአት ከመሰብሰቡ በፊት በሂደት ላይ እያለ የአማካሪ ጉባኤው የሥራ ዘመን በመጠናቀቁ ሥራውም ተቋርጧል።

የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም በሚዲያ ጥናት ቡድን የተጀመረን ረቂቅ የመረጃ ነጻነት አዋጅ ሥራ በማጠናቀቅ ለሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት እንዲያቀርብ በተሰጠ አቅጣጫ መሠረት ተቋሙ አምስት አካላት ያሉት ኮሚቴ አቋቁሟል። ኮሚቴው በአፈጻጸም ወቅት ተቋሙን በተግባር የገጠሙ ችግሮችን፣ የሌሎች ሀገራትን ልምድ እና የአፍሪካ ሞዴል የመረጃ ነጻነት ሕግን ግምት ውስጥ በማስገባት በሚዲያ ጥናት ቡድኑ በተዘጋጀው ረቂቅ የመረጃ ነጻነት አዋጅ ላይ ማሻሻያዎችን በማድረግ የራሱን ረቂቅ የመረጃ ነጻነት አዋጅ አዘጋጅቷል። በተለይ የይዘትና የአፈጻጸም ክፍተቶች እና በተሻሻለው ረቂቅ የመረጃ ነጻነት አዋጅ ላይ ከተለያዩ አካላት በተለይም ከሕዝብ ግንኙነት ሃላፊዎችና ባለሙያዎች፣ ከተለያዩ የጋዜጠኝነት ት/ቤቶች መምህራን፣ ከመገናኛ ብዙሃን ባለሙያዎች፣ ጋዜጠኞች እና ከዲሞክራሲ ጉዳዮች ቋሚ ኮሚቴ አካላት ጋር በተለያዩ መድረኮች ምክክር እና ግብአት የማሰባሰብ ሥራዎች ተሰርቷል። በግብአት ማሰባሰቢያ መድረኮቹ ቢሻሻሉ ተገቢ ነው ተብለው የቀረቡ የተለያዩ ርዕሰ ጉዳዮች በታሰቡነት ተይዘዋል።

የአዋጁ አስፈላጊነት

የመገናኛ ብዙሃንና የመረጃ ነጻነት አዋጅ ቁጥር 590/2000 ሁለት የተለያዩ መሠረታዊ ነጻነቶች (ሀሳብን የመግለጽ ነጻነት እና የመረጃ የመጠየቅና የማግኘት ነጻነት) የሚመሩበትን ዝርዝር ድንጋጌዎች አጣምሮ የያዘ ነው። ሆኖም የመገናኛ ብዙሃን እና የመረጃ ነጻነት የየራሳቸው ባህሪ እና ዓላማ ያላቸው ሆኖ ሣለ ድንጋጌዎቹ በአንድ አዋጅ ተጣምረው መውጣታቸው በቂ እና ግልጽ የአሰራር ሥርዓት አንዳይዘረጋ አድርጓል። በተለይም የመረጃ ነጻነት ድንጋጌዎች በመገናኛ ብዙሃን ድንጋጌዎች እንዲሸፈኑ አድርጓል። በ2012 ዓ.ም በተደረገ የህግ ማሻሻል የመገናኛ ብዙሃን የሚመራበት ራሱን በቻለ አዋጅ ጸድቋል። ይህም የመረጃ ነጻነት ድንጋጌዎችን ተፈጻሚነት ጥያቄ ውስጥ እንዲገቡ አድርጓል።

የኢትዮጵያ መንግሥት በ1990ዎቹ መ/ቤቶችንና አገልግሎት አሰጣጠቸውን ለማዘመን፣ ለማቀላጠፍና ተጠያቂነትን ለማስፈን ያለመ በርካታ የለውጥና የተሃድሶ ሙከራዎችን አካሂዷል። በወቅቱ የሲቪል ሰርቪስ አገልግሎት ተሃድሶን በበላይነት እንዲመራ የተቋቋመው የአቅም ግንባታ ሚኒስቴር ባከናወነው ጥናቶች በስነ-ምግባር ማሻሻያ ንዑስ ፕሮግራም ሥር ከተያዙት ፕሮጀክቶች መካከል አንዱ አዜጎች በመንግሥት እጅ ያሉ ሰነዶችና መረጃዎች በፈለጉና በጠየቁ ጊዜ ያለውጣ ውረድ የሚያገኙበትን ሕጋዊ መብት ማረጋገጥ (የመረጃ ነጻነት ህግ ማውጣት) ነበር። በአቅም ግንባታ ሚ/ር የተጀመረው የመረጃ ነጻነት ፕሮጀክት በወቅቱ የፕሬስ አዋጅን ለማሻሻል አዲስ አዋጅ በማርቀቅ ላይ ለነበረው የማስታወቂያ ሚኒስቴር ተላልፎ በመሰጠቱ የመረጃ ነጻነት ህግ ከመገናኛ ብዙሃን ህግ ጋር ተጣምሮ እንዲወጣ ተደርጓል። ሁለቱ ሕጎች በጥምረት የሚታወጁበት አንዳችም አሳማኝ ምክንያት እንዳልነበረ በረቂቅ አዋጁ ምክክር ላይ ከተነሱት ክርክሮች መረዳት ይቻላል። ሆኖም የመረጃ ነጻነት ህግ በመገናኛ ብዙሃን ህግ ውስጥ መካተት የለበትም የሚለው ክርክር ሰሚ ጆሮ ማግኘት አልቻለም። ይህም የመረጃ ነጻነት ህግ ጎልቶ እንዳይወጣ አድርጎታል። እነዚህ አዋጆች ታጭቀው በመውጣታቸው በተለይም የመረጃ ነጻነት ድንጋጌዎች በተገቢ ዝርዝር ሁኔታ፣ በተሟላ የአስተዳደር ስርዓትና የአፈጻጸም ግልፅነት እንዳይቀርብ አድርጎታል።

አለም አቀፍ ተሞክሮ የሚሳየው ሁለቱ አዋጆች ተነጣጥለው የሚወጡ መሆናቸውንና በዚህም የተሻለ አተገባበር እንደሚኖራቸው ነው።

በሥራ ላይ ያለውን የመረጃ ነጻነት ህግ ተግባራዊ ማድረግ ከተጀመረበት እለት ጀምሮ ባሉት 17 ዓመታት ውስጥ ለመረጃ ነጻነት ትግበራ አዎንታዊና አሉታዊ ተጽእኖ ያላቸው በርካታ ለውጦች ተከናውነዋል። በኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ሕገ-መንግሥት እና ሕገ-መንግሥቱን ተከትሎ በወጣው የመረጃ ነጻነት ህግ የተረጋገጠን የመረጃ ነጻነት እየዳበረና እያደገ ከመጣው ዓለም አቀፍ የመረጃ ነጻነት ጽንሰ ሐሳብ፣ ከዓለም አቀፍና አህጉራዊ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች እና የመረጃና መገናኛ ቴክኖሎጂ እድገት ጋር ማጣጣም የመረጃ ነጻነትን በተሟላ መልኩ ተግባራዊ ለማድረግ ያስችላል።

በመሆኑም የዚህ የመረጃ ነጻነት ረቂቅ አዋጅ ዋነኛ ዓላማ በሥራ ላይ ባለው የመረጃ ነጻነት ሕግ ለአፈጻጸም አስቸጋሪ ሆነው የቆዩትን የመረጃ ነጻነት ድንጋጌዎች እና የሥነ-ሥርዓት ሂደቶች እና መረጃን ተደራሽ በማድረግ ሂደት ውስጥ ያሉትን ልዩ ሁኔታዎች ግምት ውስጥ በማስገባት በመንግሥት አካል እና በግል ድርጅት እጅ በሚገኙ መረጃዎች ላይ ተፈጻሚነት ያለው ራሱን የቻለ ግልጽና ዝርዝር የመረጃ ነጻነት አዋጅ በማውጣትና ቀልጣፋ የመረጃ ተደራሽ ሥርዓት በመዘርጋት የግለሰብን፣ የሕዝብን እና የሀገርን መሠረታዊ ጥቅምና መብት ማስጠበቅ ነው።

የመረጃ ነጻነት አዋጁ ዋና ዋና ድንጋጌዎች

ነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ (የመገናኛ ብዙሃንና የመረጃ ነጻነት አዋጅ ቁጥር 590/2000 ክፍል ሶስት) ሥራ ላይ መዋል ከጀመረ 17 (አስራ ሰባት) አመታትን አስቆጥሯል። ሆኖም በሚፈለገው ሁኔታ ግልጽና ተጠያቂ የመንግስት አሰራር ማረጋገጥ አልተቻለም። በዚህም ተቋሙ ባካሄዳቸው የቁጥጥርና ክትትል ሥራዎች እና የህግና ፍትሕ ማሻሻያ አማካሪ ጽ/ቤት ባደረገው የዳሰሳ ጥናት የመንግስት አካላት ለመረጃ ጠያቂ መረጃ የመስጠት እና የሕዝብ ጥቅም መረጃዎችን አትሞ የማውጣት ግዴታቸውን ሳይወጡ ሲቀሩ የማስደገጃ ሥርዓት አለመደንገጥ፣ የመረጃ ነጻነትን በመንግስት አካላት የማስፈጽም ሃላፊነት ለሕዝብ ግንኙነት ሥራ ክፍል መሰጠቱ፣ የመንግስታዊ አካላት የመረጃ አያያዝ፣ አጠባበቅና አስተዳደር ሥርዓት እጅግ የተዳከመና ተቋማዊነት የጎደለው መሆኑ፣ መረጃ ለማግኘት የይግባኝ ሂደቱ በጣም ረጅምና እስከ 100 ቀናት ድረስ ሊወስድ የሚችል መሆኑ፣ የማይገለጹ መረጃዎች አንቀጾች ትርጉም ሰፊና ግልጽነት የጎደላቸውና ለትርጉም የተጋለጡ መሆናቸው እንዲሁም የመረጃ ነጻነት ህግን በተመለከተ ለኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም የተሰጠው ስልጣን የተሟላ አለመሆኑ ለመረጃ ነጻነት ህጉ ተግባራዊነት እንቅፋት ሆነው የቆዩ የህግና የአፈጻጸም ክፍተቶች መሆናቸው ተረጋግጧል።

ይህም እየዳበረና እያደገ የመጣውን የመረጃ ነጻነት ህግ ጽንሰ ሐሳብ፣ ኢትዮጵያ የፈረመቻቸውን ዓለም አቀፍና አህጉራዊ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች፣ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት እና የመረጃና መገናኛ ቴክኖሎጂ እድገት ያገናዘበ እና የሕዝብን መረጃ የማግኘት ፍላጎት ይበልጥ የሚያንጸባርቅ ግልጽ፣ ቀልጣፋ፣ ፈጣን፣ ቀላል የሆነ እና ተጠያቂነት ያለው የመረጃ ተደራሽነት ሥርዓት የመዘርጋት አስፈላጊነት ጎልቶ እንዲታይ አድርጓል።

በዚህም በነባሩ የመረጃ ነጻነት ህጉ አፈጻጸም ወቅት የተስተዋሉና ሌሎች የህግና የአፈጻጸም ክፍተቶች በመቅረፍ ውጤታማና ሊተገበር የሚችል የመረጃ ነጻነት ሥርዓት ለመዘርጋት ጉዳዩ ከሚመለከታቸው (ማለትም ከፌደራል የመንግሥት ኮሙኒኬሽን ሚ/ር፣ ከፍትሕ ሚ/ር፣ ከቴክኖሎጂና ኢኖቬሽን ሚ/ር፣ ከመገናኛ ብዙሃን ካውንስል፣ ከፌደራል መንግሥትና ከአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ከተውጣጡ የህዝብ ግንኙነትና ኮሙኒኬሽን ሥራ አስፈጻሚዎች፣ ከመገናኛ ብዙሃን ጋዜጠኞች እና ከመስኩ ምሁራን) አካላት ጋር የተለያዩ ሰፊ ውይይቶች ተደርገዋል። በዚህም ጠቃሚ ግብዓቶች ተሰብስበዋል። ከኬኒያ ከደቡብ አፍሪካ፣ የታንዛኒያ እና ከጋና የመረጃ ነጻነት ህጎች እና ከአፍሪካ ሞዴል የመረጃ ነጻነት ህግ ጠቃሚ ግብአት ተገኝተዋል። በአጠቃላይ ከላይ የተዘረዘሩትን ዓለም አቀፋዊ፣ አህጉራዊና ሀገራዊ ሁኔታዎች እና ከሚመለከታቸው አካላት የተገኙ ግብአቶች እና የተለያዩ ሀገራትን ልምድ በማገናዘብ ይህ የመረጃ ነጻነት ረቂቅ አዋጅ ተዘጋጅቷል

የረቂቅ አዋጁ አወቃቀር (አደረጃጀት)

ረቂቅ የመረጃ ነጻነት አዋጁ ጠቅላላና ልዩ ልዩ ድንጋጌዎችን ጨምሮ በ7 (ሰባት) ክፍሎችና በ60 (ስድሳ) አንቀጾች የተዋቀረ ነው። ክፍል 1 (አንድ) ጠቅላላ ድንጋጌዎችን የያዘ ሲሆን ክፍል 2 (ሁለት) ከመንግስት አካል እና ከግል ድርጅት መረጃ የማግኘት ነጻነት፣ ክፍል 3 (ሶስት) የማይገለጹ መረጃዎች፣ ክፍል 4 (አራት) የመረጃ ጥያቄ አቀራረብ እና ምላሽ አሰጣጥ ሥነ ሥርዓት፣ ክፍል 5 (አምስት) የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም ሥልጣንና ተግባር፣ ክፍል 6 (ስድስት) ቅሬታና ይግባኝ አቀራረብ ሥርዓት እና ክፍል 7 (ሰባት) ልዩ ልዩ ድንጋጌዎችን ይዘዋል። በመሆኑም በረቂቅ የመረጃ ነጻነት አዋጁ የተካተቱ ዋና ዋና ድንጋጌዎች ይዘት እና ማብራሪያ የሚያስፈልጋቸውን እንደሚከተለው ቀርበዋል።

**ክፍል አንድ
ጠቅላላ**

1.1. የአዋጁ መግቢያ

ረቂቅ አዋጁ የመረጃ ነጻነት አዋጅን ማውጣት ለምን እንዳስፈለገ የሚገልጹ ሐሳቦችን የያዘ መግቢያ አለው። የመረጃ ነጻነት መሠረታዊ ህግ በመሆኑ ከሌላ ጋር ሳይዳበል የራሱ መርሆዎች እና ዓላማዎች ኖሮዉት ራሱን ችሎ እንደሚወጣ የሌሎች ሀገራት ልምድ ያሳያል።

የመረጃ ነጻነት ዘርፍ ከደረሰበት ያደጉ ሃሳቦች፣ አለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ስምምነቶችና መግለጫዎች እንዲሁም ከቴክኖሎጂ እድገት ጋር የሚጣጣምና ተግባራዊ ሊደረግ የሚችል ራሱን የቻለ የመረጃ ነጻነት ማውጣት፣ ለመረጃ ነጻነት አፈጻጸም እንቅፋት የሆኑ ችግሮችን መቅረፍ፣ የሰዎችን ከመንግሥት አካልና ከግል ድርጅት መረጃና ሰነድ የመጠየቅና የማግኘት ነጻነት ይበልጥ ማረጋገጥ፣ ተጠያቂነትን ማስፈንና የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም የተሟላ ሥልጣን እንዲኖረው ማስቻል የመረጃ ነጻነት አዋጅ ማውጣት ያስፈለገበት ዋና ዋና ዓላማዎች ስለመሆናቸው በረቂቅ አዋጁ መግቢያ ተመላክቷል።

1.2. የአዋጁ ስያሜ፡-

ለዚህ አዋጅ መውጣት ህጋዊ መሠረት የኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 29 ንዑስ አንቀጽ (2) ሲሆን በዚህም ማንኛውም ሰው በማንኛውም የማሰራጨ ዘዴ ማንኛውንም ዓይነት መረጃና ሐሳብ የመሰብሰብ፣ የመቀበልና የማሰራጨት ነጻነቶች አለው በሚል ተደንግጓል። የአዋጁ አስፈላጊነት በህገ-መንግስቱ የተረጋገጠን መረጃና ሐሳብ የመሰብሰብ፣ የመቀበልና የማሰራጨት ነጻነት ተግባራዊ ማድረግ በመሆኑ የአዋጁ ስያሜም የመረጃ ነጻነት አዋጅ እንዲሆን ተደርጓል።

1.3. ትርጓሜ መረጃና ሰነድ

በረቂቅ አዋጁ መረጃ ከሰነድ ጋር የተዛመደ ሆኖ የተተረጎመ ሲሆን ሰነድ ማለት በማንኛውም ሰው በማንኛውም ጊዜ የተፈጠረ፣ የተቀዳ ወይም የተዘጋጀ እና በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት እጅ የሚገኝ መዝገብ፣ ፋይል ወይም በእጅ ወይም በማሽን የተጻፈ ረቂቅ ጽሑፍ፣ በኤሌክትሮኒክ ዘዴ የወጣ የመዝገብ ግልባጭ፣ በኮምፒዩተር ወይም በሌላ በማንኛውም መሳሪያ ወይም ዘዴ በመታገዝ የሚታይ፣ የሚነበብ፣ የሚደመጥ ወይም የሚታወቅ መረጃ እንደሚያካትት ትርጉም ተሰጥቶታል። ከዚህ ትርጉም መረዳት የሚቻለው ሰነድ በማንኛውም ጊዜ በማንኛውም የተፈጥሮ ወይም የህግ ሰው የተፈጠረ ወይም የተዘጋጀ መሆን ያለበት ሲሆን መረጃ በተጠየቀ የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅት የተፈጠረ ወይም የተዘጋጀ መሆን አይጠበቅበትም። በሌላ አገላለጽ በሌላ የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅት ወይም

በአሁኑ ሰዓት በመንግስት አስተዳደር ውስጥ ከሚስተዋለው የሚስጢራዊነት ባህል እና እጅግ ደካማ በሆነው የመረጃ አያያዝ ሥርዓት የተነሳ ዋናው ሰነድ ሊደበቅ/ሊሰወር ወይም ሊጠፋ የሚችልበት አጋጣሚ ሰፊ ነው። ይህ ደግሞ ዋናው ሰነድ በእጅ የለም በሚል ምክንያት የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅት ግዴታውን እንዳይወጣ በር ይከፍታል። በመሆኑም ዋናውን መዝገብ፣ ፋይል፣ በእጅ ወይም በማሽን የተጻፈን ረቂቅ ጽሑፍ ማግኘት በማይቻልበት ወቅት ከዋናው ሰነድ ላይ የተቀዳን ወይም የተቀረጸን ትክክለኛ ሰነድ ቅጂ እንደ ሰነድ መጠቀም ይቻላል።

በሌላ በኩል በነባሩ አዋጅ መረጃ ጠያቂዎች መረጃ ለማግኘት ያላቸው መብት የሚያተኩረው በመንግስት አካል እጅ በሚገኙ መረጃዎች ላይ ብቻ ነው። በነባሩ አዋጁ ትርጉም መሰረት መረጃ የሚጠየቅበት ሰነድ በመንግስት አካል እጅ የሚገኝ መረጃ ብቻ ነበር። ሆኖም የመንግስት ሚና እየቀነሰ፣ ግለሰቦች እና የግል ድርጅቶች ለመንግስት አካላት የሚሰሩበት አጋጣሚ እየጨመረ ይገኛል። በሌሎች አገራት ልምድ እንደታየውም ግለሰቦችና የግል ድርጅት ለመንግሥት አካላት ሲሰሩ መረጃው እንደ መንግሥት መረጃ ይወሰዳል። የመንግስት አካላት እና የግል ድርጅቶች በአጋርነት በሚሰሩበት በአሁኑ ወቅት በመንግሥት አካላት እጅ የሚገኝ መረጃን ብቻ ማለት የሰዎችን መረጃ የማግኘት ነጻነት ይገድባል። ይህንን ችግር ለመቅረፍና ይበልጥ ግልጽ ለማድረግ ሰነድ የሚለውን ቃል በድጋሚ መተርጎም አስፈላጊ ሆኗል።

በመሆኑም ሰነድ ማለት በማንኛውም አካል በማንኛውም ጊዜ የተፈጠረ፣ የተቀዳ፣ በቋሚነት የተቀመጠ፣ የተቀረጸ ወይም የተዘጋጀ ሆኖ በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት ቁጥጥር ስር የሚገኝ መረጃ ነው የሚለውን ትርጉም እንዲይዝ ተደርጓል።

የግል ድርጅት

ነባሩ የመረጃ ነጻነት አዋጅ ተፈጻሚነት በመንግሥት አካላት ላይ ብቻ ነው። የግል ድርጅትን አያካትትም። ሆኖም የአገራትን ልምድ እና አለም አቀፍ የመረጃ ነጻነት መርሆዎችን ግምት ውስጥ በማስገባት አዲሱ የመረጃ ነጻነት አዋጅ በመንግስት አካል እና በግል ድርጅት ላይ ተፈጻሚነት እንዲኖረው የተደረገ በመሆኑ የግል ድርጅትን መተርጎም አስፈላጊ ሆኗል።

ሆኖም የግል ድርጅት በመንግሥት ነክ ስራ ላይ የተሰማራ እና ከመንግስት ጋር የገንዘብ ትስስር ያለው የግል ድርጅት በሚል በሁለት መንገድ ተርጉም ተሰጥቷል። መንግሥት ነክ ስራ” ማለት ከመንግሥት አካል በመወከል ፍቃድ መስጠትን እና መከልከልን ጨምሮ አስተዳደራዊ ተግባራትን እንዲሁም የትምህርት፣ የጤና፣ የትራንስፖርት፣ የባህል እና መሳሪያ አገልግሎት ማከናወንን ያካትታል። በመረጃ ነጻነት ህጉ የግል ድርጅት ለመባል በተለምዶ የመንግስት ተግባር/አገልግሎት በሚል በሚታወቅ በፍቃድ መስጠትና መከልከልና አስተዳደራዊ አገልግሎት እንዲሁም በትምህርት፣ በጤና፣ በትራንስፖርትና መሳሪያ አገልግሎት ሥራ ላይ የተሰማራ የአክሲዮን ማህበርና ሃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር መሆን ይጠበቅበታል።

“የገንዘብ ትስስር” ማለት በማንኛውም ደረጃ ይሁን መጠን መንግስት በግል ድርጅት የገገድ ሥራ እቅስቃሴ ውስጥ የገንዘብ ወይም የአክሲዮን ድርሻ ያለው እንደሆነ ነው። መንግስት በውክልና ለግል ድርጅት የሚሰጠው ተግባር ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመረ ወይም እየቀነሰ ሚሄድ በመሆኑ ተቋሙ ይህንን ትርጉም በየሁለት አመቱ በመከለስ በአዋጁ የሚካተቱ የግል ድርጅቶችን የመወሰን ሃላፊነት ተሰጥቶታል።

የሕዝብ ጥቅም:-

የህዝብ ጥቅም የሚለው ሀረግ በተለያዩ የፖለቲካ ውይይቶችና ጽሑፎች እንዲሁም በነባሩ የመረጃ ነጻነት አዋጅ በስፋት አገልግሎት ላይ የዋለ ቢሆንም በተለይም በነባሩ አዋጅ ግልጽ ትርጓሜ አልተሰጠውም። የሕዝብ ጥቅም እንደ መረጃው ባህሪ የሚወሰን ቢሆንም ይህንን አስቸጋሪ የህሊና ሚዛን ለግለሰብ መተው ለዘፈቀዳዊ እና አድሎአዊ አሰራር እድል ይሰጣል። በመሆኑም የሕዝብ ጥቅም ለሚለው ሀረግ ትርጉም መስጠት አስፈልጓል። በዚህም በረቂቅ አዋጁ የሕዝብ ጥቅም ማለት ከግል ወይም ከጥቂት ቡድኖች የጥቅም ፍላጎት በተቃራኒ የማኅበረሰቡን የደንገነት፣ የምጣኔ ሃብት፣ የባሕል፣ የፖለቲካ እና መሳሪያ ተፈጥሮ ያላቸውን ጥቅሞች ጨምሮ የሰፊው ሕዝብ ተጠቃሚነት የሚመለከት ነው በሚል ተተርጉሟል።

1.4. የተፈጻሚነት ወሰን:-

የነባሩ የመረጃ ነጻነት አዋጅ ክፍል ሶስት ድንጋጌ ተፈጻሚነት በመንግስት አካላት ላይ ብቻ ነው። በነባሩ አዋጅ የሚሸፈነው በመንግሥት አካላት የይዘታ ቁጥጥር ሥር የሚገኝ መረጃን ብቻ ነው።

ሆኖም መንግስት እና ግለሰቦች/የግል ድርጅት በአጋርነት በሚሰሩበት፤ ግለሰቦችና የግል ድርጅቶች መንግስታዊ ተግባር በሚያከናውኑበት በአሁኑ ወቅት ለግልጽ አሰራርና ተጠያቂነት እና ለዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አስፈላጊ የሆኑ መረጃዎች በግለሰቦች ወይም በግል ድርጅቶች እጅ የሚገኝበት አጋጣሚ ሰፊ ነው። የመረጃ ነጻነት ህግ ዋነኛ ግብ ለዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አስፈላጊ የሆኑ መረጃዎች በነጻ እንዲንሸራሸሩ በማድረግ የግልጽነትና ተጠያቂነት እሴቶችን ማረጋገጥ ነው። እነዚህ መረጃዎች ደግሞ በተለያዩ ምክንያትና አጋጣሚ በመንግስት አካል፣ በግለሰቦች ወይም በግል ድርጅት እጅ ሊገኙ ይችላሉ። በዚህ ረገድ የአፍሪካ ቻርተር አንቀጽ 9 ለማብራራት/ለመደገፍ በወጣው የመረጃ ነጻነት መርሆዎች መግለጫ መርህ 4 መሠረት እያንዳንዱ ሰው ማንኛውንም መብት ለመተግበርና ለመጠበቅ አስፈላጊ የሆነን መረጃ ከግል ድርጅት የማግኘት ነጻነት እንዳለው በግልጽ ተመላክቷል። በመሆኑም ነባሩ አዋጅ በመንግሥት አካላት እና በመንግስት አካላት የይዘታ ቁጥጥር ሥር በሚገኝ መረጃ ላይ ብቻ ተፈጻሚነት እንዲኖረው ማድረግ የዜጎችን መረጃ የማግኘት ነጻነት ይገድባል፤ ሰፊ የመረጃ ተደራሽነት አድማስ መርህን ይቃረናል።

በሌላ በኩል የግል ድርጅት መንግስታዊ/ህዝባዊ እና ግላዊ ተግባራት ሊኖሩት ይችላሉ። በዚህም በየትኛው መረጃ ላይ የመረጃ ነጻነት ህግ ተፈጻሚነት እንደሚኖረው መወሰን የግድ ነው። በመረጃ ነጻነት ህግ መሠረት በእጃቸው የሚገኝን መረጃ ተደራሽ ለማድረግ የሚገደዱ የግል ድርጅቶችን ለመለየት/ለመወሰን የተለያዩ ሀገራት (ለምሳሌ አሜሪካ፣ ደቡብ አፍሪካ፣ ኬንያ) የሚከተሉትን መመዘኛዎች ተጠቅመዋል። ሀ) የግል ድርጅቱ ቀደም ሲል በመንግስት ሲከናወን የነበረን መንግስታዊ ተግባር እያከናወነ መሆኑ፣ ለ) በግሉ ድርጅቱ ላይ የመንግስት የተፅዕኖ ወይም የቁጥጥር ደረጃ (በውሳኔ አሰጣጡ ሂደት፣ ትርፍ የት እንደሚሄድ ወይም በግል ድርጅቱ የቁጥጥር ማዕቀፍ) ሐ) የግል ድርጅቱ የተቋቋመው/የተፈጠረው በመንግስት አካል መሆኑ፣ መ) ለግል ድርጅቱ በመንግስት የሚመደብ በጀት መጠን እና ሠ) በግል ድርጅቱ እጅ የሚገኝ መረጃ መብትን ለመጠበቅ ወይም ለመከላከል አስፈላጊ መሆኑ ናቸው።

በእነዚህ ሀገራት ልምድ እንደታየውም ግለሰቦችና የግል ድርጅቶች ለመንግሥት አካላት ሲሰሩ መረጃው እንደ መንግሥት መረጃ ይወሰዳል። በሌላ አገላለጽ የግል ድርጅቱ ህዝባዊ/መንግስታዊ ተግባርን በሚያከናውንበት ሂደት የተፈጠረ ወይም ከህዝባዊ ተግባሩ ጋር የተያያዘ መረጃን አስመልክቶ የግል ድርጅቱ እንደመንግስት አካል ተቆጥሮ መረጃው በመረጃ ነጻነት ህጉ የሚሸፈን ይሆናል። ሆኖም የግል ድርጅቱ የግል ተግባሩን በሚያከናውንበት ሂደት የተፈጠረ መረጃ ከሆነ በመረጃ ነጻነት ህጉ የሚሸፈነው መረጃው መብትን ለመጠቀም ወይም ለመጠበቅ በሚያስፈልግበት ጊዜ ብቻ እንደሆነ በእነዚህ ሀገራት የመረጃ ነጻነት ህጎች ተደንግጓል።

በሀገራችንም ለመንግስታዊ አካላት የሚሰሩና በመንግስት ነክ ሥራ (ማለትም በትምህርት፣ በጤና፣ በጥበቃና ደህንነት ወይም በመሰረተ ልማት አገልግሎት) የተሰማሩ ወይም ከመንግስት ጋር የገንዘብ ትስስር ያላቸው የግል ድርጅቶች መኖራቸው ይታወቃል።

በተለምዶ መንግስታዊ አገልግሎት ተብለው የተለዩት የአገልግሎት መስኮች በውክልና ለግለሰቦች እና ለግል ድርጅቶች የሚተላለፉበት እድል ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመር የሚሄድ መሆኑንም መገመት አይከብድም። ይህንን ተጨባጭ ሁኔታ ከግምት ውስጥ በማስገባት የረቂቅ አዋጁ ተፈጻሚነት በማንኛውም መንግስት ነክ ስራ ላይ በተሰማራ ወይም ከመንግስት ጋር የገንዘብ ትስስር ባለው የግል ድርጅት ላይ እንዲሆን ተደርጓል። በመሆኑም ይህ ከግል ድርጅት መረጃ የመጠየቅና የማግኘት ነጻነት ተፈጻሚነት ሊኖረው የሚችለው በግል ድርጅቱ መንግሥት ነክ ተግባር ወይም የመንግሥት አካልን ድርሻ ወይም አክሲዮን በሚመለከት መረጃ ላይ ብቻ ነው።

1.5. የመረጃ ነጻነት አዋጁ ዓላማዎች

በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት እና በዓለም አቀፍና አህጉራዊ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች የተረጋገጠን የሰዎች መረጃና ሐሳብ የመጠየቅ፣ የማግኘትና የማስተላለፍ ነጻነት ተግባራዊ ማድረግ፣ እና በመንግሥት አካልና በግል ድርጅት መከበሩን በማረጋገጥ የአሰራር ግልጽነት እንዲሰፍን ማስቻል፣ መረጃ ጠያቂ በፍጥነትና ሳይደክም በዝቅተኛ ወጪ ከመንግሥት አካልና ከግል ድርጅት መረጃ የሚያገኝበትን እና መረጃ በቀላሉ ለሕዝብ ተደራሽ የሚሆንበትን የአሰራር ሥርዓት መዘርጋት እና ስለመረጃ ነጻነት የተለያዩ አካላትንና ሕብረተሰቡን በማስተማርና በማሳወቅ የሕዝብ ተሳትፎንና ልዕልና ማረጋገጥ፣ የአሰራር ግልጽነት፣ ተጠያቂነት፣ ውጤታማነት፣ ቅልጥፍና እና ፍትሐዊነት የሰፈነበት መልካም አስተዳደር ማጠናከር ነው።

1.6. የመረጃ ነጻነት ህግ የሚመራበት መሰረታዊ መርህ

የመረጃ ነጻነት አለም አቀፍ እውቅና ያገኘ መሠረታዊ ሰብአዊ መብት ነው። ይህም በዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች፣ በተባበሩት መንግስታት ጠቅላላ ጉባኤ ውሳኔዎች እና በተባበሩት መንግስታት የሰብአዊ መብቶች መግለጫ በግልጽ ተመላክቷል። በተለይም ከአለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች አንጻር በአለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ቃል ኪዳን እንዲሁም ከአህጉራዊ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች አንጻር የአፍሪካ የሰዎችና የሰብአዊ መብቶች ቻርተር ይህንኑ ደንግገዋል።

በሀገራችን ለመብቶችና ነጻነቶች መከበር መሰረት በሆነው በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 13 ላይ ማንኛውም የመንግስት አካል የመረጃ ነጻነትን የማክበርና የማስከበር ግዴታ ያለበት ሲሆን የመረጃ ነጻነት ድንጋጌዎች ኢትዮጵያ ከተቀበለቻቸው ዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብቶች ህግጋት፣ ዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች እና ዓለም አቀፍ ሰነዶች መርሆዎች ጋር በተጣጣመ መንገድ መተርጎም እንዳለባቸው በግልጽ ሰፍሯል። በመረጃ ነጻነት ላይ የሚጣል ገደብ ህግ አውጪ በሚያወጣው ህግ ሊሆን እንደሚገባ እና የመረጃ ነጻነት ህግ አስፈጻሚ አካላት እንደፈለጉ ገደብ እንዲጥሉበት ፈቃድ የሚሰጥ ሆኖ መደንገግ እንደሌለበት በተባበሩት መንግስታት የሰብአዊ መብት ኮሚቴ በሰጠው ጠቅላላ አስተያየት ቁጥር 27 ተመልክቷል።

በረቂቅ አዋጁ አንቀጽ 5 ላይ የመረጃ ነጻነት ድንጋጌዎች ተግባራዊ የሚደረጉበትና የሚተረጎሙበት አግባብ በግልጽ የተመለከተ ሲሆን የመረጃ ነጻነት ረቂቅ አዋጅ ድንጋጌ ኢትዮጵያ ከተቀበለቻቸው ዓለም አቀፍና አህጉራዊ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች እና ዓለም

አቀፍ የመረጃ ነጻነት መርሆዎች ጋር በተጣጣመ መልኩ መተርጎምና ተግባራዊ መደረግ እንዳለበት በረቂቁ የመረጃ ነጻነት አዋጁ ተካቷል።

በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት እና በመረጃ ነጻነት አዋጁ በግልጽ ካልተደነገገ በስተቀር የመንግሥት አካልን ወይም የግል ድርጅትን መረጃ ይፋ የማድረግ በሚገድብ ወይም በሚከለክል በማንኛውም ሌላ ሕግ ወይም የአስተዳደር ውሳኔ ላይ የመረጃ ነጻነት አዋጅ ተቀዳሚነት እንዳለው በረቂቁ የመረጃ ነጻነት አዋጁ በግልጽ ተደንግጓል።

እንዲሁም መረጃ ጠያቂ የሚፈልገውን መረጃ ለማግኘት ከፍተኛና ያልተገባ ጥረት ማድረግ የሌለበት በመሆኑ በማንኛውም የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት የተሰጠ ውሳኔ ወይም ድርጊት ህጋዊ ወይም በዚህ አዋጅ ድንጋጌ አግባብ መሆኑን የማስረዳት ሽክም የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅት ሃላፊነት መሆኑ በረቂቁ አዋጁ ተደንግጓል።

ክፍል ሁለት
የመረጃ ነጻነት (መረጃ ጠይቆ የማግኘት ነጻነት)

መረጃ ጠይቆ የማግኘትን በተመለከተ

በአንቀጽ 6 መሠረት ማንኛውም ሰው በብሔር፣ በሐይማኖት፣ በዜግነት፣ በፖለቲካ ሁኔታ ወዘተ ልዩነት ሳይደረግበት የግል መረጃን ጨምሮ በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት እጅ የሚገኝ ማንኛውንም የመረጃ ዓይነት ወይም ሰነድ የመጠየቅ፣ የማግኘት፣ የማስተላለፍ እና መልሶ የመጠቀም ነጻነት ተሰጥቶታል። በረቂቁ አዋጁ መረጃ ፈላጊ ያለው ነጻነት መረጃ የመጠየቅ፣ የማግኘት/የመቀበልና የማስራጨት ነጻነት ብቻ ሳይሆን መረጃ ጠያቂ ያገኘውን መረጃ ወይም ሰነድ ሳያዛባ ለተለያዩ አግልግሎት ወይም ጥቅም የማዋል ነጻነት እንዳለው በአንቀጽ 56 ንዑስ አንቀጽ (2) ተደንግጓል ።

በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግስት አንቀጽ 29 ንዑስ አንቀጽ (2) በግልጽ እንተደነገገው ማንኛውም ሰው በቃልም ሆነ በጽሑፍ ወይም በማንኛውም የማስራጫ ዘዴ መረጃና ሐሳብ የመጠየቅና የማግኘት ነጻነት አለው። የመረጃ ነጻነት መሠረታዊ ሰብአዊ መብት በመሆኑ በረቂቁ አዋጁ አንቀጽ 6 ላይ ማንኛውም ሰው የሚለው አባባል መረጃ የመጠየቅና የማግኘት ነጻነት ያላቸው የውጭ ሀገር ዜጎች ጭምር እንደሚሆኑ እና በፖለቲካ አመለካከቱ ወይም በሚከተለው ሐይማኖት ምክንያት ነጻነቱ የማይገደብ መሆኑን መረዳት ይቻላል። ማንኛውም የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅት በቃል መጠይቅ መረጃ የመስጠት ግዴታ እንዳለበት ከሕገ-መንግስቱ ድንጋጌ እንገነዘባለን። በዚህም መረጃ ማለት በሰነድነት የተዘጋጀን ብቻ ሳይሆን በቃል የሚሰጥ መረጃን እንደሚያካትት በረቂቁ አዋጁ ተደንግጓል።

ማንኛውም ሰው ከመንግስት አካል ወይም ከግል ድርጅት መረጃ የመጠየቅና የማግኘት ነጻነቱን የሚጠቀምባቸው መንገዶች በረቂቁ የመረጃ ነጻነት አዋጁ አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ (2) እና አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ (2) ተደንግገዋል። እነርሱም፡- መረጃ ወይም የመረጃውን ምንጭ የያዘ ሰነድ በማንኛውም በመንግሥት አካሉ ወይም በግል ድርጅቱ እጅ የሚገኝ መሆኑን መጠየቅ፣ በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት የሚገኝ ሰነድ መመልከት፣ ማስታወሻ መውሰድ ወይም ጥቅስ መገልበጥ፣ ትክክለኛ ግልባጭ መውሰድ፣ በማንኛውም ዓይነት የኤሌክትሮኒክስ ዘዴ ታትሞ የወጣ ቅጂ መውሰድ ወይም በምስል፣ በድምጽ ወይም በሌላ ዘዴ የተቀመጠ ቅጂ መውሰድ ናቸው።

የመረጃ ጠያቂ መረጃ የማግኘት ነጻነት የሚያተኩረው በማናቸውም ዓይነትና ቅርጽ በተቀናበረ እና በመንግስት አካል ወይም በግል ድርጅት እጅ በሚገኝ መረጃ ወይም ሰነድ ላይ ነው። የመረጃና የመገናኛ ቴክኖሎጂ እያደገ በሄደ ቁጥር ሰነድ ወይም መረጃ የሚቀናበርበት ወይም የሚቀመትበት ዘዴም ይህ አዋጅ በተዘጋጀበት ወቅት ከነበረው ዘዴ የተለየ ሊሆን ይችላል። በአንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ (2) እና አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ (2) ሥር የተዘረዘሩት የሰነድ ዓይነቶች እና የመረጃ መቀበያ ዘዴዎች ማሳያዎች እንጂ ሁሉምን የመረጃ መቀበያ ዘዴዎች አላካተተም። እንዲሁም የመረጃ ነጻነት መርህ በሚደነገገው የረቂቅ አዋጅ አንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ (3) ማንኛውም የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት በአንቀጽ 6 ሥር ከተዘረዘሩት የመረጃ መስጫ ዘዴዎች ውጪ በሌላ ዘዴ መረጃ የመስጠት ግዴታ የለብኝም ማለት እንደሌለበት ይደነገጋል። በመሆኑም የመንግስት አካል የተጠየቀው መረጃ ተሰንዶ የማይገኝ ከሆነ በቃለ መጠይቅ መረጃ የመስጠት ግዴታ እንዲሁም መረጃው በመዝገብ፣ በፋይል፣ በማሽን ወይም በእጅ በተጻፈ ጽሑፍ፣ በኤሌክትሮኒክ ዘዴ በወጣ የመዝገብ ግልባጭ፣ በማይክሮ ፊልም ምስል ቅጂ ወይም በኮምፒዩተር የተዘጋጀ ባይሆንም በሌላ ዘዴ ተዘጋጅቶ በመንግስት አካል እጅ የሚገኝ ከሆነ ለመረጃ ጠያቂ የመስጠት ግዴታ እንዳለበት በረቂቅ አዋጅ ተካቷል። በሌላ በኩል መረጃው በአዋጅ ከተዘረዘሩት የመረጃ ማግኛ ዘዴዎች በተጨማሪ በሌላ ዘዴ የሚገኝ ከሆነ መረጃ ጠያቂ ይህንን ዘዴ በመጠቀም መረጃውን የማግኘት ነጻነት አለው።

የነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ ድንጋጌዎች ተፈጻሚነት በመንግስት አካላት ላይ ብቻ ነው። ህጉ ተደራሽ እንዲሆን የሚያስገድደውም በመንግሥት አካላት እጅ የሚገኝ መረጃን ብቻ ነው። ሆኖም መንግስት እና የግል ድርጅቶች በአጋርነት በሚሰሩበት፣ ግለሰቦችና የግል ድርጅቶች መንግስታዊ ተግባር በሚያከናውኑበት በአሁኑ ወቅት ለግልጽ የመንግስት አሰራርና ተጠያቂነት እና ለዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አስፈላጊ የሆኑ መረጃዎች በግለሰቦች ወይም በግል ድርጅቶች እጅ የሚገኝበት አጋጣሚ ሰፊ ነው። ነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ ድንጋጌ በመንግሥት አካላት እና በመንግስት አካላት እጅ በሚገኝ መረጃ ላይ ብቻ ተፈጻሚነት እንዲኖረው ማድረግ የዜጎችን መረጃ የማግኘት ነጻነት ይገድባል፤ ሰፊ የመረጃ ተደራሽነት መርህን ይቃረናል።

በዚህም በመረጃ ነጻነት ህግ መሠረት በእጃቸው የሚገኝ መረጃ ተደራሽ ለማድረግ የሚገደዱ የግል ድርጅቶችን ለመለየት/ለመወሰን ሀገራት (ለምሳሌ አሜሪካ፣ ደቡብ አፍሪካ፣ ኬንያ) የሚከተሉትን መመዘኛዎች ተጠቅመዋል። ሀ) የግል ድርጅቱ ቀደም ሲል በመንግስት ሲከናወን የነበረን መንግስታዊ ተግባር እያከናወነ መሆኑ፣ ለ) በግሉ ድርጅቱ ላይ የመንግስት የተፅዕኖ ወይም የቁጥጥር ደረጃ (በውሳኔ አሰጣጡ ሂደት፣ ትርፍ የት እንደሚሄድ ወይም በግል ድርጅቱ የቁጥጥር ማዕቀፍ) ሐ) የግል ድርጅቱ የተቋቋመው/የተፈጠረው በመንግስት መሆኑ፣ መ) ለግል ድርጅቱ በመንግስት የሚመደብ በጀት መጠን እና ሰ) በግል ድርጅቱ እጅ የሚገኘው መረጃ መብትን ለመጠበቅ ወይም ለመከላከል አስፈላጊ መሆኑ ናቸው።

የግል ድርጅት መንግስታዊ እና ግላዊ ተግባራት ሊኖሩት ይችላል። በሌሎች ሀገራት (ለምሳሌ አሜሪካ፣ ደቡብ አፍሪካ፣ ኬንያ) ልምድ እንደታየውም ግለሰቦችና የግል ተቋማት ለመንግሥት አካላት ሲሰሩ መረጃው እንደ መንግሥት መረጃ ይወሰዳል። በሌላ አገላለጽ የግል አካሉ ህዝባዊ/መንግስታዊ ተግባርን በሚያከናውንበት ሂደት የተፈጠረ ወይም

ከህዝባዊ ተግባር ጋር የተያያዘ መረጃን አስመልክቶ የግል አካሉ እንደመንግስት አካል ተቆጥሮ መረጃው በመረጃ ነጻነት ህጉ የሚሸፈን ይሆናል። ሆኖም የግል አካሉ የግል ተግባሩን በሚያከናውንበት ሂደት የተፈጠረ መረጃ ከሆነ በመረጃ ነጻነት ህጉ አይሸፈንም።

የሀገራትን ልምድ እና አለም አቀፍ የመረጃ ነጻነት መርሆዎችን ግምት ውስጥ በማስገባት ከመንግሥት አካል በመወከል ፍቃድ መስጠትና መከልከልን ጨምሮ አስተዳደራዊ ተግባራትን የሚያከናውን እና በሕዝብ ጥበቃና ደኅንነት፣ በትምህርት፣ በጤና፣ በትራንስፖርት፣ በባህል እና መሳሪያ አገልግሎት ሥራ ላይ በተሰማራ ወይም መንግስት በማንኛውም ደረጃና መጠን በግል ድርጅት የንግድ ሥራ እቅስቃሴ ውስጥ የገንዘብ ወይም የአክሲዮን ድርሻ ባለው የግል ድርጅት ላይ የመረጃ ነጻነት ህግ ተፈጻሚነት እንደሚኖረው በረቂቅ አዋጁ ተደንግጓል። የመረጃ ነጻነት ህግ ተፈጻሚ የሚሆንበትን የግል ድርጅት ለመለየት በረቂቅ አዋጁ ጥቅም ላይ የዋለው መስፈርት መንግስት በውል ለግል ድርጅት አሳልፎ የሚሰጠው መንግስታዊ አገልግሎት ነው።

የመረጃ ነጻነት ህጉ በመንግሥት አካል በመወከል በትምህርት፣ በጤና፣ በትራንስፖርት አገልግሎት ሥራ ላይ በተሰማራ ወይም መንግስት በግል ድርጅት የንግድ ሥራ እቅስቃሴ ውስጥ የገንዘብ ወይም የአክሲዮን ድርሻ ባለው የግል ድርጅት እጅ በሚገኝ ሰነድ ላይ ተፈጻሚነት ይኖረዋል። ሆኖም በግል ድርጅት እጅ በሚገኙ ሁሉም ሰነዶች ላይ አይደለም። የግል ድርጅት መንግስታዊ እና ግላዊ ተግባራት ሊኖሩት ይችላሉ። በሌሎች አገራት ልምድ እንደታየውም የግል ድርጅቶች ለመንግሥት አካላት ሲሰሩ መረጃው እንደ መንግሥት መረጃ ይወሰዳል። በሌላ አገላለጽ የግል ድርጅቱ መንግስታዊ ተግባርን በሚያከናውንበት ሂደት የተፈጠረ ወይም ከህዝባዊ ተግባር ጋር የተያያዘ መረጃን አስመልክቶ የግል ድርጅቱ እንደመንግስት አካል ተቆጥሮ መረጃው በመረጃ ነጻነት ህጉ የሚሸፈን ይሆናል። ሆኖም የግል ድርጅቱ የግል ተግባሩን በሚያከናውንበት ሂደት የተፈጠረ መረጃ ከሆነ በመረጃ ነጻነት ህጉ አይሸፈንም ማለት ነው። በመሆኑም የግል ድርጅቱ በመንግሥት የሚሰጥን ለምሳሌ የትምህርት፣ የጤና፣ የትራንስፖርት አገልግሎት በውክልና ወይም በኮንትራት የሚሠራ ከሆነ በእነዚህ ዙሪያ ያሉ ሰነዶች እንደ መንግሥት ሰነድ ይቆጠራሉ። የግል ድርጅት ከመንግሥት ጋር የገባቸው የጨረታ ሰነዶች፣ የውል ስምምነቶች እና የመንግሥት በጀት የፈሰሰባቸው ፕሮጀክቶች አፈጻጸም ሪፖርቶች፣ የጨረታ ውጤቶች፣ የመንግሥት ክፍያ የተፈጸመባቸው ደረሰኞች እና የፕሮጀክት ማጠናቀቂያ ሪፖርቶች እንደመንግስት ሰነድ ተቆጥረው ለመረጃ ጠያቂ ሊሰጥ እንደሚገባ በረቂቅ አዋጁ ተደንግጓል።

እንዲሁም የግል ድርጅት በእጁ የሚገኝ መንግሥት ነክ ተግባርን ወይም የመንግሥትን የገንዘብ ወይም የአክሲዮን ድርሻ የሚመለከት መረጃ በየወቅቱ በአግባቡ አደራጅቶ መያዝ፣ መጠበቅ እና ማስተዳደር እንዳለበትም በረቂቅ አዋጁ አንቀጽ 8 ሥር ተደንግጓል።

የመረጃ ሃላፊ የመመደብ ግዴታ

ማንኛውም ሰው መረጃ የመጠየቅና የማግኘት ነጻነቱን ለመተግበር የሚቻለው በመረጃ ጠያቂው እና በመረጃ ተጠያቂው መካከል ሊኖር የሚገባው የአሰራር ሥርዓት የተዘረጋ ሲሆን ብቻ ነው። የመረጃ ጥያቄን መቀበልና በሕግ በተቀመጠው የጊዜ ገደብ ምላሽ

መስጠት፣ በራስ ተነሳሽነት ይፋ ሊደረጉ የሚገቡ መረጃዎችን (Proactive Disclosure) ማዘጋጀትና አትሞ ማውጣት፣ በየዓመቱ ስለተጠየቁና ስለተሰጡ መረጃዎች ሪፖርት በማዘጋጀት ለሚመለከተው አካል ማቅረብ እና በመንግስታዊ አካሉ መረጃዎችን በዘመናዊ መንገድ (Digital System) እንዲደራጁ ማስተገበር የሚያስችል ግልጽና ተጠያቂነት ያለው የአሰራር ሥርዓት መዘርጋትን ይጠይቃል።

አብዛኛው የመረጃ ነጻነት ህግ ያወጡ ሀገራት የመረጃ ጥያቄ ተቀብሎ ምላሽ የመስጠት፣ አትሞ የማውጣት ግዴታ እና በመረጃ ነጻነት ህጉ በመንግስታዊ አካልና በግል ድርጅት ላይ የተጣሉ ሌሎች ግዴታዎችን የመወጣት ሃላፊነት ለመረጃ ሃላፊ ሲሰጡ፣ አንዳንድ ሀገራት ደግሞ ለሕዝብ ግንኙነት ሃላፊ ሰጥተዋል። ሆኖም ይህ ሃላፊነት ለመረጃ ሃላፊ ተሰጠ ለሕዝብ ግንኙነት ሃላፊ ለውጥ የለውም የሚል መከራከሪያ ይቀርባል።

የመረጃ ነጻነት ህግ ዋና ዓላማ በመንግስት አካል እና በግል ድርጅት አሰራር ግልጽነትንና ተጠያቂነትን ማረጋገጥ ነው። ይህም እንዳይገለጹ በህግ ከተከለከሉ መረጃዎች በስተቀር ተጠያቂነት የሚያስከትሉ መረጃዎችን ጨምሮ በመንግስታዊ አካል ወይም በግል ድርጅት እጅ የሚገኝ ማንኛውንም መረጃ ለህዝብ ይፋ ማድረግን የግድ ይላል። የመረጃው መገለጽ በመንግስታዊ አካሉ ወይም በግል ድርጅቱ መልካም ገጽታ ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ሊፈጥር ይችላል። የመረጃ ነጻነት ህግ ወይም የመረጃ ጥያቄ ተቀብሎ ምላሽ እንዲሰጥ የተመደበ ሃላፊ ትኩረት መረጃው ትክክለኛ/እውነተኛ እና በህግ የተፈቀደ መሆኑ ላይ እንጂ የመረጃው መገለጽ በመንግስታዊ አካሉ ወይም በግል ድርጅቱ መልካም ገጽታ ላይ የሚኖረው ወይም ሊኖረው የሚችለው አሉታዊ ተጽእኖ አይደለም።

የመንግስታዊ አካል ወይም የግል ድርጅት የሕዝብ ግንኙነትና ኮሙኒኬሽን ሥራ ክፍል ተቀዳሚ ተልዕኮ የመንግስታዊ አካሉ ወይም የግል ድርጅቱ አገልግሎት ወይም ምርት ወይም አገልግሎትና ምርት ተመራጭና የተሻለ መሆኑን ለተገልጋይና ለተጠቃሚ ማስተዋወቅ ነው። ተገልጋይና ተጠቃሚ የመንግስታዊ አካሉ ወይም የግል ድርጅቱ አገልግሎት ወይም ምርት የተሻለ ነው እንዲል የተለያዩ የማሳመኛ ዘዴዎችን በመጠም ተጽእኖ መፍጠር ነው። የመንግስታዊ አካሉንና የግል ድርጅቱን ድልና ገድል ሕዝብ በስፋት እንዲያውቅ ማድረግ ነው። ይህ ደግሞ ከመረጃ ነጻነት መርህ ጋር የሚጣረስ ነው። በመሆኑም የመረጃ ነጻነት ህግን የማስፈጸም ሃላፊነት ለሕዝብ ግንኙነት ሥራ ክፍል መስጠት የተልዕኮ ወይም የሚና መደበላለቅ ያስከትላል። የሕዝብ ግንኙነት ሃላፊ ምደባ ከሙያዊ ይልቅ ለፖለቲካዊ ወገንተኝነት ስለሚያደላ ነጻና ገለልተኛ ሆኖ የመረጃ ነጻነት ህግን የማስፈጸሙ ጉዳይ ጥያቄ ውስጥ ይገባል።

በሀገራችን ለመረጃ ነጻነት ህግ ተግባራዊነት የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅትን የበላይ ሃላፊ ቁርጠኝነት ወሳኝ ጉዳይ ነው። ስለሆነም በረቂቅ አዋጁ አንቀጽ 7 የመረጃ ነጻነት ህግን በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት የማስፈጸም ዋና ሀላፊነት የመንግስታዊ አካሉ ወይም የግል ድርጅቱ የበላይ ሀላፊ እንዲሆን ተደርጓል። የበላይ ሀላፊ በመረጃ ነጻነት ህጉ ለተደነገጉ ግዴታዎች ተግባራዊነትና አፈጻጸም ቀዳሚ ሃላፊነት ተሰጥቶታል።

ሆኖም የበላይ ሀላፊ በሥራ መብዛትና መደራረብ ወይም በሌላ ምክንያት ይህን ሀላፊነት ለመወጣት እቸገራለሁ ካለ ለመንግሥት አካሉ ወይም ለግል ድርጅቱ የሚቀርብን የመረጃ ጥያቄ ተቀብሎ የሚያስተናግድ እና በመረጃ ነጻነት አዋጁ የተደነገጉ ሌሎች ግዴታዎችን በኃላፊነት የሚወጣ ብቁና ተጠያቂነት ያለበት የመረጃ ኃላፊ ወይም ሌላ ሀላፊ የመመደብ ግዴታ አለበት። በነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ አፈጻጸም ከተለዩ ዋና ዋና ችግሮች መካከል አንዱ ለመረጃ ነጻነት ህግ ትግበራ በቂ ሀብት የማይመደብ መሆኑ ነው። በዚህም በረቂቅ አዋጁ በመንግስታዊ አካሉ ወይም በግል ድርጅቱ የተመደበ የመረጃ ኃላፊ ወይም ሌላ አካል ተጠሪነት ለበላይ ሀላፊ ሲሆን ለሥራው ብቁ እና ዝግጁ መሆኑን የማረጋገጥ እና መረጃ መስጠትና አትሞ ማውጣትን ጨምሮ በዚህ አዋጅ የተደነገጉ ግዴታዎችን በአግባቡ መወጣት እንዲችል የተሟላ ሥልጣን እንዲኖረውና በቂ ሀብት እንዲመደብለት የማድረግ ግዴታ የበላይ ሀላፊ መሆኑ ተደንግጓል።

የሰነድ አያያዝና አጠባበቅ

ለመረጃ ነጻነት ህግ ተግባራዊነት ውጤታማና ወጥነት ያለው የሰነድ/የመረጃ አፈጣጠር፣ አቀባበል፣ አያያዝ፣ አጠባበቅና አወጋገድ ሥርዓት እንደ የጀርባ አጥንት የሚቆጠር ወሳኝ ሚና አለው። መረጃ በሥርዓት ካልተያዘ ህጉ ለዜጎች የሰጠው መረጃ የመጠየቅና የማግኘት ነጻነት በተግባር ሊተረጎም አይችልም። የመንግስት አካል መረጃ ሲጠየቅ መረጃውን በህጉ በተቀመጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ ለማቅረብ ፋይሎች (ቋቶች) የት እንደሚገኙና እንዴት እንደተደራጁ ማወቅ አለበት። ዘመናዊ የሰነድ አያያዝ መረጃን በፍጥነት ፈልጎ ለማግኘት የሚረዳ ከመሆኑም በተጨማሪ የትኛው መረጃ ለህዝብ ግልጽ የሚሆን እና የትኛው የተከለከለ መሆኑን አስቀድሞ በመለየት መረጃ ሰጪ አካል ግራ ሳይጋባ ውሳኔ እንዲሰጥ ይረዳዋል።

ለነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ ትግበራ እንቅፋት ሆነው ከቆዩት የአፈጻጸም ችግሮች መካከል በመንግስታዊ አካላት ያለው ደካማና ተቋማዊነት የሌለው የመረጃና ሰነድ አያያዝ ሥርዓት የአንበሳውን ድርሻ ይይዛል።

የአፍሪካ ሞዴል የመረጃ ነጻነት ህግ ("Model Law on Access to Information for Africa") መንግሥታዊ አካላት መረጃን እንዴት መያዝ እና መጠበቅ እንዳለባቸው ግልጽና ዝርዝር መርሆዎችን ያስቀምጣል። ይህ ሞዴል ሕግ አባል ሀገራት የራሳቸውን ብሔራዊ ሕግ ሲያረቁ እንደ ማጣቀሻ እንዲጠቀሙበት የታለመ ነው። ሞዴል ህጉ የመንግሥት አካል ተግባሩን ሲያከናውን መረጃን የመፍጠርና በሥርዓት የመያዝ፣ ለሚወስዳቸው ዋና ዋና ውሳኔዎችና ለሚያከናውናቸው ተግባራት በቂ ሰነድ (Record) የመፍጠር እና በእጁ የሚገኝ መረጃ በቀላሉ እንዲገኝ ለማድረግ የተደራጀ ማውጫ ወይም ዝርዝር የማዘጋጀትና በየጊዜው የማዘመን ግዴታ እንዳለበት ይደነግጋል።

በዚህም በረቂቅ አዋጁ አንቀጽ 8 ላይ ማንኛውም የመንግሥት አካል በሥራ አጋጣሚ በይዘታው ስር ያሉ ሁሉንም መረጃዎችና ሰነዶች በቀላሉና በፍጥነት ለማግኘትና ጥቅም ላይ ለማዋል በሚያስችል ዘመናዊ ዘዴ/መንገድ አደራጅቶ የመያዝ፣ የመጠበቅና የማስተዳደር ግዴታ ያለበት መሆኑ በግልጽ ሠፍሯል። መረጃ/ሰነድ አደራጅቶ የመያዝ ግዴታ ብቻ ሳይሆን መረጃው ወይም ሰነዱ ትክክለኛ፣ የተረጋገጠ እና ጥቅም ላይ የሚውል መሆኑንም

እንዲያረጋግጡ በመንግስት አካላት ላይ ግዴታ የሚጥል ድንጋጌ በረቂቅ አዋጅ እንዲካተት ተደርጓል።

ማንኛውም የመንግሥት አካል ፖሊሲውን፣ ውሳኔውን፣ አሠራሩን እና ሌሎች ተልዕኮውን ለማስፈጸም የሚያከናውናቸውን ዝርዝር ተግባራት በሥርዓት መዘግቦ መያዝ የሚያስችል ፋይል ወይም መዝገብ ማዘጋጀት ያለበት ከመሆኑም በተጨማሪ በመንግስታዊ አካሉ እጅ የሚገኙ መዝገቦችና ፋይሎች እና የመረጃ አስተዳደር ስርዓቱን በኮምፒውተር ማዘመን እና የአሰራር ሥርዓት መዘርጋት እንዳለበት በረቂቅ አዋጅ ተደንግጓል። ረቂቅ አዋጅ ለዘመናዊ አሠራር ትኩረት በመስጠት የመንግስት አካላት መረጃዎቻቸውን ወደ ዲጂታል እንዲቀይሩ ያበረታታል።ይህም በወረቀትና በዲጂታል አማራጮች ሊሆን ይችላል።

ከመንግስት ሰነድ አያያዝና አጠባበቅ ሥርዓት ጋር አበሮ የሚነሳው ጉዳይ የግለሰብ መረጃ አያያዝና አጠባበቅ ነው። በዚህ ረገድ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ዓለም አቀፍ ቃል ኪዳን (ICCPR) አንቀጽ 17ን አስመልክቶ የሰብአዊ መብት ኮሚቴ (Human Rights Committee) በሰጠው ጠቅላላ አስተያየት (General Comment No. 16) ላይ የመንግሥት አካላት የሚሰበሰቧቸው የግል መረጃዎች ለታለመላቸው ዓላማ ብቻ መዋል እንዳለባቸው፣ እንደንዳንዱ ግለሰብ ስለእርሱ የተያዘው መረጃ ትክክለኛ መሆኑን የማረጋገጥ እና በመንግሥት አካላት የሚገኙ የግል መረጃዎች (ፋይሎች) ትክክለኛ መረጃ ያልያዙ ከሆነ ግለሰቡ እንዲስተካከልለት የማድረግ መብት ሊኖረው እንደሚገባ ተመልክቷል። በዚህም በረቂቅ አዋጅ አንቀጽ 8 ላይ ማንኛውም የመንግስት አካል በሥራ አጋጣሚ ወይም በሌላ ምክንያት በእጅ የሚገኝ የግል መረጃን ለማስተካከልና በቀላሉ ለማግኘት የሚያስችል አሰራር መዘርጋት እንዳለበት ተደንግጓል።

ሰነድ ይፈጠራል ይሞታል (ይወገዳል)።ሞዴል ሕጉ ሰነዶች ለምን ያህል ጊዜ መቆየት እንዳለባቸው የሚወስኑ መርሆዎችን ያስቀምጣል። ሞዴል ህጉ በመንግስት አካል እጅ የሚገኝ ሰነድ መረጃው ለተቋሙ የዕለት ተዕለት ሥራ አስፈላጊ እስኪሆን ድረስ በመንግስታዊ አካሉ ቁጥጥር ሥር መቆየት እንዳለበት፣ ሆኖም መረጃው የመጠየቅ ዕድል እስካለው ድረስ (Prescription Period) መንግስታዊ አካሉ ሰነዱን/መረጃውን ማስወገድ የሌለበት ስለመሆኑ እና ሰነዱ/መረጃው ለታሪክ፣ ለምርምር ወይም ለፍትህ ሥራ አስፈላጊ ከሆነ እስከ መጨረሻው በመንግስታዊ አካሉ መጠበቅ ይኖርበታል በሚል ይደነግጋል።

አንድ በሕግ የተፈቀደ ካልሆነ በስተቀር ማንኛውንም ሰነድ ማስወገድ የተከለከለ ነው። ሰነዶች እንዲወገዱ የሚፈቀደው በሀገሪቱ ብሔራዊ ቤተ-መዛግብት (National Archives) ሕግ መሠረት ነው። በኢትዮጵያ የብሔራዊ ቤተ-መዛግብትና ቤተ-መጻሕፍት ኤጀንሲ ማቋቋሚያ አዋጅ 179/99 አንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ (2) “ማንኛውም የሪከርድ አመንጨ መሥሪያ ቤት በየዓመቱ መጨረሻ 25 ዓመት የሚሞላቸውን የማይንቀሳቀሱ ሪከርዶችን ወደ ተቋሙ የሪከርድ ማዕከል ያዛውራል” በማለት የሪከርድ አመንጨ ተቋማት ግዴታን በግልጽ ይደነግጋል። በመሆኑም የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት መረጃው በመንግሥት አካሉ ወይም በግል ድርጅቱ ከተፈጠረበት ወይም በይዘታ ስር ከሆነበት ቀን ጀምሮ ሰነዱን ለ25 ዓመት መያዝ ያለበት ሲሆን ሆኖም የ25 ዓመት ጊዜ ገደብ ሲያበቃ ሰነዱ በህግ ሥልጣን ወደተሰጠው አካል መተላለፍ እንዳለበት በረቂቅ አዋጅ ተመላክቷል።

መረጃ አትሞ ማውጣት

የመረጃ ነጻነት ህግ መሠረታዊ ምስሶዎች ለመረጃ ጠያቂ መረጃ መስጠት (Reactive Disclosure of Information) እና መረጃ ጠያቂ ባይመጣም መረጃን አስቀድሞ አትሞ ማውጣት (Proactive Disclosure of Information) ናቸው።

መረጃ ጠያቂ ሳይመጣ ወይም ጥያቄ ሳይቀርብ መረጃን አስቀድሞ በራስ ተነሳሽነት ይፋ ማድረግ (Proactive Disclosure) ዘመናዊና ግልጽነት የሰፊነበት አሰራር መገለጫ ነው። ይህ አሰራር ለመንግስት አካልም ሆነ ለህዝብ በርካታ ጥቅሞች አሉት። መረጃን አስቀድሞ ይፋ ማድረግ በመንግስት አካሉ ላይ የሚመጡ ተመሳሳይና ተደጋጋሚ የመረጃ ጥያቄዎችን በከፍተኛ ሁኔታ ይቀንሳል። ሰራተኞች ለነጠላ ጥያቄዎች ምላሽ በመስጠት ከሚያባክኑት ጊዜ ይልቅ በዋና ዋና የሥራ ተግባራት ላይ እንዲያተኩሩ ያደርጋል። ዜጎች ስለመንግስታዊ አካል እቅዶች፣ ፕሮጀክቶችና መመሪያዎች አስቀድመው መረጃ ካላቸው ገንቢ አስተያየት ለመስጠትና በውሳኔዎች ላይ ለመሳተፍ ይበረታታሉ። ይህም ዲሞክራሲያዊ አሰራርን ያጠናክራል፤ የመንግስት ፖሊሲዎችም በህዝብ ዘንድ ተቀባይነት እንዲኖራቸው ያደርጋል። የመንግስት አካል መረጃዎችን በግልጽ ለህዝብ ተደራሽ ሲያደርግ፣ የሚደብቀው ነገር እንደሌለና ለተጠያቂነት ዝግጁ መሆኑን ያሳያል፤ አድሎአዊ አሰራርን ለመተግበር አስቸጋሪ ይሆናል።

አትሞ የመውጣት ግዴታ በተመለከተ በነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ በርካታ ድንጋጌዎች ተካተዋል። ብዙም ችግር የለበትም። ሆኖም በአፈጻጸም ረገድ የተወሰነ የግልጽነት ችግር ነበረበት። አትሞ ማውጣት ለሚለው ሐረግ ከወረቀት ህትመት ጋር ብቻ በማያያዝ ሲለጥ የነበረው የትርጉም ችግር ተጠቃሽ ነው። በዚህም በረቂቅ አዋጁ አንቀጽ 9 ማንኛውም የመንግሥት አካል የመንግሥት አካሉን የሚመለከት መረጃ በኤሌክትሮኒክ ወይም በሌላ የመረጃ ማስተላለፊያ ዘዴ ቢያንስ በየዓመቱ ትክክለኛ የማውጣትና ለጠቅላላው ሕዝብ ተደራሽ የማድረግ ግዴታ እንዳለበት ተደንግጓል። የመንግስት አካል ለምሳሌ የመንግስታዊ አካሉን አንድ የሥራ ዘርፍ የሚመለከት ፖሊሲ ታትሞ ከወጣ በኋላ አመት ማይሞላ ፖሊሲው ላይ ማሻሻያ ተደርጎበት ከሆነ ማሻሻያ የተደረገበት ፖሊሲ ከጸደቀበት ቀን ጀምሮ ባሉት 21 ቀናት ውስጥ አትሞ ማውጣትና ለመረጃ ጠያቂ የሕትመቱን ቅጂ የመስጠት ወይም እንዲመለከት የማድረግ ግዴታ ያለበት መሆኑ በረቂቅ አዋጁ እንዲካተት ተደርጓል።

በነበሩ የመረጃ ነጻነት ህግ ታትመው እንዲወጡ ያልተገለጹና በመንግስት አካላት ዘንድ ግልጽነትና ተጠያቂነትን ለማረጋገጥ የሚያግዙ መሰረታዊ መረጃዎች/ሰነዶች ለምሳሌ በጀት፣ ትክክለኛ ገቢና ወጪ፣ ገንዘብ ነክና የኦዲት ሰነድ፣ የድጎማ ተጠቃሚና አተገባበሩ እና ዝርዝር የግዢ አሰራርና ሂደት፣ የጨረታ ማመልከቻና ውጤት፣ ከማንኛውም አካል ጋር የሚደረግ የውል ስምምነት ቅጂ እና የውል አፈፃፀም ሪፖርት ሰነድ፣ አጠቃላይ የሥራ የአፈፃፀም ሪፖርት እና በምክር ቤትም ሆነ በሌላ አካል የተሰጠ ግብረ መልስ ታትመው እንዲወጡ የሚደነግግ ድንጋጌ በረቂቅ አዋጁ እንዲካተት ተደርጓል።

እነዚህን ከነበሩ የመረጃ ነጻነት ህግ የተወሰዱ እና በአዲስ መልክ የተካተቱ የመረጃ ዓይነቶች አትሞ የማውጣት ግዴታ በመንግስት አካላት ላይ የሚደነግግ ረቂቅ የመረጃ ነጻነት ህግ

ድንጋጌ ህዝብ በራሱና በሀገሩ ጉዳይ ላይ ወሳኝ ሥልጣን እንዲኖረው የሚያስችል ሲሆን የመንግስት አካላትም የሚሰጡት ውሳኔ በማን አለብኝነትና በዘፈቀደ እንዳይሆን ይከላከላል።

ክፍል ሶስት

የማይገለጽ መረጃ (የመረጃ ክልል)

የመረጃ ነጻነት ፍጹምና ሊገደብ የማይችል ነጻነት እንዳልሆነ በዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብት ቃል ኪዳን አንቀጽ 19 ንዑስ አንቀጽ (3) ሥር ተመላክቷል። አንቀጽ 19 (3) ክልል ለማድረግ የተወሰኑ ቅድመ ሁኔታዎችን የሚያስቀምጥ ሲሆን ገደቦችን ለመጣል እነዚህ ቅድመ ሁኔታዎች በጠቅላላ ሊሟሉ ይገባል። በመረጃ ነጻነት ላይ ገደብ ሊጣልበት የሚችለው ሦስት መመዘኛዎችን (The Three-Part Test) ሲያሟላ ብቻ ነው። በዚህም ገደቡ በግልጽ የተቀመጠ ሕግ ሊኖረው ይገባል። ገደቡ የሌሎችን መብት ለማክበር፣ ለሀገር ደኅንነት፣ ለሕዝብ ጤና ወይም ለሞራል ተብሎ የተጣለ እና ገደቡ የተፈለገውን ዓላማ ለማሳካት የግድ አስፈላጊና ከመብቱ ጋር የተመጣጠነ መሆን አለበት።

በመረጃ ነጻነት ላይ የሚጣል ገደብ በሰብአዊ መብት ላይ የሚጣል ገደብ ስለሆነ ህጎቹ በህግ አውጪው የሚደነገጉ ሲሆን እንደሚገባ እና የመረጃ ነጻነት ህግ አስፈጻሚ አካላት እንደፈለጉ ገደብ እንዲጥሉበት ፈቃድ የሚሰጥ ሆኖ መደንገግ እንደሌለበት የተባበሩት መንግስታት የሰብአዊ መብት ኮሚቴ በሰጠው ጠቅላላ አስተያየት ቁጥር 27 ተመልክቷል።

በሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ዓለም አቀፍ ቃል ኪዳን አንቀጽ 19 (3) ከተቀመጡት ምክንያቶች አንዱ የሌሎችን መብቶችና መልካም ስም ለመጠበቅ የሚጣሉ ክልልዎች ናቸው። ሁለተኛው የክልል ዓይነት ሀገራዊ ደህንነትን፣ የሕዝብን ሰላም ወይም የሕዝብን ጤና ሞራላዊ እሴት ለመጠበቅ የሚጣል ክልል ነው። በዚህም ክልልዎች ለታሰባቸው ዓላማ ብቻ መዋል እና ከተፈለገው ዓላማ ጋር በቀጥታ የሚገናኙ መሆን እንዳለባቸው የተባበሩት መንግስታት የሰብአዊ መብት ኮሚቴ በሰጠው ጠቅላላ አስተያየት ቁጥር 22 ተመልክቷል።

በኢትዮጵያ ሕገ-መንግሥት መሠረት የመረጃ ነጻነት ዲሞክራሲያዊ መብት በመሆኑ ሊገደብ የሚችልበት ሁኔታ አለ። በሕገ-መንግሥቱ አንቀጽ 29 (6) እንደተመለከተው የወጣቶችን ደኅንነት፣ የሰውን ክብርና መልካም ስም ለመጠበቅ ሲባል በመረጃ ነጻነት ላይ ሕግን መሠረት ያደረገ ገደብ ሊደረግ ይችላል። ሌላው ጦርነትን የሚቀሰቅሱ እንዲሁም ሰብዓዊ ክብርን የሚነኩ የአደባባይ መግለጫዎች ከላይ በተጠቀሰው አንቀጽ መሠረት በሕግ የተከለከሉ እንደሆነ ተመላክቷል።

ነባሩ የመረጃ ነጻነት አዋጅ በዓለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይነት ያገኙ ውስን የመረጃ ክልል አድማስ መርሆዎች ይዟል። ሆኖም የነባሩ አዋጅ ድንጋጌዎች መሰረታዊ ችግር ሰፊና ለትርጉም የተጋለጡ እንዲሁም አምታች፣ መለኪያ እና ምክንያት አልባ በሆኑ ቃላት የተሞሉ በመሆናቸው ለመረዳት ከባድ የሆኑ ድንጋጌዎችን ግልጽ ለማድረግ ጥረት ተደርጓል።

በመሆኑም የሦስተኛ ወገን የግል መረጃ፣ የሦስተኛ ወገን የንግድ መረጃ፣ በእምነት የተሰጠ የሦስተኛ ወገን መረጃ፣ የግለሰብና የንብረት ደኅንነት መረጃ፣ የሕግ አስከባሪና የፍርድ ምርመራ ሥራ መረጃ፣ የሕግ ጥበቃ የሚደረግላቸው መረጃዎች፣ የመከላከያና የሀገር

ደገንነት መረጃ፣ የአለም አቀፍ ግንኙነት መረጃ፣ የኢኮኖሚ እና የፋይናንስ መረጃ፣ የመንግሥት ደርጅት የንግድ እንቅስቃሴ መረጃ፣ የካቢኔ ሰነድ፣ የመንግሥት የሥራ ሰነድ፣ የሙያ ፈተና እና ምልመላ ሂደት በመረጃ ነጻነት ረቂቅ አዋጁ የማይካተቱ ናቸው።

በነባሩ አዋጅ የማይገለጹ መረጃዎች ተብለው የተለዩት አብዛኛዎቹ መረጃው በዓለም አቀፍ መርህ የተካተቱ ናቸው። ሆኖም ከግልጽነት ጋር በተያያዘ በርካታ ክፍተቶች ነበሩባቸው። ለምሳሌ በነባሩ ህግ አንቀጽ 16 (2) ላይ ...የሚቸ የቅርብ ሥጋ ዘመድ በሆነ ሰው መረጃው እንዲገለጸ ከተጠየቀ...፣ አንቀጽ 22 ላይ በክስ ክርክር ላይ ተከራካሪ የሆነ ወገን ለሦስተኛ ወገን እንዲገልጽ በሕግ የማይገደድበት መረጃ ... እና አንቀጽ 24 ላይ የካቢኔ ሰነድ ... በሚሉት ውስጥ የሚች የሥጋ ዘመድ፣ እንዲገልጽ በሕግ የማይገደድበት መረጃ እና የካቢኔ ሰነዶች የሚሉ ሀረጎች ትርጉም ግልጽ አይደለም። በዚህም በረቂቅ አዋጁ የቅርብ ሥጋ ዘመድ ማለት የሚች ወላጅ፣ ተወላጅ፣ እህት ወይም ወንድም ሲሆን የትዳር አጋርን እንደሚያካትት እና በህግ ጥበቃ የተደረገለት መረጃ ማለት ደግሞ በሙያ ሥራ አጋጣሚ ታካሚ ከህክምና ባለሙያ፣ ደንበኛ ከሕግ አማካሪ/ባለሙያ፣ መረጃ አፈትላኪ/ሰጪ (የመረጃ ምንጭ) ከጋዜጠኛ፣ ባል ከሚስት ወይም ሚስት ከባል ጋር በነበራቸው ህጋዊ ግንኙነት ወቅት የተገኘን ወይም የታወቀ መረጃ ነው በሚል ትርጉም ተሰጥቶታል።

በነባሩ አዋጅ አንቀጽ 19 ላይ የሕዝብ ግንኙነት ሃላፊ የቀረበለት የመረጃ ጥያቄ ሦስተኛ ወገንን የሚመለከት ከሆነና መረጃውን ለመስጠት ካሰበ የመረጃ ጥያቄው በደረሰው በ15 ቀናት ውስጥ መረጃውን የጠየቀውን ሰው ስም፣ የጠየቀውን የመረጃ ይዘት እና መረጃው መገለጽ ይኖርበታል የሚልበትን ምክንያት በመዘርዘር ሦስተኛ ወገን ተቃውሞ ካለው ይህንኑ ማስታወቂያው በወጣ በ15 ቀናት ውስጥ እንዲያቀርብ በጽሁፍ ማሳወቅ አለበት በሚል ተደንግጓል። ሆኖም የሶስተኛ ወገን አድራሻ ካልታወቀና ቅሬታ ካላቀረበ የሚኖረው ሥነሥርዓት እና ሶስተኛ ወገን የመረጃውን መስጠት በመቃወም ቅሬታ ካቀረበ ወይም በይግባኝ ላይ ውሳኔ ከመሰጠቱ በፊት መረጃው መስጠት ያለበት መሆን አለመሆኑ ግልጽ አይደለም።

በዚህም በረቂቅ አዋጁ ሶስተኛ ወገንን የማሳወቅና ከሦስተኛ ወገን ተቃውሞ ለመቀበል የተቀመጠን የጊዜ ገደብ ከ15 ቀን ወደ 7 ቀን ዝቅ የተደረገ ከመሆኑም በተጨማሪ የመረጃ ኃላፊ የሦስተኛ ወገን መልስ በደረሰው በ7 ቀናት ውስጥ በመረጃው መገለጸና አለመገለጸ ላይ ውሳኔ በመስጠት ለመረጃ ጠያቂና ለሦስተኛ ወገን ማሳወቅ እንዳለበት ተደንግጓል። እንዲሁም የሦስተኛ ወገን አድራሻ ካልታወቀ ወይም ተቃውሞ ካላቀረበ ተቃውሞ እንደሌለው ተቆጥሮ ውሳኔ እንደሚሰጥበት እና የመረጃ ሃላፊ የተጠየቀውን መረጃ ለመረጃ ጠያቂ ለመስጠት ከወሰነ የሦስተኛ ወገኝ ይግባኝ ማቅረቢያ ጊዜ ገደብ እስከሚያበቃ ወይም በቀረበው ይገባኝ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ መረጃው ለመረጃ ጠያቂ መስጠት እንደሌለበት በረቂቅ አዋጁ ተደንግጓል።

እንዲሁም በነባሩ አዋጅ አንቀጽ 23 ስለመከላከያ፣ የደገንነትና ዓለም አቀፍ ግንኙነቶች፣ አንቀጽ 25 የሀገሪቱን የኢኮኖሚ ጥቅሞችና የፋይናንስ ደህንነትን እንዲሁም የመንግሥት ደርጅትን የንግድ እንቅስቃሴዎች ስለሚመለከቱ መረጃዎች እና አንቀጽ 26 የመንግስት ሥራ ሰነዶች በሚል እጅግ ታጭቀውና ግልጽነት በጎደለው አግባብ የተደነገጉ እና ምክንያት

አልባ የክልላዊ ድንጋጌዎች በረቂቅ የመረጃ ነጻነት ህጉ ግልጽ ለማድረግና ምክንያት አልባ ክልላዊዎችን ለማስቀረጥ ጥረት ተደርጓል።

ክፍል አራት እና ስድስት
የመረጃ ጥያቄና ቅሬታ አቀራረብ እና ምላሽ አሰጣጥ ሥርዓት

የመረጃ ጥያቄ አቀራረብ

መረጃ ጠያቂዎች የሚስተናገዱበት ግልጽና ተደራሽ የአሰራር ሥርዓት፣ ለመረጃ ጥያቄ ምላሽ የሚሰጥበት የተቆረጠ የጊዜ ገደብ መሰረታዊ የመረጃ ነጻነት መርህ ነው። በዚህም በመረጃ ነጻነት ህግ መረጃ ጠያቂ የመረጃ ጥያቄውን እንዴትና ለማን ማቅረብ እንዳለበት፣ የመረጃ ጥያቄ የቀረበለት የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅት መረጃ ጥያቄን እንዴትና በምን አግባብ ማስተናገድ እንዳለበት እንዲሁም የመረጃ ጥያቄ የቀረበለት የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅት በተሰጠ ውሳኔ ቅር የተሰኘ አመልካች ቅሬታና ይግባኝ ለማንና እንዴት ማቅረብ እንዳለበት በግልጽ መደንገግ ይጠበቅበታል። እንዲህ ዓይነቱ ሥርዓት መረጃ ጠያቂ የፈለገውን መረጃና ሰነድ በተቀላጠፈና በፍትሐዊ መንገድ እንዲያገኝ እና መረጃ የሚሰጥ የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅት ምንም ዓይነት ችግር ሳይፈጥር መረጃ ጠያቂን እንዲያስተናግድ አስቻይ ሁኔታ ይፈጥራል።

በነባሩ አዋጅ ለመረጃ ጥያቄ ምላሽ የሚሰጥበት የተቆረጠ የጊዜ ገደብ ቢቀመጥም የጊዜ ገደብ እጅግ ረጅምና የተንዛዛ በሚል ቅሬታ ሲቀርብበት የነበረ ከመሆኑም በተጨማሪ ለመረጃ ነጻነት ህግ ደካማ አፈጻጸም አንዱ ምክንያት ይህ ረጅምና የተንዛዛ የጊዜ ገደብ መሆኑ ይነገራል።

በአዋጁ አንቀጽ 30 ላይ ማንኛውም ሰው ወይም መገናኛ ብዙኃን በአካል ወይም በወኪሉ አማካኝነት የሚፈልገውን መረጃ፣ የመረጃ ማግኛ ቋንቋና ቅርጽ ለይቶ በመግለጽ ጥያቄውን በጽሑፍ ወይም ሊነበብ በሚችል የኤሌክትሮኒክስ ዘዴ ወይም በቃል ለመረጃ ኃላፊ ወይም መረጃው በእጅ ለሚገኝ የሥራ ክፍል ማቅረብ እንደሚችል በግልጽ ተቀምጧል።

ከዚህም በተጨማሪ የመረጃ ጥያቄ ያቀረበ አመልካች ማንነቱን የሚገልጽ መታወቂያ ማቅረብ ያለበት ሲሆን ሆኖም የመረጃ ጥያቄ ለማቅረብ የአገልግሎት ክፍያ እንደማይጠየቅ፣ የመረጃ ጥያቄ ማቅረቡን የሚያረጋግጥ መተማመኛ ሰነድ ሊሰጠው እንደሚገባ እና መረጃውን የፈለገበትን ምክንያት እንዲያስረዳ እንደማይገደድ ተካቷል። መረጃውን ለማግኘት አመልካች ወይም የመረጃ ኃላፊ የሚያቀርበው ማንኛውም ዓይነት ምክንያት ለመረጃ ክልላዊ ህጋዊ መሠረት የሌለው ስለመሆኑ በረቂቅ አዋጁ በግልጽ ተመላክቷል።

የመረጃ ጥያቄን የተቀበል የመረጃ ሀላፊ ወይም የሥራ ክፍል በ21 (ሃያ አንድ) የስራ ቀናት ውስጥ የተጠየቀውን መረጃ በክፍያ ወይም ያለክፍያ ለአመልካች መስጠት እንዳለበት በአዋጁ አንቀጽ 31 ተደንግጓል። ሆኖም የተጠየቀው መረጃ በመንግሥት አካሉ እጅ የማይገኝ ከሆነ ወይም በቂ ጥረት ተደርጎ ማግኘት ካልተቻለ ይህንኑ በመግለጽ በማረጋገጫ ቃል ጽሑፍ ለአመልካች በጽሑፍ ምላሽ ይሰጣል። ሆኖም በርካታ የመረጃ ጥያቄዎች የቀረቡ ወይም በርካታ ሰነዶች ማገለጠጡ የመንግስት አካልን የሰው ኃይልና የቁሳቁስ አጠቃቀም የሚያዛባ ወይም በተለያዩ ከተሞች ውስጥ ከሚገኙ ቅርንጫፍ መስሪያ ቤቶች የሚገኙ በርካታ

መዛግብትን መመልከት የሚጠይቅ በመሆኑ መረጃውን በ21 የስራ ቀናት ውስጥ ለመስጠት የማይቻል ከሆነ ከ14 ላልበለጡ ተከታታይ ቀናት ለአንድ ጊዜ ብቻ ማራዘም እንደሚቻል ተገልጿል። በጊዜ ገደቡ ውስጥ ለመረጃ ጠያቂ ምንም አይነት ምላሽ አለመስጠት የተጠየቀን መረጃ ያለበቁ ምክንያት እንደመከልከል ይቆጠራል።

መረጃ ከተጠየቀ በኋላ ምላሽ ሊሰጥ የሚገባው እንደሁኔታው በመደበኛው በ21 የሥራ ቀናት በልዩ ሁኔታ በ35 ቀናት ውስጥ መሆኑ ከላይ ተገልጿል። በነባሩ የመረጃ ነጻነት አዋጅ ለመረጃ ጥያቄ በመንግስት አካል በመደበኛውና በልዩ ሁኔታ ምላሽ የሚሰጥበትን የ60 ቀናት ጊዜ ገደብ በረቂቅ አዋጁ ወደ 35 ቀናት ዝቅ ተደርጓል።

እንዲሁም መረጃ ለአስቸኳይ ጉዳይ ሲጠየቅ ቢዘገይ በ48 ሰዓት ውስጥ ለአመልካች ምላሽ መሰጠት እንዳለበት በረቂቅ አዋጁ አንቀጽ 33 ላይ ተደንግጓል። በነባሩ አዋጅ አስቸኳይ ወይም አጣጥቦ በሚል በአማራጭ የተደነገገ በመሆኑ ለትርጉም የተጋለጠ በመሆኑ በረቂቅ አዋጁ አስቸኳይ የሚለው ብቻ ጥቅም ላይ እንዲውል ተደርጓል። እንዲሁም በነባሩ አዋጅ ለአስቸኳይ የመረጃ ጥያቄ ምላሽ መስጫ የጊዜ ገደብ 10 ቀናት የነበረው ወደ 48 ሰዓት ዝቅ እንዲል ተደርጓል። ይህ ድንጋጌ መገናኛ ብዙሃን አብዛኛውን ጊዜ ለአስቸኳይ ጉዳይ መረጃ ስንጠይቅ አይሰጠንም፤ ቢሰጠንም የመረጃው አስቸኳይነት ወይም ጠቀሜታ ካበቃ በኋላ ነው በሚል የሚያቀርቡትን ቅሬታ ታሳቢ ያደረገ ነው።

አንዳንድ ጊዜ ሪፖርት ወይም የኦዲት ወይም የቁጥጥር ግኝት በመጀመሪያ ጉዳዩ ለሚመለከተው አካል እስከሚቀርብ ለአጭር ጊዜ ምስጢራዊ ሆኖ እንዲቆይ የሚደረግበት አግባብ አለ። ይህም ጉዳዩ የሚመለከተው የመንግስት አካል ከተለያዩ ተጽዕኖዎች ነጻ ሆኖ አስተያየት ወይም ውሳኔ እንዲሰጥ ለማስቻል ነው። በዚህም በአዋጁ አንቀጽ 35 ሥር እንዲሰጥ የተጠየቀው መረጃ ለሕዝብ ተወካዮች ምክርቤት ወይም የመንግስት አካል ተጠሪ ለሆነለት ወይም ለሌላ የመንግሥት አካል ለማቅረብ የተዘጋጀ ሪፖርት ወይም የሪፖርቱ አካል ከሆነና ለሚመለከተው አካል እስኪቀርብ ድረስ የመረጃ ጥያቄ ለተወሰነ ጊዜ ማዘግየት ወይም ለሌላ ጊዜ ማስተላለፍ እንደሚገባ ሰፍሯል። የመረጃ ሃላፊ የመረጃውን መገለጽ ለሌላ ጊዜ እንዲተላለፍ ከወሰነ ለውሳኔው መነሻ የሆነውን ህጋዊ ምክንያት እና የተጠየቀው መረጃ የሚሰጥበትን ጊዜ በመግለጽ ለመረጃ ጠያቂ በጽሑፍ ማሳወቅ ይኖርበታል።

ሆኖም የተጠየቀው መረጃ ለምክር ቤት የሚቀርብ ሪፖርት ከሆነ የመረጃ ጥያቄን ማዘግየት የሚቻለው የመረጃ ጥያቄው ከቀረበበት ቀን ጀምሮ የምክር ቤቱ 5 ተከታታይ የመደበኛ ስብሰባ ቀናት እስኪያበቃ ድረስ ብቻ ነው። የተጠየቀው መረጃ ተጠሪ ለሆነለት ወይም ለሌላ የመንግሥት አካል ለማቅረብ የተዘጋጀ ሪፖርት ከሆነ የመረጃ ጥያቄን ማዘግየት የሚቻለው የመረጃ ጥያቄው ከቀረበበት ቀን ጀምሮ ላሉት 35 ቀናት ብቻ ነው። ይህ የጊዜ ገደብ ካበቃ በኋላ መረጃ መስጠትን ማዘግየት ወይም ለሌላ ጊዜ ማስተላለፍ አይቻልም።

የመረጃ ክፍያ

የመረጃ ነጻነት ህግ ግልጽነትና ተጠያቂነት ያለው አሰራር እንዲሰፍን እንዲሁም የሕዝብ ጥቅም መረጃዎች ለህብረተሰቡ በፍጥነትና በብዛት ተደራሽ ሆነው በመረጃ የበለጸገ ማህበረሰብ በመፍጠር ረገድ ያለው ፋይዳ የጎላ ነው። የህጉን ፋይዳ ከሚያጎሉ መሰረታዊ መርሆዎች አንዱ በዝቅተኛ ወጪ መረጃ የማግኘት ነጻነት ነው። በመሆኑም የተጋነነ

የመረጃ ክፍያ ጥያቄ የሰዎችን መረጃ የማግኘት ነጻነት እንዳይገድብ ህጉ ጥንቃቄ ሊቀረጽ ይገባል።

በነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ መሠረት መረጃ ለማግኘት የሚከፈለው ክፍያ መረጃውን የያዘውን ሰነድ ለመፈለግ፣ ለማሰባሰብና ለማባዛት የሚያስፈልገውን ወጪ የሚሸፍን ነው በሚል ተደንግጓል። ሆኖም መረጃ/ሰነድ በማፈላለግና በማሰባሰብ አደራጅቶ የመያዝና የመጠበቅ ሃላፊነት የመንግስት አካል መደበኛ ሥራ ነው። መንግስት በጀት የሚመድበው ይህንና መሰል ህዝባዊ ሃላፊነት በአግባቡ መወጣትን ታሳቢ አድርጎ ነው። በሌላ በኩል የተጠየቀውን ሰነድ ለመፈለግ፣ ለማሰባሰብና ለማባዛት የሚያስፈልግ አስተዳደራዊ ወጪ የተጋነነ ከመሆኑም በተጨማሪ ለመረጃ ክልከላ በር ይከፍታል።

በመሆኑም በረቂቅ አዋጁ አንቀጽ 36 ላይ መረጃ ለማግኘት የሚከፈለው የገንዘብ ክፍያ በማንኛውም ሁኔታ መረጃውን የያዘውን ሰነድ ለማባዛት ከሚያስፈልገው ወጪ መብለጥ እንደሌለበት ተደንግጓል። በዚህም አዋጁ የጠየቀን ሰነድ ለመፈለግ ወይም ለማሰባሰብ የሚያስፈልግ ወጪ በመረጃ ጠያቂ እንዲሸፈን ማድረግን በግል ቀሪ አድርጓል።

እንዲሁም የግል መረጃ፣ የመክፈል አቅም የሌለው ሰው፣ በኤሌክትሮኒክ ዘዴ የሚባዛ መረጃ፣ የሕዝብ ጥቅምን የሚመለከት መረጃ ወይም የመንግሥት አካል የማተም ግዴታ ያለበትን ከ20 ገፅ የማይበልጥ ሰነድ ለማግኘት የማባዛት ወጪ ክፍያ የማይጠየቅ መሆኑ በረቂቅ አዋጁ ተካቷል።

ቅሬታ እና ይግባኝ

ለመረጃ ጥያቄ የሚሰጥ ምላሽ ወይም ውሳኔ ተገቢነት የሚፈተሽበት ውስጣዊ የቅሬታ ማስተናገጃ ሥርዓት እንዲሁም ለገለልተኛ ተቆጣጣሪ አካል እና ለመደበኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ማቅረቢያ ሥርዓት መኖር ሌለኛው የመረጃ ነጻነት ህግ መሰረታዊ መርህ ነው።

በረቂቅ አዋጁ በመረጃ ኃላፊ ውሳኔ ወይም በአዋጁ ድንጋጌ አፈጻጸም ቅር የተሰኘ አመልካች ውሳኔ በደረሰው በ20 ተከታታይ ቀናት ውስጥ ለመንግስታዊ አካሉ የበላይ ኃላፊ ቅሬታ ማቅረብ እንደሚችል የተገለጸ ሲሆን አመልካች ለበላይ ኃላፊ ቅሬታ ማቅረቡን የሚያሳይ ማረጋገጫ በመረጃ ሀላፊ ሊሰጠው እንደሚገባ አስገዳጅ ድንጋጌ እንዲካተት ተደርጓል።

ቅሬታ የቀረበለት የበላይ ኃላፊ ቅሬታው አስቸኳይ የመረጃ ጥያቄ ከሆነ ቅሬታ ከቀረበበት በ48 ሰዓት፣ ቅሬታው መደበኛ የመረጃ ጥያቄ ከሆነ ቅሬታ ከቀረበበት በ10 የሥራ ቀናት፣ ወይም ቅሬታው የመረጃ ክልከላ ባልሆነና በሌላ የአዋጁ ድንጋጌ አፈጻጸም ላይ ከሆነ ቅሬታ ከቀረበበት በ15 የሥራ ቀናት ውስጥ የመጨረሻ ውሳኔ በመስጠት የውሳኔውን ግልባጭ ለቅሬታ አቅራቢ መሰጠት ያለበት መሆኑ በረቂቅ አዋጁ ተደንግጓል።

በዚህም በረቂቅ አዋጁ ውስጣዊና ውጫዊ የቅሬታ ማስተናገጃ ሥርዓት የተዘረጋ ሲሆን ለቀረበ ቅሬታ ውሳኔና ምላሽ መስጫ ጊዜ ገደብ ከ30 ቀናት ወደ 15 ቀናት ዝቅ ተደርጓል።

በነባሩ አዋጅ በመንግስታዊ አካሉ የበላይ ሃላፊ ውሳኔ ቅር የተሰኘ አመልካች አስተዳደራዊ ይግባኝ ለዋና እንባ ጠባቂ ማቅረብ እንደሚችል ቢገለጽም አስተዳደራዊ ይግባኝ የሚቀርብበት

ጉዳይ በግልጽ አልተደነገገም። ይህም የመረጃ ነጻነት ህጉ በተሟላ የአስተዳደር ስርዓት እና የአፈጻጸም ግልጽነት እንዳይቀርብ አድርጓል።

በረቂቅ አዋጁ አንቀጽ 49 ላይ አስተዳደራዊ ይግባኝ ለዋና ዕንባ ጠባቂ የሚቀርብባቸው ጉዳዮች በግልጽ ተዘርዘረዋል። እነርሱም የመረጃ ክልከላ ውሳኔ፣ የተረጋገጠ ትክክለኛ ግልባጭ ክልከላ፣ በተዘጋጀበት ቋንቋ ወይም ቅርጽ መረጃ አለመስጠት፣ ለመረጃ ጠያቂ በጊዜ ገደቡ ምላሽ አለመስጠት፣ የሦስተኛ ወገንን መረጃ ለመረጃ ጠያቂ የመስጠት ውሳኔ፣ የመረጃ ኃላፊ ወይም ባለሙያ አለመመደብ፣ ለመረጃ ጠያቂ እገዛ ወይም ድጋፍ አለመስጠት፣ የተጋነነ የመረጃ ክፍያ ውሳኔ፣ የሕዝብ ጥቅም መረጃ አትሞ አለመሰራጨት ወይም ለተመረጠ ወይም ለተወሰነ መገናኛ ብዙኃን ብቻ መረጃ የመስጠት ውሳኔ ወይም ድርጊት ያካትታል።

ዋና ዕንባ ጠባቂ የቀረበለትን የአስተዳደር ይግባኝ ጉዳይ በድርድር ወይም በስምምነት ለመፍታታት ተገቢውን ጥረት ማድረግ ያለበት መሆኑ የተገለጸ ሲሆን ይህ የማይሳካ ከሆነ የቀረበውን የአስተዳደር ይግባኝ በመመርመር የሚከተለውን ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ የመስጠት ስልጣን እንዳለው በረቂቅ አዋጁ ተካቷል። ዋና ዕንባ ጠባቂ የበላይ ኃላፊ ወይም የመረጃ ኃላፊ ውሳኔ የማጽናት፣ ተቀባይነት ያገኘን ወይም የተጠየቀን የመረጃ ማግኛ ዓይነት የመለወጥ፣ የበላይ ሀላፊ ወይም የመረጃ ኃላፊ ውሳኔ በመተው አዲስ ውሳኔ የመስጠት፣ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት በዚህ አዋጅ የተጣለበትን ግዴታ በተወሰነ የጊዜ ገደብ ውስጥ እንዲወጣ የማሳሰብ ወይም የማዘዝ፣ ግዴታውን ባልተወጣ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት የበላይ ኃላፊ ወይም የመረጃ ኃላፊ ላይ አስተዳደራዊ እርምጃ የመወሰን ስልጣን ያለው ሲሆን የዋና እንባ ጠባቂ ሥልጣን አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ስልታዊ ምርመራ እንዲደረግ ትዕዛዝ መስጠትን ያካትታል።

በነባሩ አዋጅ ዋና ዕንባ ጠባቂ የቀረበለትን አስተዳደራዊ ይግባኝ በመመርመር ወሳኔ መስጠት እንዳለበት ቢገለጽም ውሳኔውን የማስፈጸሚያ ሥርዓት አልዘረጋም። በዚህም በአዋጁ አንቀጽ 52 ንዑስ አንቀጽ (3) ላይ በዋና ዕንባ ጠባቂ የተሰጠ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ እንደውሳኔው አልተፈጸመልኝም በማለት የውሳኔው ተጠቃሚ ሲያመለክት ዋና ዕንባ ጠባቂ ውሳኔውን ወይም ትዕዛዙን እንዲያስፈጽምለት ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ወይም እንደአግባቡ ለክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት እንደሚመራ ተገልጿል። ከዚህም በተጨማሪ ተቋሙ የሰጠውን ውሳኔ አለመፈጸም በኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ሕግ ወይም በአግባብነት ባለው ሌላ ህግ ተጠያቂነት እንደሚያስተትል በረቂቅ አዋጁ አንቀጽ 54 ተራ ፊደል (ሠ) ላይ ተደንግጓል። እነዚህ ድንጋጌዎች ተቋሙ የተሟላ ሥልጣን እንዲኖረው የሚያስችሉ ናቸው።

ከተጠያቂነት ነጻ ስለመሆን

በአዋጁ ከተካተቱ አዳዲስ ድንጋጌዎች መካከል ለመገናኛ ብዙሃን ጥበቃ የሚሰጥ ድንጋጌ ነው። በአዋጁ አንቀጽ 55 ላይ መረጃን በቅን ልቦና ያሰራጩ የመገናኛ ብዙኃን ባለሙያ ከተጠያቂነት ነጻ እንዲሆን የተገለጸ ከመሆኑም በተጨማሪ ማንኛውም መገናኛ ብዙኃን የሕግ ወይም የስራ ግዴታን በመተላለፍ ጥፋትን ወይም የሕዝብ ጤንነትን፣ ደኅንነትን ወይም ካባቢያዊ ደኅንነትን ወይም ጎጂ የሆነ ከባድ አደጋን የሚመለከት መረጃ ሆን ብሎ ለሕዝብ ይፋ በማድረግ ለሕጋዊ ወይም አስተዳደራዊ ቅጣት እንደማይዳረግ ተደንግጓል።

ጥፋትን ወይም ጎጂ የሆነ ከባድ አደጋን የተመለከተ መረጃ ለሕዝብ ይፋ በማድረግ አስተዳደራዊ ወይም ሕጋዊ ቅጣት የተላለፈበት ሰው ለፍርድ ቤት ይግባኝ የማቅረብ መብት ያለው መሆኑ በአዋጁ ተካቷል። በህጋዊ መንገድ ከመንግሥት አካል ወይም ከግል ድርጅት በተገኘ ሰነድ ውስጥ የተካተተን የተዛባ ወይም ሐሰተኛ መረጃ በቅን ልቦና ለሕዝብ ይፋ ማድረግ ወይም በሦስተኛ ወገን እንዲታተም ማድረግ አስተዳደራዊና ህጋዊ ተጠያቂነትን እንደማያስከት እንዲሁም ልዩ መብት እንደሚያሰጥ ስርጭቱ ወይም ሕትመቱ በክፉ ልቦና የተደረገ ስለመሆኑ ካልተረጋገጠ በስተቀር መረጃውን ይፋ ያደረገ አካል ልዩ መብት ይኖረዋል።

እንዲሁም በመገናኛ ብዙኃን ሐሰተኛ ወይም የተዛባ መረጃ ስርጭት ተፈጽሟል ተብሎ በሚመለከተው አካል ክስ በቀረበ ተፈጻሚ ጊዜ በፍርድ ቤት የጥፋተኝነት ውሳኔ ከመሰጠቱ በፊት ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ ለምርመራ ወይም ለሌላ ምክንያት ጋዜጠኛን፣ ዋና አዘጋጅን ወይም ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ ሌላ ሰው ለእስራት መዳረግ የተከለከለ መሆኑ በአዋጁ አንቀጽ 56 ንዑስ አንቀጽ (5) ሥር እንዲካተት ተደርጓል።

ክፍል አምስት
የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም ስልጣን

ከመረጃ ነጻነት ህግ ትግበራ ጋር በተያያዘ የኢትዮጵያ ህዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም የተሟላ ሥልጣን አለመሰጠቱ፣ የመረጃ ነጻነት ህጉ በተሟላ የአስተዳደር ስርዓትና የአፈጻጸም ግልጽነት አለመደንገጉ ለነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ ደካማ አፈጻጸም ተጠቃሽ ምክንያት ነው። በእርግጥም ተቋሙ ከመንግስታዊ አካላት የሚቀርብለት የመረጃ ነጻነት አፈጻጸም ሪፖርት መሰረት በማድረግ የመረጃ ነጻነት አፈጻጸምን በመንግስታዊ አካላት ክትትል እንዲያደርግ እና የመረጃ ነጻነት አፈጻጸም ለማሻሻል፣ ለማዳበርና ለማጠናከሪያ የሚረዳ ምክረ ሐሳብ እንዲያቀርብ ስልጣን ቢሰጠውም በመንግስታዊ አካላት ከሚስተዋለው ደካማ የግልጽነት ባህልና ከመረጃ ነጻነት ህግ ትግበራ ውስብስብነት አንጻር ውጤታማ የቁጥጥር ሥርዓት (Overseeing Mechanism) በነባሩ የመረጃ ነጻነት ህግ ተዘርግቷል ማለት አይቻልም።

የመረጃ ነጻነት ህግ ዘርፍ ዕንባ ጠባቂ

የመረጃ ነጻነትን በሀገር አቀፍ ደረጃ ውጤታማ በሆነ መልኩ ለማስፈጸምና ለመቆጣጠር እንቅፋት ሆኖ የቆየውን የአደረጃጀት ችግር ለመቅረፍ ይረዳ ዘንድ በምክር ቤት በሚሾም ገለልተኛ የመረጃ ነጻነት ዘርፍ ዕንባ ጠባቂ የመረጃ ነጻነት ሥር ዘርፍ እንዲመራ የሚፈቅድ አዲስ ድንጋጌ በረቂቅ አዋጁ አንቀጽ 39 ሥር ተካቷል።

ቁጥጥርና ክትትል

ውጤታማ የሆነ ነጻና ገለልተኛ የቁጥጥርና ክትትል ተቋም የቀረበለትን ቅሬታ መርምሮ የመጨረሻ ውሳኔ የመስጠት እና የመንግስት አካላት መረጃ እንዲሰጡ ማስገደድ አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ቅጣት የመጣል ስልጣን ሊኖረው እንደሚገባ በአፍሪካ ሞዴል የመረጃ ነጻነት ህግ በግል ተደንግጓል። ይህ የቁጥጥርና ክትትል ተቋማት ሥልጣን የመንግስት አካላት መረጃን በሥርዓት እየያዙና በራስ ተነሳሽነት (Proactive Disclosure) ይፋ እያደረጉ መሆኑን በየጊዜው ማረጋገጥን እና መረጃ የመደበኛ አዝማሚያ ካሳዩ የማስተካከያ እርምጃ እንዲወስዱ የማዘዝ ሥልጣን ያካትታል። ከመንግስት አካላት የተቀበላቸውን ሪፖርቶች

በመቀመር በሀገር ደረጃ ያለውን የመረጃ ነጻነት አፈጻጸም ለሀዘብ ግልጽ ማድረግ ይጠበቅበታል።

የህግ ተገዥነት ኦዲት

በአፍሪካ ሀገራት ውጤታማ የመረጃ ነጻነት ህግ አፈጻጸም ኢንዱሮ ለማስቻል በአፍሪካ ሀብረት የሰብአዊ መብት ኮሚሽን አስተባባሪነት በዘረፉ ባለሙያዎች በተደነገገው ሞዴል የመረጃ ነጻነት ህግ ተቆጣጣሪ አካላት የመረጃ ነጻነት ተገዥነት ኦዲት (Compliance Audit) ሥልጣን ሊኖራቸው እንደሚገባ ይደነግጋል። በቂ ጊዜና ሀብት የሚፈልግ ቢሆንም የመረጃ ነጻነት ተገዥነት ኦዲት የመንግስታዊ አካልን የአሰራር ግልጽነት በተሟላ መልኩ ለመርመርና ለማወቅ ሰፊ እድል ይሰጣል። በመሆኑ የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም የመረጃ ነጻነት ህግ በመንግስታዊ አካላት በተሟላ መልኩ ተግባራዊ መደረጉን ለማረጋገጥ በማንኛውም ጊዜ የመረጃ ነጻነት ህግ ተገዥነት ኦዲት የማድረግ እና በተገዥነት ኦዲት ሥራ የተለየ የተገዥነት ጥሰት እንዲታረም ትዕዛዝ ወይም የውሳኔ ሐሳብ የመስጠት ሥልጣን እንዳለው በረቂቅ የመረጃ ነጻነት አዋጁ አንቀጽ 43 ላይ ተደንግጓል።

ለምክር ቤት ሪፖርት ማቅረብና በሚዲያ ማጋለጥ

የመንግስታዊ አካላትን ብልሹ አሰራር ወይም ደካማ አፈጻጸም ለአንድ ሀገር የከፍተኛ የሥልጣን አካል ሪፖርት ማቅረብ እና ለሕዝብ ይፋ ማድረግ ወይም በሚዲያ ማጋለጥ ለመረጃ ነጻነት ህግ ተግባራዊነት ቁልፍ መሣሪያዎች ናቸው። የመረጃ ነጻነት ህጉን የማይተገብር ወይም በቁጥጥርና ክትትል የተለዩ ክፍተቶች እንዲታረሙ የተሰጠን ምክረ ሐሳብ ያለበቁ ምክንያት የማይፈጽም የመንግሥት አካል አስመልክቶ ተቋሙ ለምክር ቤት ልዩ ሪፖርት የማቅረብና በሚዲያ የማጋለጥ ስልጣን እንዳለው በረቂቅ አዋጁ ተደንግጓል።

አስተዳደራዊ እርምጃ

ተቋሙ በቁጥጥርና ክትትል የተለዩ ክፍተቶች እንዲታረሙ የተሰጠን ምክረ ሐሳብ በማይፈጸም ወይም ለቁጥጥር፣ ክትትል እና አስተዳደራዊ ይግባኝ ምርምራ ሥራ ተባባሪ በማይሆን የመንግስት አካል የበላይ ሃላፊ ወይም የመረጃ ሀላፊ ላይ አስተዳደራዊ እርምጃ (የጽሁፍ ማስጠንቀቂያ፣ ልዩ ሪፖርት ማቅረብ ወይም በመገናኛ ብዙኃን ማጋለጥ) የመውሰድ ሥልጣን በረቂቅ የመረጃ ነጻነት አዋጁ ተሰጥቶታል። የተቋሙ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ በተቀመጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ አልተፈጸመልኝም በሚል የውሳኔው ወይም የትዕዛዙ ተጠቃሚ ሲያመለክት ተቋሙ ውሳኔውን ወይም ትዕዛዙን እንዲያስፈጽምለት ለፌዴራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት ወይም ለክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የማቅረብ ሥልጣን ተሰጥቶታል።

ክፍል ሰባት

ደንብና መመሪያ የማውጣት ሥልጣን

የመረጃ ነጻነት መሰረታዊ የሰብአዊ መብት መሆኑ ዓለም አቀፍ እውቅና አግኝቷል። በመረጃ ነጻነት ላይ የሚጣል ገደብ በሰብአዊ መብት ላይ የሚጣል ገደብ ስለሆነ የመረጃ ነጻነት ህጉን እና የመረጃ ነጻነት ህጉን ለማስፈጸም የሚወጡ ደንቦችና መመሪያዎች በህግ አውጪው መውጣት እንዳለባቸው እና የመረጃ ነጻነት ህግ አስፈጻሚ አካላት እንደፈለጉ ገደብ እንዲጥሉበት ፈቃድ የሚሰጥ ሆኖ መደንገግ እንደሌለበት የተባበሩት መንግስታት የሰብአዊ መብት ኮሚቴ በሰጠው ጠቅላላ አስተያየት ቁጥር 27 ተመልክቷል። በመሆኑም የመረጃ

ነጻነት አዋጅ ማስፈጸሚያ ደንብና መመሪያ የማውጣት ሥልጣን ለህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት እና ለተቋሙ የተሰጠ መሆኑ በረቂቅ አዋጅ ተደንግጓል።

ማጠቃለያ

ኢትዮጵያ በፈረመቻቸው ዓለም አቀፍ ሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ቃል ኪዳን (ICCPR) እና በአፍሪካ ህብረት የሰብአዊና የሰዎች መብቶች ቻርተር (ACHPR) የመረጃ ነጻነት መሠረታዊ የሰብአዊ መብት ከመሆኑም ባሻገር ለሰዎች መብትና ነጻነት መከበር እና ለዲሞክራሲያዊ ማህበረሰብ ግንባታ መሰረት መሆኑ እውቅና አግኝቷል። በዚህም ከ140 ሀገራት በላይ የመረጃ ነጻነት ህግ አውጥተዋል። ሆኖም የመረጃ ነጻነት ህግ ማውጣት ለግልጽና ተጠያቂ የመንግስት አሰራር ቁልፍ ጉዳይ ቢሆንም የመረጃ ነጻነት ህጉን ተግባራዊ በማድረግ ረገድ ከፍተኛ ችግር መኖር ከሀገራት ልምድ መገንዘብ ይቻላል። የመንግስት አካልን ቁርጠኝነትና ለህጉ ተፈጻሚነት አስገዳጅ ሥርዓት መዘርጋትን ይጠይቃል። በመሆኑም ለመረጃ ጠያቂ መረጃ የመስጠትና አትሞ የማውጣት ግዴታ እና በመረጃ ነጻነት ህጉ የተደነገጉ ሌሎች ግዴታዎች ተፈጻሚ ሊሆኑ የሚችሉበትን ህጋዊና ተቋማዊ የአሰራር ሥርዓት መዘርጋት የግል የሚል በመሆኑ በነባሩ የመረጃ ነጻነት አዋጅ ላይ ማሻሻያ ማድረግ አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል።

አዋጅ ቁጥር .../...
የመረጃ ነጻነት ለመደንገግ የወጣ አዋጅ

የመረጃ ነጻነትን እና መገናኛ ብዙኃንን የሚመለከቱ ድንጋጌዎች በአንድ አዋጅ መውጣታቸው የመረጃ ነጻነት ሕግ በተገቢ ዝርዝር ሁኔታ፣ በተሟላ የአስተዳደር ስርዓት እና በአፈጻጸም ግልጽነት እንዳይቀርብ በማድረግ፣ ዘርፉ ከደረሰበት ያደጉ ሃሳቦች፣ አለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ስምምነቶችና መግለጫዎች እንዲሁም ከቴክኖሎጂ እድገት ጋር በማጣጣም የመረጃ ነጻነት አዋጅ ራሱን አስችሎ ማውጣት በማስፈለጉ፤

ማንኛውም ሰው በመንግሥት አካል እጅ የሚገኝ መረጃ የመጠየቅ፣ የማግኘትና የማሰራጨት ነጻነት ይበልጥ በማረጋገጥ ግልጽነትንና ተጠያቂነትን ለማስፈን በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት አንቀጽ ፳፱ እና ኢትዮጵያ በተቀበለቻቸው ዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች የተረጋገጠውን የመረጃ ነጻነት ይበልጥ እውን ይሆን ዘንድ ስርዓት መዘርጋት በማስፈለጉ፤

የመረጃ ነጻነት ሕግ አፈጻጸምን የመከታተል እና የመቆጣጠር ኃላፊነት የተሰጠው የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም ሥልጣንና ተግባር ይበልጥ ለማጠናከርና በዝርዝር መደንገግ የሕጉን አፈጻጸም ማሳደግ በማስፈለጉ፤

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት አንቀጽ ፶፭ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት የሚከተለው ታውጧል፡፡

ክፍል አንድ
ጠቅላላ

፩. አጭር ርዕስ

ይህ አዋጅ “የመረጃ ነጻነት አዋጅ ቁጥር.../... ” ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል።

፪. ትርጓሜ

የቃሉ ወይም የሐረጉ አገባብ ሌላ ትርጉም የሚያሰጠው ካልሆነ በስተቀር በዚህ አዋጅ፡-

፩/ “መረጃ” ማለት በማናቸውም ዓይነት ቅርጽ የተቀናበረ ማንኛውም ሰነድ ሆኖ በቃል የሚሰጥ መረጃን ይጨምራል።

፪/ “ሰነድ” ማለት በማንኛውም ሰው በማንኛውም ጊዜ የተፈጠረ፣ የተቀዳ ወይም የተዘጋጀ እና በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት እጅ የሚገኝ ሆኖ የሚከተሉትን ያካትታል፤

ሀ/ ማንኛውም መዝገብ፣ ፋይል፣ በማሽን ወይም በእጅ የተጻፈ ጽሑፍ፤

ለ/ በኤሌክትሮኒክ ዘዴ የወጣ የመዝገብ ግልባጭ፤

ሐ/ የጎላ ቢሆንም ባይሆንም በማንኛውም ማይክሮ ፊልም ውስጥ ያለ ምስል ቅጂ፤

መ/ በኮምፒዩተር ወይም በሌላ በማንኛውም መሳሪያ ወይም ዘዴ በመታገዝ የሚታይ፣ የሚነበብ፣ የሚደመጥ ወይም የሚታወቅ መረጃ፣ ወይም

ሠ/ በማንኛውም አይነት ቅርፅ ወይም የማስተላለፊያ ዘዴ የሚገኝ ማንኛውንም መረጃ።

3/ “የመረጃ ኃላፊ” ማለት ይህን አዋጅ እንዲያስፈጽም በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት የተመደበ ወይም የተሾመ ሰው ወይም ሌላ ጸላፊ ነው።

4/ “የበላይ ኃላፊ” ማለት የመንግሥት አካልን ወይም የግል ድርጅትን በበላይነት የሚመራ ሲሆን ምክትል ኃላፊን ያካትታል።

5/ “ክፍያ” ማለት እንዲሰጥ የተጠየቀ መረጃ በእጁ ለሚገኝ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት እንዲከፈል የተተመነና በመረጃ ጠያቂ የሚከፈል ገንዘብ ነው።

6/ “ክልል” ማለት በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት አንቀጽ #7 መሰረት የተቋቋመ የመንግሥት መዋቅር ሲሆን ለዚህ አዋጅ አፈጻጸም የአዲስ አበባና ድሬዳዋ ከተማ አስተዳደሮችን ይጨምራል።

7/ “ሰው” ማለት ተፈጥሯዊ ሰው ወይም በሕግ የሰውነት መብት የተሰጠው አካል ነው።

8/ “የግል መረጃ” ማለት ተለይቶ የሚታወቅ ግለሰብን የሚመለከት ሆኖ፡-

ሀ) የግለሰቡን የውልደት፣ እድገት፣ ሞት፣ የህክምና፣ የትምህርት፣ የአካዳሚክ፣ የስራ አገልግሎት፣ የሙያ፣ የወንጀል ታሪክ ወይም ግለሰቡ ያደረገውን የንግድ ግንኙነት የሚመለከት መረጃ፣

ለ) የግለሰቡን ብሄር፣ ማህበራዊ ምንጭ፣ እድሜ፣ እርግዝና፣ የጋብቻ ሁኔታ፣ ቀለም፣ አካላዊና አእምሯዊ ጤንነት፣ የጤና ብቃት ወይም ጉድለት፣ ሀይማኖት፣ እምነት፣ ባህል ወይም ቋንቋ የሚመለከት መረጃ፣

ሐ) የግለሰቡን መለያ ቁጥር፣ ምልክት ወይም ሌላ መለያ፣ አድራሻ ወይም የደም አይነት የሚመለከት መረጃ፣

መ) ስለሌላ ግለሰብ የማዕረግ እድገት፣ ሽልማት ወይም የገንዘብ ድጋፍ እንዲያገኝ በቀረበ ሀሳብ ላይ በሰጠው አስተያየት፣ አመለካከት ወይም አማራጭ ሀሳብ ውስጥ የማይካተት የግል አስተያየት፣ ሀሳብ ወይም ምርጫ የሚመለከት መረጃ፣

ሠ) የአስተያየት ሰጪው ስም የተሰረዘበትና ሶስተኛ ወገን የገንዘብ ድጋፍ፣ ሽልማት ወይም የማዕረግ እድገት እንዲያገኝ በቀረበ ሀሳብ ላይ ግለሰቡ የሰጠው የግል አስተያየት ወይም አማራጭ ሀሳብ የያዘ መረጃ፣

ረ) ሌላ ሰው ስለግለሰቡ ያለውን አመለካከት ወይም የሰጠውን አስተያየት የያዘ መረጃ፣ ወይም

ሰ) የግለሰብን ስም የያዘ መረጃን ወይም መገለፁ በራሱ ግለሰባዊ መረጃን የመግለፅ ውጤት ሊያስከትል የሚችል መረጃ ያካትታል። ሆኖም ከሞተ ጿ አመት የሞላው ግለሰብን መረጃ አይጨምርም።

፱/ “የመንግሥት አካል” ማለት በፌዴራል ወይም በክልል ሕገ መንግሥት ወይም በሌላ ሕግ መሰረት የተቋቋመ ወይም በፌዴራል ወይም በክልል መንግሥታዊ መዋቅር ውስጥ በየትኛውም እርከን ላይ የሚገኝ ወይም በፌዴራል ወይም በክልል መንግሥታት የባለቤትነት ይዞታ ስር የሚገኝ ወይም ተጠሪነቱ ለፌዴራል ወይም ለክልል መንግሥት የሆነ ማንኛውም መንግስት-ታዊ ተቋም ሲሆን የመንግሥት የልማት ድርጅትን ይጨምራል።

፲/ “የግል ድርጅት” ማለት በዚህ አዋጅ ለመንግሥት አካል በተሰጠ ትርጓሜ ውስጥ የማይሸፈን እና መንግሥት ነክ ስራ ላይ የተሰማራ ወይም መንግሥት በንግድ ማህበሩ ድርሻ ወይም አክሲዮን ያለው የንግድ ማኅበር ነው።

፲፩/ “መንግሥት ነክ ስራ” ማለት ከመንግሥት አካል በመወከል ፍቃድ መስጠትን እና መከልከልን ጨምሮ አስተዳደራዊ ተግባራትን እንዲሁም የትምህርት፣ የጤና፣ የትራንስፖርት፣ የባህል እና መሳሪያ አገልግሎት ማከናወንን ያካትታል።

፲፪ “የገንዘብ ትስስር” ማለት በማንኛውም ደረጃ ይሁን መጠን መንግስት በግል ድርጅት የንግድ ሥራ እቅስቃሴ ውስጥ የገንዘብ ወይም የአክሲዮን ድርሻ ያለው እንደሆነ ነው።

፲፫/ “ሦስተኛ ወገን” ማለት ከመረጃ ጠያቂ ወይም መረጃ ከተጠየቀው የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅት ውጪ የሆነ ማንኛውም ሰው ነው።

፲፬/ "የሕዝብ ጥቅም" ማለት ከግል የጥቅም ፍላጎት በላይ የማኅበረሰቡን የደጎነነት፣ የምጣኔ ሃብት፣ የፖለቲካ እና መሳሪያ ተፈጥሮ ያለው መብትና ጥቅም ጨምሮ የሰፊውን ሕዝብ ተጠቃሚነት የሚመለከት ነው።

፲፭/ “ተቋም ወይም ተቋሙ” ማለት በአዋጅ ቁጥር ፩ሺ፩፻፵፪/፪ሺ፲፩ (እንደተሻሻለ) እንደገና የተቋቋመ የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም ነው።

፲፮/ “ምክር ቤት” ማለት የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ነው።

፲፯/ "መገናኛ ብዙኃን" ማለት በየጊዜው የሚወጣ ጎት-መትን፣ የብሮድካስት አገልግሎት ወይም የባይነ መረብ መገናኛ ብዙኃንን በመጠቀም የዜና ወይም የፕሮግራም ወይም የዜና

እና የፕሮግራም አገልግሎት ለሕዝብ ለማቅረብ የተቋቋመ ድርጅት ሲሆን የዜና አገልግሎት ድርጅትን ያጠቃልላል።

፲፰/ “ከባድ የሥነ ምግባር ጉድለት” ማለት በሥራ ላይ ባሉ ሕጎች እና በሙያ የሥነ ምግባር ደንቦች ላይ የተመሰረቱ መርሆዎችን የሚጥስ ተግባር መፈጸም ነው።

፲፱/ “አስተዳደራዊ እርምጃ” ማለት በዚህ አዋጅ የተደነገገን ግዴታ ባልተወጣ ወይም በጣሰ የበላይ ኃላፊ፣ የመረጃ ኃላፊ፣ የሥራ ኃላፊ ወይም ሰራተኛ ላይ በተቋሙ የሚተላለፍ የጽሑፍ ማስጠንቀቂያ ወይም የአስተዳደር ቅጣት ነው።

፳/ በዚህ አዋጅ ውስጥ በወንድ ጾታ የተደነገገው የሴትንም ጾታ ያካትታል።

፫. የተፈጻሚነት ወሰን

ይህ አዋጅ በሚከተሉት ጉዳዮች ላይ ተፈጻሚ ይሆናል።

፩/ በማንኛውም ጊዜና ሰው በተዘጋጀ፣ በተፈጠረ ወይም በተከሰተ በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት እጅ በሚገኝ መረጃ ወይም ሰነድ፣

፪/ በዚህ አዋጅ የተረጋገጠን መረጃ የመጠየቅ፣ የማግኘት፣ የማስተላለፍና መልሶ የመጠቀም ነጻነት በሚገድብ ወይም በሚጥስ ማንኛውም ሕግ፣ የአስተዳደር ውሳኔ ወይም አሰራር ላይ ነው።

፬. ዓላማ

የዚህ አዋጅ ዓላማዎች የሚከተሉት ናቸው፡-

፩/ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት እና በዓለም አቀፍና አህጉራዊ የሰብአዊ መብት ስምምነቶች የተረጋገጠን የሰዎች መረጃና ሐሳብ የመጠየቅ፣ የማግኘትና የማስተላለፍ ነጻነት ተግባራዊ ማድረግ እና በመንግሥት አካልና በግል ድርጅት መከበሩን በማረጋገጥ የአሰራር ግልጽነት እንዲሰፍን ማስቻል፤

፪/ መረጃ ጠያቂ በፍጥነትና ሳይደክም በዝቅተኛ ወጪ ከመንግሥት አካልና ከግል ድርጅት መረጃ የሚያገኝበትን እና መረጃ በቀላሉ ለሕዝብ ተደራሽ የሚሆንበትን የአሰራር ሥርዓት መዘርጋት፤ እና

፫/ ስለመረጃ ነጻነት የተለያዩ አካላትንና ሕብረተሰቡን በማስተማርና በማሳወቅ የሕዝብ ተሳትፎንና ልዕልና ማረጋገጥ፤ የአሰራር ግልጽነት፤ ተጠያቂነት፤ ውጤታማነት፤ ቅልጥፍና እና ፍትሐዊነት የሰፈነበት መልካም አስተዳደር ማጠናከር።

፭. መሠረታዊ መርሆዎች

፩/ የዚህ አዋጅ ድንጋጌ ከኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት፤ ከዓለም አቀፍና አህጉራዊ የሰብአዊ መብቶች ስምምነቶች እና ከዓለም አቀፍ የመረጃ ነጻነት መርሆዎች ጋር በተጣጣመ መልኩ መተርጎምና ተግባራዊ መደረግ አለበት፤

፪/ ከኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት በስተቀር ይህ አዋጅ የመንግሥት አካልን ወይም የግል ድርጅትን መረጃ ይፋ ማድረግን በሚገድብ ወይም በሚከለክል በማንኛውም ሌላ ሕግ ወይም የአስተዳደር ውሳኔ ላይ ተቀዳሚነት አለው፤

፫/ ይህ አዋጅ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት በዚህ አዋጅ ከተደነገገው ስርዓት ውጪ መረጃ የመስጠት ወይም አትሞ የማውጣት ኃላፊነት የሚገድብ ተደርጎ መተርጎም የለበትም፤

፬/ ከመረጃ ነጻነት ጋር በተያያዘ ማንኛውም የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት ውሳኔ ወይም ድርጊት ህጋዊ ወይም በዚህ አዋጅ ድንጋጌ አግባብ መሆኑን የማስረዳት ሽክም የመንግስት አካል ወይም የግል ድርጅት ነው።

ክፍል ሁለት
ሰለመረጃ ነጻነት (ጠቅላላ)

፮. መረጃ ጠይቆ ማግኘት

፩/ ማንኛውም ሰው የግል መረጃውን ጨምሮ በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት እጅ የሚገኝ ማንኛውንም የመረጃ ዓይነት ወይም ሰነድ የመጠየቅ፣ የማግኘት፣ የማስተላለፍ እና መልሶ የመጠቀም ነጻነት አለው።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) የተመለከተው ነጻነት የተጠየቀው መረጃ ወይም የመረጃውን ምንጭ የያዘ ሰነድ በማንኛውም የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት እጅ የሚገኝ መሆኑን ጠይቆ የማወቅ እና በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት የሚገኝ መረጃ ወይም ሰነድ፡-

ሀ) የመመልከት፣ ማስታወሻ የመውሰድ ወይም ጥቅስ የመገልበጥ፣

ለ) ትክክለኛ ግልባጭ የመውሰድ ወይም

ሐ) በማንኛውም ዓይነት የኤሌክትሮኒክስ ዘዴ አማካኝነት ወይም ሰነዱ በኮምፒውተር ወይም በሌላ መሳሪያ የሚገኝ ከሆነም በዚህ መሳሪያ ታትሞ የወጣ ቅጂ ወይም

መ) በምስል፣ በድምጽ ወይም በሌላ ዘዴ የተቀመጠ ቅጂ የመውሰድ ነጻነትን ያካትታል።

፫/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) እና (፪) ድንጋጌ በግል ድርጅት ላይ ተፈጻሚ የሚደረገው በግል ድርጅት እጅ የሚገኝ መረጃ መንግሥት ነክ ተግባርን ወይም የመንግሥት አካልን ድርሻ ወይም አክሲዮን የሚመለከት ከሆነ ነው።

፯. የመረጃ ኃላፊ መመደብ

፩/ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት የበላይ ኃላፊ ለዚህ አዋጅ ድንጋጌዎች ተግባራዊነትና አፈጻጸም ቀዳሚ ሃላፊነት አለበት።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ የበላይ ኃላፊ ለመንግሥት አካል ወይም ለግል ድርጅት የሚቀርብን የመረጃ ጥያቄ ተቀብሎ የሚያስተናግድ እና በዚህ

አዋጅ የተደነገጉ ሌሎች ግዴታዎችን በኃላፊነት የሚወጣ እንደአስፈላጊነቱ አንድ ወይም ከአንድ በላይ የመረጃ ኃላፊ እና ባለሙያ መመደብ አለበት።

፫/ የበላይ ሃላፊ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) መሠረት የተመደበ የመረጃ ኃላፊ ለሥራው ብቁ እና ዝግጁ እንዲሆን ተገቢ ሥልጠና እንዲያገኝ ማመቻቸት፣ ለመረጃ ጠያቂ መረጃ መስጠት፣ የህዝብ ጥቅም መረጃ አትሞ ማውጣት እና በዚህ አዋጅ የተደነገጉ ሌሎች ግዴታዎችን መወጣት እንዲችል የተሟላ ሥልጣን እንዲኖረው የማድረግ ግዴታ አለበት።

፬/ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት ኃላፊ፣ ሰራተኛ ወይም ባለሙያ ለመረጃ ኃላፊ ተግባር ወይም ሥራ የመተባበር ግዴታ አለበት።

፳. የሰነድ አያያዝና አጠባበቅ ግዴታ

፩/ ማንኛውም የመንግሥት አካል፡-

ሀ) ትክክለኛ፣ የተረጋገጠ እና ጥቅም ላይ የሚውል መረጃ ወይም ሰነድ በአግባቡ የመያዝ እና

ለ) በዚህ አዋጅ በተደነገገው መሰረት የመረጃ ነጻነትን በሚያመቻች መንገድ በይዘታው ስር ያሉ ሁሉንም መረጃዎች ወይም ሰነዶች በአግባቡ ማደራጀትና የመጠበቅ ግዴታ አለበት።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ እያንዳንዱ የመንግሥት አካል፡-

ሀ) ፖሊሲዎችን፣ ውሳኔዎችን፣ አሠራሮችን፣ መስተጋብሮችን እና ሌሎች ተልዕኮውን ለማስፈጸም የሚያከናውናቸውን ተግባራት በበቂ ሁኔታ ለመመዘገብ የሚያስችሉ መዝገቦችን ማደራጀት እና መጠበቅ፣

ለ) በኤሌክትሮኒክ መሣሪያ የተያዙትን ጨምሮ በይዘታው ሥር ያሉ መዝገቦች በሥርዓትና በመልካም ሁኔታ መያዛቸውን ማረጋገጥ፣

ሐ) መዝገቦችን እና የመረጃ አስተዳደር ስርዓቶችን በኮምፒውተር ማዘመን እና

መ) የግል መረጃን ለማስተካከልና በቀላሉ ለማግኘት የሚያስችል አሰራር መዘርጋት አለበት።

፫/ የግል ድርጅት በእጁ የሚገኝ መንግሥት ነክ ተግባርን ወይም የመንግሥትን የገንዘብ ወይም የአክሲዮን ድርሻ የሚመለከት መረጃ በየወቅቱ በአግባቡ አደራጅቶ መያዝ፣ መጠበቅ እና ማስተዳደር ይኖርበታል።

፬/ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት መረጃው በመንግሥት አካሉ ወይም በግል ድርጅቱ ከተፈጠረበት ወይም በይዘታ ስር ከሆነበት ቀን ጀምሮ ለጳጅ ዓመት መረጃውን ወይም ሰነዱን መያዝ አለበት። ሆኖም የጳጅ ዓመት ጊዜ ገደብ ሲያበቃ መረጃው ወይም ሰነዱ በህግ ሥልጣን ወደተሰጠው አካል ሊተላለፍ ይችላል።

፱. አትሞ የማውጣት ግዴታ

፩/ ማንኛውም የመንግሥት አካል በዚህ አዋጅ እንዳይገለጽ ከተከለከለ መረጃ በስተቀር የመንግሥት አካሉን የሚመለከት መረጃ በኤሌክትሮኒክ ወይም በሌላ የመረጃ ማስተላለፊያ ዘዴ በተሟላ ሁኔታ አትሞ የማውጣትና ለጠቅላላው ሕዝብ ተደራሽ የማድረግ ግዴታ አለበት።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት የሚታተመው መረጃ፡-

ሀ) ዋና መ/ቤት ወይም ቅርንጫፍ የሚገኝበት አድራሻ፣ የፖስታና የኤሌክትሮኒክ መልዕክት አድራሻ፣ ስልክ ቁጥር፣

ለ) መዋቅር፣ ሥልጣንና ተግባር እና ለሕዝብ የሚሰጠው አገልግሎት ዝርዝር እና የኃላፊዎችን ማንነት፣ ሥልጣንና ኃላፊነት፣

ሐ) አገልግሎት ማግኛ ሂደትና ሥነ-ሥርዓት፣ ክፍያና የተቀመጠ የጊዜ ገደብ፣

መ) ሥልጣንና ተግባራቱ የሚመሩባቸው ፖሊሲዎች፣ አዋጆች፣ ደንቦች፣ መመሪያዎች፣ ማብራሪያ ሰነዶች እና ዝርዝራቸውን፣

ሠ) በውሳኔ አሰጣጥ ላይ ተፈጻሚ የሚሆነው ሥነ-ሥርዓት፣ የምክክር አካሄድና ሕዝብ በውሳኔ ላይ ስለሚኖረው ተሳትፎ፣

ረ) ተገልጋይ ጥያቄ ወይም ቅሬታ የሚያቀርብበት ሥነ-ሥርዓት እና አድራሻ፤

ሰ) በእጁ የሚገኝ መዝገብ ዓይነትና በመዝገቡ ውስጥ የሚገኝ መረጃ ዝርዝር፤

ሸ) መረጃ ለማግኘት የሚፈልግ ሰው የመረጃ ጥያቄ አቀራረብ ሥርዓት ዝርዝር ማብራሪያ እና

ቀ) የመረጃ ኃላፊውን ስምና አድራሻ ያካትታል።

፫/ የመንግሥት አካል በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ (፪) ሥር የተመለከተውን መረጃ ቢያንስ በአመት አንድ ጊዜ አትሞ ማውጣት ይኖርበታል። ይሁንና መረጃው ታትሞ በወጣ በአንድ ዓመት ውስጥ በመረጃው ላይ የተደረገ ለውጥ ወይም አዲስ መረጃ ሲኖር ከ፳፩ ቀናት ባልበለጠ ጊዜ ውስጥ አትሞ ማውጣትና ለመረጃ ጠያቂ የሕትመቱን ቅጂ መስጠት ወይም እንዲመለከት ማድረግ አለበት።

፬/ ማንኛውም የመንግሥት አካል፡-

ሀ) በጀትን፣ ትክክለኛ ገቢና ወጪን፣ ገንዘብ ነክና የአዲት ሰነድን፣ የድጎማ ተጠቃሚና አተገባበሩን እና ዝርዝር የግዢ አሰራርና ሂደት፤

ለ) የጨረታ ማመልከቻና ውጤት፣ ከማንኛውም አካል ጋር የሚደረግ የውል ስምምነት ቅጂ እና የውል አፈፃፀም ሪፖርት ሰነድ፤

ሐ) አስተዳደራዊ እና ዳኝነት ነክ ውሳኔ ሲሰጥ ውሳኔውን እና የሃሳብ ልዩነት ካለም ልዩነቱን፤

መ) አጠቃላይ የሥራ የአፈፃፀም ሪፖርት እና በምክር ቤትም ሆነ በሌላ አካል የተሰጠ ግብረ መልስ፤

ሠ) ፕሮጀክት ተግባራዊ ከመደረጉ በፊት ለጠቅላላው ሕዝብ ወይም ጥቅማቸው ለተነካባቸው ወይም ሊነካባቸው ለሚችሉ ወገኖች ከፕሮጀክቱ ጋር የተያያዙ ፍሬ ነገሮች መረጃ ወይም

ረ) በግልጽነት እና በተጠያቂነት መርህ መሰረት ለሕዝብ ይፋ መደረግ የሚገባን ወይም የሕዝብ ጥቅም መረጃ ከተፈጠረበት ወይም ከታወቀበት ጊዜ ጀምሮ ከ፱ ቀናት ባልበለጠ ጊዜ ውስጥ አትሞ ማውጣት ወይም ለሕዝብ ማሳወቅ ይኖርበታል።

፭/ የመንግሥት አካል በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፬) ተራ ፊደል (ለ) የተጠቀሰውን ውል በሚፈጽምበት ጊዜ መረጃው የማይገለጽ ካልሆነ በስተቀር ስምምነቱን አትሞ የማውጣትና ለመረጃ ጠያቂ የመግለጽ ግዴታ እንዳለበት ለተዋዋዩ ወገን በማሳወቅ የስምምነቱ አካል ማድረግ አለበት።

፲. የግል ድርጅት አትሞ የማውጣት ግዴታ

፩/ ይህ አዋጅ ተፈጻሚ የሚሆንበት የግል ድርጅት በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፮ መሰረት የመረጃ ጥያቄ ማቅረብ ሳያስፈልግ እንዲሁ ሊገኝ የሚችል የመረጃ አይነት ዝርዝር መግለጫ ወጥነት ባለው ጊዜ ቢያንስ በዓመት አንድ ጊዜ በኤሌክትሮኒክ ዘዴ አትሞ ማውጣትና ለሕዝብ ይፋ ማድረግ ይኖርበታል።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት በግል ድርጅት የሚታተመው መረጃ፡-

- ሀ) ድርጅቱ የሚገኝበትን አድራሻ፣ የፖስታና የኤሌክትሮኒክ መልዕክት አድራሻ፣ ስልክ ቁጥር፣
- ለ) መመስረቻና መተዳደሪያ ደንብ፣ የመንግስት አካል ድርሻ፣
- ሐ) የኃላፊዎች፣ የቦርድ፣ የኮሚቴዎች እና ሌሎች አካላት ማንነት፣ ስብጥር፣ ተግባርና የሹመት ሂደት መግለጫ፣
- መ) ለሕዝብ የሚሰጠው አገልግሎት ዝርዝር፣ አገልግሎት ማግኛ ሥነ-ሥርዓት፣ የተቀመጠ የጊዜ ገደብ እና ክፍያ፣
- ሠ) ዕቅድ፣ ዕቅድ አፈጻጸም ሪፖርት፣ ዓመታዊ በጀት፣ ገቢ፣ ወጪና ዕዳ ዝርዝር እና የአዲት ሪፖርት፣
- ረ) የእያንዳንዱን ኃላፊና ሠራተኛ ዓመታዊ ክፍያ መጠን፣ ጥቅማ ጥቅም እና ስጦታ፣

ሰ) በግል ድርጅቱ ቁጥጥር ሥር የሚገኙ የመረጃ ምድቦች ዝርዝር፣ የመረጃ ጥያቄ አቀራረብ ሥርዓት ማብራሪያ፣ እና

ሸ) የመረጃ ኃላፊ ስምና አድራሻ ያካትታል።

፫/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) ድንጋጌ ቢኖርም ተቋሙ አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ በግል ድርጅት የሚታተም ተጨማሪ የመረጃ ዝርዝር ሊወሰን ይችላል።

*ከፍል ሶስት
የማይገለጹ መረጃዎች*

፲፩. የሦስተኛ ወገን የግል መረጃ

፩/ የተጠየቀው መረጃ ከሞተ ፳ ዓመት ያልሞላውን ሰው ጨምሮ የሦስተኛ ወገንን የግል መረጃ እንዲገለጽ የሚያደርግ ከሆነ የመረጃ ጥያቄው ውድቅ ሊደረግ ይገባል።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ (፩) ድንጋጌ ቢኖርም በሚከተለው ሁኔታ የመረጃ ጥያቄው ውድቅ መደረግ የለበትም።

ሀ) በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፲፬ መሰረት ሦስተኛ ወገን የመረጃውን መገለጽ ካልተቃወመ ወይም መረጃው እንዲገለጽ ፈቃደኝነቱን በጽሁፍ ከገለጸ፣

ለ) ሦስተኛ ወገን መረጃው በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት አማካኝነት ለሕዝብ ግልጽ የሚደረግ ወይም ሊደረግ የሚችል መሆኑን አስቀድሞ የሚያውቅ ከሆነ፣

ሐ) መረጃው አስቀድሞ ለሕዝብ ግልጽ ተደርጎ ከሆነ፣

መ) መረጃው የግለሰብን የአእምሮ ወይም የአካል ደኅንነት የሚመለከት ከሆነና ግለሰቡ በመረጃ ጠያቂ ሞግዚትነት ስር የሚተዳደር ሆኖ፡-

(፩) ፲፰ አመት ያልሞላው ከሆነ ወይም

(፪) የጥያቄውን ጸባይ ለመረዳት የማይችል ከሆነና መረጃውን መስጠቱ ለሦስተኛ ወገን ጥቅም አስፈላጊ ከሆነ፣

ሠ) መረጃው በህይወት የሌለ ሦስተኛ ወገንን የሚመለከት ከሆነና

(፩) የሚቹ የቅርብ ሥጋ ዘመድ በሆነ ሰው መረጃው እንዲገለፅ ከተጠየቀ፤

(፪) የሚቹን የቅርብ ሥጋ ዘመድ የፅሁፍ ፍቃድ በያዘ ሰው መረጃው እንዲገለፅ ጥያቄ ከቀረበ ወይም

(፫) የሚች ውርስ አጣሪ፣ ንብረት አስተዳዳሪ፣ ኑዛዜ አስፈጻሚ ወይም ወራሽ በሆነ ሰው የመረጃ ጥያቄ ከቀረበ ወይም

ረ) በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት የሚሰራን ወይም ይሰራ የነበረን ግለሰብ የስራ ኃላፊነትና ደረጃ ጨምሮ ማዕረጉን፣ የስራ አድራሻውን፣ የስራ መደቡን፣ ደመወዙን እና ሌሎች ክፍያዎችን ወይም በስራ ላይ ያከናወናቸውን ተግባሮች ወይም ግለሰቡ ራሱ በሞላው መዝገብ ላይ ያሰፈረውን ስሙን የሚመለከት ከሆነ ነው።

፫/ ለዚህ አንቀጽ አፈጻጸም የቅርብ ሥጋ ዘመድ ማለት የሚች ወላጅ፣ ተወላጅ፣ እህት ወይም ወንድም ሲሆን የትዳር አጋርን ያካትታል።

፲፪. የሦስተኛ ወገን የንግድ መረጃ

፩/ የተጠየቀው መረጃ፡-

ሀ) የሦስተኛ ወገንን የንግድ ሚስጢር የያዘ ከሆነ፤

ለ) የንግድ ሚስጢር ባይሆንም የሦስተኛ ወገንን የፋይናንስ፣ የንግድ፣ ሳይንሳዊ ወይም ቴክኒካዊ መረጃን የሚመለከት ከሆነ እና የመረጃው መገለጽ በሦስተኛ ወገን የንግድ ጥቅም ላይ ከፍተኛ ጉዳት የማስከተል ውጤት የሚኖረው ከሆነ ወይም

ሐ) ለሌላ እንደማይገለጽበት በማመን በእምነት የተሰጠ የንግድ መረጃን የያዘ እና የመረጃው መገለጽ በውል ወይም በሌላ ድርድር ላይ ሦስተኛ ወገንን ተገቢ ላልሆነ ጉዳት ሊያጋልጥ የሚችል ወይም የሦስተኛ ወገንን የንግድ ውድድር የሚጎዳ ከሆነ የመረጃ ጥያቄ ውድቅ ሊደረግ ይችላል።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ (፩) ቢኖርም በሚከተለው ሁኔታ መረጃው ሊገለጽ ይችላል።

ሀ) መረጃው አስቀድሞ ለሕዝብ ግልጽ ተደርጎ ከሆነ፤

ለ) ሦስተኛ ወገን መረጃው እንዲሰጥ በጽሁፍ ከፈቀደ፤

ሐ) የመንግሥት አካልን የገንዘብ ወጪ የያዘ ከሆነ፤

መ) ሦስተኛ ወገን በሰጠው/ባስተላለፈው ውሳኔ ተጠያቂነትንና ግልጽነትን የሚያበረታታ ከሆነ፤

ሠ) ሕገ-ወጥ ድርጊትን ወይም ጥፋትን የሚያጋልጥ ከሆነ ወይም

ረ) በሦስተኛ ወገን ስም የተመረተን ማንኛውንም ነገር ወይም የከባቢ ደኅንነት አስመልክቶ የተከናወነ የሙከራ ወይም የምርምር ስራን የሚመለከት ከሆነ እና የመረጃው መገለጽ በሕዝብ ወይም በከባቢ ደኅንነት ላይ ሊደርስ የሚችል አደጋን ለማሳወቅ አስፈላጊ የሆነ እንደሆነ ነው።

፫/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) ተራ ፊደል (ረ) ቢኖርም የሙከራ ወይም የምርምር ዘዴዎችን ለማዳበር የተደረጉ ቅድመ ሙከራዎችን ወይም ምርምሮችን መረጃ አያካትትም።

፲፫. በእምነት የተሰጠ የሦስተኛ ወገን መረጃ

፩/ የተጠየቀው መረጃ፡-

ሀ) የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት መገለጽ የሌለበት የመረጃ ልውውጥን በሚመለከት ያደረገውን የውል ግዴታ እንዲያፈርስ በማድረግ በተዋዋዩ ወገን ክስ ሊያስመሰርትበት የሚችል ከሆነ ወይም

ለ) ሦስተኛ ወገን እንደማይገለጽበት በማመን የሰጠውን መረጃ የሚመለከት ሆኖ የመረጃው መገለጽ ወደፊት ከተመሳሳይ ምንጭ የሚገኝ ተመሳሳይ መረጃ መቀበልን ሊያስተንጉል የሚችል ከሆነ እና የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት ለሕዝብ ጥቅም ሲባል መረጃዎቹን በየጊዜው መቀበል ያለበት ከሆነ የመረጃ ጥያቄው ውድቅ መደረግ ይኖርበታል።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ተራ ፊደል (ሀ) ቢኖርም ሦስተኛ ወገን መረጃው እንዲሰጥ በጽሁፍ ከፈቀደ ለመረጃ ጠያቂ መሰጠት ይኖርበታል።

፲፬. ሦስተኛ ወገንን ማሳወቅና ጣልቃ ስለማስገባት

፩/ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት በዚህ አዋጅ መሰረት የቀረበለት የመረጃ ጥያቄ ሦስተኛ ወገንን የሚመለከት ከሆነ እና መረጃውን ለጠያቂ ለመስጠት ካሰበ ጥያቄው በደረሰው በ፯ ቀናት ውስጥ መረጃውን የጠየቀውን ሰው ስም፣ የጠየቀውን የመረጃ ይዘት እና መረጃው መገለጽ ይኖርበታል የሚልበትን ምክንያት በመዘርዘር ሦስተኛ ወገን ተቃውሞ ካለው ይህንኑ በ፯ ቀናት ውስጥ እንዲያቀርብ በጽሁፍ ማሳወቅ አለበት።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት ጥያቄ የቀረበለት ሦስተኛ ወገን የመረጃው መገለጽን የተቃወመ እንደሆነ የመረጃ ኃላፊ የሦስተኛ ወገን መልስ በደረሰው በ፯ ቀናት ውስጥ በመረጃው መገለፅ ወይም አለመገለፅ ላይ ውሳኔ በመስጠት ለመረጃ ጠያቂና ለሦስተኛ ወገን ያሳውቃል።

፫/ የመረጃ ኃላፊ የተጠየቀውን መረጃ ለመረጃ ጠያቂ ለመስጠት ከወሰነ መረጃውን ለመረጃ ጠያቂ ከማስተላለፉ በፊት የሦስተኛ ወገኝ ይግባኝ ማቅረቢያ ጊዜ ገደብ እስኪያበቃ ወይም በቀረበው ይግባኝ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ መጠበቅ አለበት።

፬/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት ጥያቄ የሚቀርብለት ሦስተኛ ወገን አድራሻ ካልታወቀ ወይም ተቃውሞ ካላቀረበ ተቃውሞ እንደሌለው ተቆጥሮ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) መሰረት ውሳኔ ይሰጥበታል።

፲፮. የግለሰብና የንብረት ደኅንነት መረጃ

የተጠየቀው መረጃ መገለጽ፡-

፩/ የግለሰብን ሕይወት ወይም አካላዊ ደኅንነት ለጉዳት ሊያጋልጥ ይችላል የሚል ምክንያታዊ ጥርጣሬ ካለ፣

፪/ የህንጻ ወይም የኮምፒውተርና የሌላ መገናኛ መሳሪያን ወይም የሕዝብ ማመላለሻ አገልግሎትን ጨምሮ ማንኛውንም አይነት የግለሰብን የንብረት መዋቅር ወይም የአሰራር ደኅንነት ሊያሰናክል ወይም ሊያደናቅፍ ይችላል የሚል ምክንያታዊ ጥርጣሬ ካለ ወይም

፫/ በምስክሮች ጥበቃ መርሃ ግብር የሚሸፈን ግለሰብን ደኅንነት ለመጠበቅ የተበጁ ስልቶችን፣ እቅዶችንና አሰራሮችን ውጤታማነት ሊያደናቅፍ ወይም ሊያሰናክል የሚችል ከሆነ መረጃው መገለጽ የለበትም።

፲፮. የሕግ አስከባሪና የፍርድ ምርመራ ሥራ መረጃ

፩/ የተፈጸመን ወይም ሊፈጸም የሚችል የሕግ ጥሰትን መመርመሪያ፣ መከታተያ፣ መግቻ ወይም መከላከያ ዘዴዎችን፣ ቴክኒኮችን፣ የአሰራር ሥነ-ሥርዓቶችን ወይም የተግባር መመሪያዎችን የሚመለከት መረጃ ከሆነ እና የመረጃው መገለጽ ለወንጀል አፈጻጸም ምቹ ሁኔታ በመፍጠር ውጤታማነታቸውን ሊያሰናክል ወይም ከሕግ ማምለጥን ሊያስከትል የሚችል ከሆነ መረጃው መገለጽ የለበትም።

፪/ የተጠየቀው መረጃ የሚመለከተው የወንጀል ተጠርጣሪ ክስ ገና በዝግጅት ላይ ያለ ከሆነ ወይም ዝግጅቱ ቢጠናቀቅም ክሱ ገና ያልተጀመረ ከሆነ ወይም ክሱ በመታየት ላይ ያለ ከሆነና የመረጃው መገለጽ ወይም መረጃው መኖሩን ወይም አለመኖሩን ማረጋገጥ፡-

- ሀ) ክሱን ሊያሰናክል የሚችል፣
- ለ) የፍትህ ማስተጋገል ሊያስከትል የሚችል ወይም
- ሐ) የፍርድ ሂደትን ሚዛናዊነት ወይም ገለልተኝነት ሊያዛባ የሚችል ከሆነ መረጃው መገለጽ አይኖርበትም።

፫/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ቢኖርም የተጠየቀው መረጃ በቁጥጥር ስር ወይም በሕግ ጥበቃ ሥር ስላሉ ሰዎች አጠቃላይ የአያያዝ ሁኔታ የሚመለከቱ መረጃዎችን ብቻ የያዘ ከሆነ የመረጃ ጥያቄው ውድቅ ሊደረግ አይገባም።

፲፯. የሕግ ጥበቃ የሚደረግላቸው መረጃዎች

፩/ የቀረበው ጥያቄ በክስ ክርክር ላይ ተከራካሪ የሆነው ወገን ለሦስተኛ ወገን እንዲገልጽ በሕግ የማይገደድበት መረጃ ለማግኘት የቀረበ ከሆነ የዚህ ልዩ መብት ተጠቃሚ የሆነው ሰው ካልፈቀደ በስተቀር መረጃው መገለጽ የለበትም።

፪/ ለዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) አፈጻጸም በህግ ጥበቃ የተደረገለት መረጃ በሙያ የሥራ አጋጣሚ ታካሚ ከህክምና ባለሙያ፣ ደንበኛ ከሕግ አማካሪ/ባለሙያ፣ መረጃ አፈትላኪ/ሰጪ (የመረጃ ምንጭ) ከጋዜጠኛ፣ ባል ከሚስት ወይም ሚስት ከባል ጋር በነበራቸው ህጋዊ ግንኙነት ወቅት የተገኘን ወይም የታወቀ መረጃ ያካትታል።

፲፰. የመከላከያና የሀገር ደኅንነት መረጃ

፩/ እንዲሰጥ ወይም መኖር አለመኖሩ እንዲረጋገጥ የተጠየቀው መረጃ መገለጽ ወይም መረጋገጥ የሀገሪቱን መከላከያ ወይም የሀገርን ጸጥታና ደኅንነት ሊጎዳ የሚችል ከሆነ ጥያቄው ውድቅ መደረግ ይኖርበታል።

፪/ ለዚህ አዋጅ አፈጻጸም የሀገር መከላከያ ወይም ጸጥታና ደህንነት መረጃ ማለት የጠላትን ወይም የአማጽያንን እንቅስቃሴዎች ለመከታተል እና ለመቆጣጠር ከሚደረግ ማንኛውም ዓይነት ተግባር ጋር የተያያዘ መረጃ ሆኖ፡-

- ሀ). ወታደራዊ ግዳጆችን፣ ልምምዶችን፣ ታክቲኮችን ወይም ስትራቴጂዎችን፣
- ለ) የጦር መሳሪያዎችን ወይም ሌሎች አይነት መሳሪያዎችን ወይም ለጦር መሳሪያነት ወይም ለተመሳሳይ ተግባር እንዲያገለግሉ ታስበው የተነደፉ፣ የተበጁ፣ የዳበሩ ወይም የተመረቱ ማንኛቸውንም ነገሮች ብዛት፣ አይነት፣ አቅም፣ ጉልበት፣ ደካማ ጎን፣ አሰራር፣ ብቃት፣ እንቅስቃሴ ወይም አጠቃቀም፣
- ሐ) ኃላፊነት የተጣለበትን ሰው ባህሪ፣ ብቃት፣ ደካማ ጎን፣ ተግባር፣ እምቅ ችሎታ፣ ስምሪት ወይም እንቅስቃሴ፣
- መ) መረጃ መሰብሰቢያ፣ መገምገሚያ ወይም መያዣ ዘዴዎችን ወይም ለዚህ አገልግሎት የሚውሉ ሳይንሳዊ ወይም ቴክኒካዊ መሳሪያዎችን፣
- ሠ). ሚስጢራዊ መረጃ አቀባዮችን እና ማንኛውንም ሌላ የመረጃ ምንጭን ማንነት እና
- ረ). በሀገሪቱ ወይም በሀገሪቱ ስም በአለማቀፋዊ ምክክሮችና ውይይቶች ላይ ጥቅም ላይ የሚውልን የጸጥታ መረጃ (“ኢንተለጀንስን”) የሚመለከቱ መረጃዎችን ያካትታል።

፫/ ለዚህ አዋጅ አፈጻጸም የጠላትና አማጽያን እንቅስቃሴ ማለት፡-

- ሀ) በሀገሪቱ ላይ የተቃጣ የወረራ ድርጊት፣
- ለ) በሀገሪቱ ወይም በሕዝቡ ወይም በሀገሪቱ ስትራቴጂካዊ ጥቅሞች ላይ ያነጣጠረ የውስጥ ወይም የውጭ የአሻጥር ወይም የሽብር ተግባር፣
- ሐ) ሕገ-መንግሥታዊ ሥርዓት በሃይል ወይም በአመጽ ለመለወጥ የሚደረግ እንቅስቃሴ ወይም
- መ) ማንኛውም የውጭ ሀገር የስላላ ተግባር ወይም የጠላት እንቅስቃሴ ነው።

፲፱. የአለም አቀፍ ግንኙነት መረጃ

፩/ እንዲሰጥ ወይም እንዲረጋገጥ የተጠየቀው መረጃ መገለጽ ወይም መረጋገጥ የሀገሪቱን አለም አቀፋዊ ግንኙነት ሊጎዳ የሚችል ከሆነ የመረጃ ጥያቄው ውድቅ መደረግ አለበት።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) አጠቃላይ አነጋገር እንደተጠበቀ ሆኖ በንዑስ አንቀጽ የተመለከተው መረጃ፡-

ሀ) በአለም አቀፍ ስምምነት ወይም ድርድር መሰረት ጉዳዩ በሚስጢር እንዲጠበቅለት ለሚፈልግ አለም አቀፍ ድርጅት ወይም ሌላ መንግሥት በሀገሪቱ ወይም በሀገሪቱ ስም የተሰጠ መረጃን፤

ለ) በአለም አቀፍ ስምምነት ወይም በአለም አቀፍ ልማዳዊ ሕግ መሰረት በሚስጢር መጠበቅ ያለበት መረጃን፤

ሐ) በሀገሪቱ ወይም በሌላ መንግሥት ወይም አለምአቀፋዊ ድርጅት እየተደረጉ ባሉ ወይም ወደፊት በሚደረጉ አለም አቀፍ ድርጅቶች ላይ በመንግሥት ወይም በሌላ የውጪ ሀገር መንግሥት ወይም አለማቀፋዊ ድርጅት የተያዙ ወይም የሚያዙ አቋሞችን የሚመለከት መረጃን ወይም

መ) ከሌላ መንግሥት ወይም አለም አቀፍ ድርጅት ጋር የተደረጉ የሚስጥር ዲፕሎማሲያዊ የመልእክት ልውውጦችን ወይም ከሀገሪቱ ዲፕሎማቲክ ሚሲዮን ወይም ቆንሰላ መስሪያ ቤቶች ጋር የተደረጉ ይፋዊ የመልእክት ልውውጦችን የሚመለከቱ መረጃዎችን ያካትታል።

፳. የኢኮኖሚ እና የፋይናንስ መረጃ

፩/ እንዲሰጥ ወይም መኖር አለመኖሩ እንዲረጋገጥ የቀረበ የኢኮኖሚ ወይም የፋይናንስ መረጃ ጥያቄ በሚከተለው ሁኔታ ውድቅ ሊደረግ ይችላል።

- ሀ) የመረጃው መገለጽ በሀገሪቱ ኢኮኖሚያዊ ጥቅም ላይ ጉዳት የሚያስከትል ከሆነ፤
- ለ) የፋይናንስ ደህንነት ጉዳት ላይ ሊጥል የሚችል ከሆነ ወይም
- ሐ) የመንግሥትን የሀገሪቱን ኢኮኖሚ የማስተዳደር አቅም የሚያዳክም ከሆነ ነው።

፪/ ለዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ (፩) አፈጻጸም የኢኮኖሚ ጥቅም ወይም የፋይናንስ ደህንነት መረጃ፡-

ሀ) በስራ ላይ ባለ ገንዘብ፣ ቅንስናሽ ሳንቲሞች፣ ሕጋዊ ጨረታ፣ የውጪ ምንዛሬ ተመን ወይም የውጪ መዋዕለ ንዋይ ላይ ተፅእኖ ሊያስከትል የሚችል የፖሊሲ ለውጥ የማድረግ ወይም ያለማድረግ ውጥንን፤

ለ) በስራ ላይ ያለ የብድር ወይም የወለድ ተመንን፣ የጉምሩክ ወይም የኤክሳይስ ቀረጥን፣ የግብር ወይም ማናቸውም ሌላ የመንግሥት የገቢ ምንጮችን፣ የመንግሥት የፋይናንስ ተቋማት ቁጥጥርን ወይም ክትትልን፣ የመንግሥት ብድርን፣ የሸቀጦች ወይም የአገልግሎቶች ዋጋን፣ ኪራዮችን፣ የደመወዝ ወይም የቀን ክፍያዎችን ወይም ሌሎች ገቢዎችን የሚመለከቱ ቁጥሮችን የመለወጥ ወይም እንዳለ የማቆየት ውሳኔ ውጥንን፤

ሐ) የመንግሥት አካልን ንብረቶች ሽያጭን፣ይዘታን የሚመለከቱ ውጥኖችን ወይም ዓለም አቀፍ የንግድ ስምምነቶችን ወይም

መ) የመንግሥት አካልን የአክሲዮን ድርሻ ወይም ጥቅም የመንግሥት አካል ላልሆነ ለማንኛውም ሰው ለማስተላለፍ የተደረገ ስምምነት ወይም ውጥን ስምምነት ያካትታል።

፳፩. የመንግሥት ደርጅት የንግድ እንቅስቃሴ መረጃ

፩/ እንዲሰጥ የተጠየቀው መረጃ፡-

ሀ) የመንግሥት አካልን የአክሲዮን ድርሻ ወይም ጥቅም መንግሥታዊ አካል ላልሆነ ማንኛውም ሰው ለማስተላለፍ የተደረገ ስምምነት ወይም ውጥን ስምምነት፤

ለ) የመንግሥት ወይም የማንኛውንም የመንግሥት አካል የንግድ ሚስጢር፤

ሐ) ከንግድ ሚስጢር ባይካተትም መገለጹ የማንኛውንም መንግሥታዊ አካል ጥቅም የሚጎዳ የፋይናንስ፣ የንግድ፣ የቴክኒክ ወይም የሳይንስ መረጃ ወይም

መ) ቢገለጽ ማንኛውም የመንግሥት አካል የሚያደርገውን የንግድ ውድድር ሊጎዳ የሚችል መረጃ የያዘ ከሆነ የመረጃ ጥያቄው ውድቅ ሊደረግ ይችላል።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) የተደነገገው ክልከላ ተግባራዊ የሚደረገው መረጃው አስቀድሞ ለሕዝብ ይፋ ካልተደረገ ወይም የመረጃው ባለቤት የሆነ የመንግሥት አካል መረጃው እንዲገለጽ በጽሑፍ ካልፈቀደ ነው።

፫/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ የተጠየቀው መረጃ በመንግሥት አካል ስም የተደረገ የምርት፣ የከባቢ ሙከራ ውጤት ወይም ምርመራ የሚመለከት ሆኖ ቢገለፅ በሕዝብ ወይም በከባቢ ደኅንነት ላይ ሊደርስ የሚችል ከባድ አደጋን የሚያጋልጥ ከሆነ መከልከል የለበትም።

፳፪. የካቢኔ ሰነድ

የካቢኔ መረጃ ለማግኘት የቀረበ የመረጃ ጥያቄ በሚከተለው ሁኔታ ውድቅ ሊደረግ ይችላል።

- ፩/ ለካቢኔ እንዲቀርብ የተዘጋጀ ወይም ለካቢኔ ውይይት የቀረበ መረጃ ከሆነ ወይም
- ፪/ የካቢኔ አስተያየት፣ ምክክር፣ ግምገማ፣ ምክረ ሐሳብ ወይም ቃለ-ጉባኤ የያዘ መረጃ ሆኖ የመረጃው መገለጽ፡-

- ሀ) ውጤታማ የመንግሥት ፖሊሲ ቀረጻን የሚያስተንጉል፣
- ለ) የፖሊሲን ስኬት የሚያሰናክል ውጤት የሚያስከትል፣
- ሐ) በካቢኔ መካከል የሚደረግ የውይይት ወይም የምክክር ሂደት የሚገድብ ወይም
- መ) የሀገርን ደህንነት የሚጎዳ ከሆነ ነው።

፫/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) እንደተጠበቀ ሆኖ መረጃው ታትሞ እንዲወጣ ወይም ለመረጃ ጠያቂ እንዲሰጥ ካቢኔው ሊወስን ይችላል።

፬/ ለዚህ አንቀጽ አፈጻጸም ካቢኔ ማለት የሚኒስትሮች ምክር ቤት ኮሚቴ ወይም ንዑስ ኮሚቴ ሲሆን በክልል ሕገ-መንግሥት መሠረት በየደረጃው የተቋቋመ ካቢኔን ያካትታል።

፳፫. የመንግሥት የሥራ ሰነድ

፩/ የመረጃው መገለጽ፡-

- ሀ) በመንግሥት አካል ውስጥ ወይም በተለያዩ የመንግሥት አካላት መካከል የሚደረግ ግልፅ የሃሳብ ልውውጥ፣ ምክክርን፣ ሪፖርትን፣ የውሳኔ ሃሳብን ወይም ውይይትን ውጤት የሚያዘባ ከሆነ፣
- ለ) በዝግጅት ወይም በውጥን ላይ ያለን ፖሊሲ ወይም ለሕዝብ አስተያየት ክፍት ያልሆነ ረቂቅ አዋጅ ያለጊዜው እንዲገለጽ በማድረግ የፖሊሲውን ወይም የረቂቅ ሕገ-ስኬት የሚያሰናክል ውጤትን የሚያስከትል ከሆነ፣ ወይም

ሐ) የቁጥጥር፣ የኦዲት፣ የምርመራ ወይም የፍተሻ ቴክኒኮችንና ሥነ-ሥርዓቶችን የመሳሰሉ የውስጥ አሰራሮችን እና መመሪያዎችን የያዘ ከሆነና የመንግሥት አካልን የሙከራ፣ የምርመራ ወይም የኦዲት አሰራሮችንና ዘዴዎችን ውጤታማነት ሊያስተንጉል ይችላል የሚል ምክንያታዊ ግምት ካለ የመረጃ ጥያቄ ውድቅ ሊደረግ ይችላል።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ቢኖርም መረጃው በፍርድ ምርመራ ሂደት ሊሰጡ የሚገባቸውን ማብራሪያዎች ወይም ምክንያቶች የያዘ ከሆነ መከልከል የለበትም።

፳፬. የሙያ ፈተና እና ምልመላ ሂደት መረጃ

፩/ ከአካዳሚክ ወይም ከሙያ ፈተና፣ ምልመላ ወይም መረጣ ሂደት ጋር በተገናኘ የፈተና፣ የምልመላ ወይም የመረጣ ሂደቱ ከመጠናቀቁ በፊት የመረጃው መገለጽ የዚያን የፈተና ወይም የምልመላ ወይም የመረጣ ሂደት አደጋ ላይ የሚጥል ከሆነ የመረጃ ጥያቄው ውድቅ ሊደረግ ይችላል።

፪ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) የተመለከተው መረጃ የአካዳሚክ ወይም የሙያ ፈተና፣ ምልመላ ወይም መረጣ ሂደት ከተጠናቀቀ በኋላ ለመረጃ ጠያቂ መከልከል የለበትም።

፳፭. በጥቅል የቀረበ የመረጃ ጥያቄ

፩/ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት በሚከተለው ሁኔታ የመረጃ ጥያቄን ውድቅ ሊያደርግ ይችላል።

ሀ) ጥያቄው በጥቅል የቀረበ ከሆነ እና በጥቅል የቀረበን የመረጃ ጥያቄ እንዲያስተካክል እገዛና ድጋፍ ሊደረግም አመልካች በጥቅሉ ያቀረበውን ጥያቄ ካላስተካከለ፣

ለ) ከመጠኑ ብዛት የተጠየቀን መረጃ የመገልበጡ ወይም የመሰብሰቡ ስራ የመንግሥት አካልን ወይም የግል ድርጅት መደበኛ የሰው ሃይልና የቁሳቁስ አጠቃቀም የሚያዛባ ወይም መደበኛ ስራ የሚያስተንጉል ከሆነ፣

ሐ) መረጃው በአንድ በተወሰነ ጊዜ እንዲታተም የሚያዝ ሕግ ወይም ትእዛዝ ኖሮ የመረጃ ጥያቄው ከቀረበበት እለት ጀምሮ መረጃው በ፳፩ ቀናት ውስጥ ታትም የሚወጣ ከሆነ ወይም

መ) ለጠቅላላው ሕዝብ እንዲደርስ ታትሞ በወጣ ሕትመት ውስጥ መረጃው የተካተተ ከሆነ።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት ጥያቄው ውድቅ ከተደረገ በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፴፪ የተመለከተው ማስታወቂያ ጥያቄው ውድቅ የተደረገው በእርግጥም በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ላይ በተገለጸው ምክንያት አግባብ ስለመሆኑ የማረጋገጫ ቃል ማካተት አለበት።

፳፮. ተነጥሎ ስለሚሰጥ መረጃ

፩/ በዚህ አዋጅ አግባብ የሚገለጹ እና የተከለከሉ መረጃዎችን አካቶ የያዘን ሰነድ ለማግኘት የመረጃ ጥያቄ ሲቀርብ መገለጽ ያለባቸውን የሰነዱን ክፍሎች ወይም ገጾች ብቻ ነጥሎ በማውጣት መገለጽ አለባቸው።

፪/ ከሰነዱ ውስጥ የተወሰኑ ክፍሎችን ወይም ገጾች ነጥሎ ያወጣ የመረጃ ኃላፊ ተነጥሎ የወጣውን የሰነዱን ክፍል ወይም ገጽ ብዛትና መጠን ለአመልካች በማሳወቅ ተነጥሎ የወጣውን መረጃ ለጠያቂ መስጠት አለበት።

፳፯. የእገዳ መነሳት

፩/ የዚህ አዋጅ ከአንቀጽ ፲፩ እስከ ፳፫ ያሉት ድንጋጌዎች ቢኖሩም መረጃው ከተፈጠረ ወይም ከተከሰተ ከ፳፭ አመት በኋላ የማይገለጽ መረጃ እንደሆነ አይቆጠርም።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) የተመለከተው ጊዜ ካለፈ በኋላ ማንኛውም ሰው መረጃውን ለማግኘት ጥያቄ ሊያቀርብ ይችላል። የመረጃ ጥያቄ የደረሰው የመረጃ ኃላፊ በዚህ አዋጅ መሠረት መረጃውን ለመረጃ ጠያቂ ሊሰጥ ይችላል።

፫/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) ቢኖርም የመረጃው መግለጽ የግለሰብን ህይወት ወይም አካላዊ ደህንነት፣ የሕዝብን ወይም የሀገርን ደህንነት፣ የኢኮኖሚ ጥቅም ወይም ዓለም አቀፍ ግንኙነት ለአደጋ የሚያጋልጥ ከሆነ መረጃው ላይገለጽ ይችላል።

፳፰. ስለመረጃ ምደባ

ለዚህ አዋጅ አፈጻጸም በሌላ ሕግ እንዳይገለጽ የተመደበ መረጃ፡-

(ሀ) እጅግ ብርቱ ሚስጥር ከሆነ ከ፩ ዓመት በኋላ፤

(ለ) ብርቱ ሚስጥር ከሆነ ከ፲ ዓመት በኋላ እና

(ሐ) ሚስጥር ከሆነ ከ፮ ዓመት በኋላ ሚስጥራዊነቱ ቀሪ ይሆናል።

፳፱. የሕዝብ ጥቅም ማመዘን

፩/ የዚህ ክፍል ድንጋጌ ቢኖርም በመረጃው መገለጽ ጥበቃ በተደረገለት ጥቅም ላይ የሚደርሰው ጉዳት ሊገኝ ከሚችለው የሕዝብ ጥቅም የሚበልጥ ካልሆነ በስተቀር የመረጃ ጥያቄው ውድቅ አይደረግም።

፪/ የመረጃ ኃላፊ በዚህ ክፍል ድንጋጌ መሰረት የመረጃ ጥያቄን ውድቅ ከማድረግ በፊት የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ሐይለ-ቃል ለቀረበው የመረጃ ጥያቄ ተፈጻሚ መሆን አለመሆኑን ማረጋገጥ ይኖርበታል።

፫/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት በቅን ልቦና መረጃ የገለጸ ወይም እንዲገለጽ የፈቀደ ማንኛውም ሰው መረጃ በመገለጹ ወይም እንዲገለጽ በመፍቀዱ ምክንያት ለወንጀል፣ ለፍትሐ ብሔር ወይም ለአስተዳደራዊ ቅጣት አይዳረግም።

ክፍል አራት
የመረጃ ጥያቄ አቀራረብ እና ምላሽ አሰጣጥ ሥነ ሥርዓት

፴. የመረጃ ጥያቄ አቀራረብ

፩/ ማንኛውም ሰው ወይም መገናኛ ብዙኃን በራሱ ወይም ሕጋዊ ውክልና ባለው ሰው አማካኝነት የሚፈልገውን የመረጃ ዓይነት፣ የመረጃ ማግኛ ቋንቋ እና ቅርጽ ለይቶ በመግለጽ የመረጃ ጥያቄውን በጽሑፍ ወይም ሊነበብ በሚችል የኤሌክትሮኒክስ ዘዴ ለሚመለከተው የመረጃ ኃላፊ ወይም ተወካይ ማቅረብ ይችላል።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ቢኖርም መረጃ ጠያቂ የሚፈልገው መረጃ በእጁ ይገኛል ለሚለው የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት የሥራ ክፍል በቀጥታ የመረጃ ጥያቄውን ከማቅረብ አይከለክልም።

፫/ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት መረጃ ጠያቂ በቀላሉ ሊረዳው የሚችል ግልጽ የመረጃ መጠየቂያ ፎርም አዘጋጅቶ ተግባራዊ ሊያደርግ ይችላል። ዝርዝሩ ተቋሙ በሚያወጣው መመሪያ ይወሰናል።

፬/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ቢኖርም ማንበብና መጻፍ የማይችል ወይም በተለያዩ ምክንያት የመረጃ ጥያቄን በጽሁፍ ማቅረብ የማይችል አመልካች በቃል እንዲያቀርብ ይደረጋል። የመረጃ ኃላፊ በቃል የቀረበን ጥያቄ በመረጃ መጠየቂያ ፎርም ላይ በመሙላት ግልባጩን ለመረጃ ጠያቂ በመስጠት ድጋፍ እና እገዛ የማድረግ ግዴታ አለበት።

፭/ የመረጃ ጥያቄ ያቀረበ መረጃ ፈላጊ፡-

ሀ) የመረጃ ጥያቄ ለማቅረብ የአገልግሎት ክፍያ አይጠየቅም።

ለ) ማንነቱን የሚገልጽ መታወቂያ ማቅረቡ በቂ ነው።

ሐ) የመረጃ ጥያቄ ማቅረቡን የሚያሳይ መተማመኛ ሰነድ ማግኘት አለበት።

መ) አስቸኳይ የመረጃ ጥያቄ ካልሆነ በስተቀር መረጃ ጠያቂ መረጃውን የፈለገበትን ምክንያት እንዲያስረዳ አይገደድም።

፮/ መረጃ ጠያቂ የሚያቀርበው ምክንያት ወይም የመረጃ ኃላፊ ለመረጃ ጥያቄው ምክንያት ሊሆን ይችላል ብሎ የሚያምነው ነገር መረጃ የመጠየቅና የማግኘት ነጻነትን አይገድብም።

፴፩. ምላሽ መስጠት

፩/ በዚህ አዋጅ መሰረት የመረጃ ጥያቄ የደረሰው የመረጃ ኃላፊ በ፳፩ የስራ ቀናት ውስጥ የተጠየቀውን መረጃ በክፍያ ወይም ያለክፍያ ለአመልካች መስጠት አለበት።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት መረጃ ጠያቂ የጠየቀውን መረጃ በክፍያ እንዲወስድ ከተወሰነ የመረጃ ኃላፊው የክፍያውን መጠንና የአከፋፈሉን ሁኔታ ለመረጃ ጠያቂ በጽሁፍ ማሳወቅ አለበት። ማስታወቂያ በተላከበትና ክፍያ በተፈጸመበት ቀን መካከል ያለው ጊዜ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) በተጠቀሰው የ፳፩ የሥራ ቀናት ውስጥ አይካተትም።

፫/ እንዲሰጥ የተጠየቀው መረጃ በማይገለጹ መረጃዎች ሥር የሚወድቅ ከሆነ በዚህ አዋጅ ክፍል ሶስት ክልላን በተመለከተ የተቀመጡትን ምክንያቶች በመጥቀስ ጥያቄውን ያልተቀበለው እና ለበላይ ኃላፊ ቅሬታ የማቅረብ መብት ያለው መሆኑን በመግለጽ ለመረጃ ጠያቂ በጽሑፍ ምላሽ መስጠት አለበት።

፬/ እንዲሰጥ የተጠየቀው መረጃ በመንግሥት አካሉ ወይም በግል ድርጅት የማይገኝ ከሆነ ወይም በቂ ጥረት ተደርጎ ማግኘት ካልተቻለ የመረጃ ኃላፊ የተጠየቀውን መረጃ አለመያዙን ወይም ማግኘት አለመቻሉን እና ቅሬታ ማቅረብ እንደሚችል በመግለጽ ለመረጃ ጠያቂ በማረጋገጫ ቃል ጽሑፍ ማሳወቅ ይኖርበታል።

፭/ ለመረጃ ጠያቂ የሚሰጥ ማንኛውም መረጃ በይዘትም ሆነ በቅርጽ እውነት እና ትክክለኛ ነው ተብሎ ይገመታል። መረጃ ጠያቂ የተሰጠውን መረጃ መሰረት አድርጎ ሊጠቀምበት ይችላል።

፮/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) በተመለከተው የጊዜ ገደብ ውስጥ ለመረጃ ጠያቂ ምንም አይነት ምላሽ አለመስጠት የተጠየቀን መረጃ ያለበቂ ምክንያት እንደመከልከል ይቆጠራል።

፴፪. የጊዜ ገደብ ስለማራዘም

፩/ በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፴፩ ላይ የተደነገገው የመረጃ ጥያቄ ምላሽ መስጫ ቀን ቢኖርም የመረጃ ጥያቄ የደረሰው የመረጃ ኃላፊ በሚከተሉት ምክንያቶች ከ፲፬ ላልበለጡ ተከታታይ ቀናት ማራዘም ይችላል።

- ሀ) በርካታ የመረጃ ጥያቄዎች የቀረቡ ከሆነ እና የተጠየቀውን መረጃ በ፳፩ የስራ ቀናት ውስጥ ለመስጠት የማይቻል ከሆነ፤
- ለ) መረጃውን በተወሰነ ጊዜ ለመስጠት በርካታ ሰነዶችን ማገልገል የሚያስፈልግ በመሆኑ ምክንያት የመንግሥት አካልን ወይም የግል ድርጅት የሰው ኃይልና የቁሳቁስ አጠቃቀም የሚያዛባ ከሆነ፤

ሐ) የተጠየቀውን መረጃ መፈለግ፣ ማሰባሰብ ወይም ማጠናቀሩ በተለያዩ ከተሞች ውስጥ ከሚገኙ ቅርንጫፍ መስሪያ ቤቶች የሚገኙ በርካታ መዛግብትን መመልከት የሚጠይቅ ከሆነ፤

መ) የተፈለገውን መረጃ ለመስጠት ከልዩ ልዩ ክፍሎች ወይም ከሌሎች አካላት ጋር መመካከሩ ተገቢ ወይም አስፈላጊ ከሆነ እና በዚህም የተነሳ መረጃውን በጽጌ የስራ ቀናት ውስጥ ለመስጠት የማይቻል ከሆነ ወይም

ሠ) መረጃ ጠያቂ ጊዜው ቢራዘም ፈቃደኛ መሆኑን በጽሁፍ የገለጸ እንደሆነ፡፡

፪/ የመረጃ ኃላፊ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት የጊዜ ገደብ እንዲራዘም ከወሰነ የመረጃ ጥያቄ በደረሰው በጽጌ ቀናት ውስጥ የመረጃ ጥያቄው ለተጨማሪ ቀናት የማራዘም ውሳኔ፣ ምክንያት እና ቅሬታ የማቅረብ መብት ያለው መሆኑን በመግለጽ ለመረጃ ጠያቂ በጽሁፍ ማሳወቅ አለበት፡፡

፫/ በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፴፩ ላይ የተደነገገው የጊዜ ገደብ ቢጠናቀቅም እንዲሰጥ የተጠየቀው መረጃ የሦስተኛ ወገን መረጃ ከሆነ የሦስተኛ ወገን ይግባኝ የመጠየቅ መብቱ ከመጠናቀቁ በፊት ወይም በሦስተኛ ወገን የቀረበ ይግባኝ እስካልተወሰነ ድረስ መረጃው ለመረጃ ጠያቂ ላይሰጥ ይችላል፡፡

፴፫. አስቸኳይ የመረጃ ጥያቄ

፩/ የዚህ አዋጅ አንቀጽ ፴፩ ድንጋጌ ቢኖርም አስቸኳይ ለሆነ ጉዳይ የመረጃ ጥያቄ የደረሰው የመረጃ ኃላፊ በ፵፰ ሰአታት ውስጥ ምላሽ መስጠት ይኖርበታል፡፡

፪/ ለዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) አፈጻጸም አስቸኳይ የመረጃ ጥያቄ የሚባለው፡-

ሀ) መረጃው በአስቸኳይ ካልተሰጠ በሰው ህይወት፣ ንብረት ወይም አካላዊ ደንገነት ላይ በቅርብ ጊዜ ከባድ አደጋ ሊያስከትል ይችላል የሚያሰኝ ተጨባጭ ምክንያት መኖሩን የሚያሳይ ማመልከቻ የቀረበ እንደሆነ ወይም

ለ) በመገናኛ ብዙኃን ወይም መረጃ ለሕዝብ ማድረስ/ማሰራጨት ዋነኛ ተግባሩ በሆነ መረጃ ጠያቂ በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት ተከናውኗል ወይም በቅርቡ

ሊከናወን ነው የሚባልና ሕዝብ በአስቸኳይ ሊያውቀው ይገባል የሚያሰኝ ተጨባጭ ምክንያታዊ ጥያቄ የቀረበ እንደሆነ ነው።

፫/ የመረጃ ጥያቄው አስቸኳይ ለሆነ ጉዳይ መሆኑ ታምኖበት ለመረጃ ጠያቂ እንዲሰጥ ከተወሰነ መረጃው ያለክፍያ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት ለመረጃ ጠያቂ ይሰጣል።

፬/ የቀረበው የመረጃ ጥያቄ አስቸኳይ አይደለም በሚል ውድቅ ከተደረገ የመረጃ ኃላፊ ጥያቄው በደረሰው በ፵፰ ሰዓታት ውስጥ ውሳኔውን እና ቅሬታ ወይም አስተዳደራዊ ይግባኝ የማቅረብ መብት ያለው መሆኑን በመግለጽ ለመረጃ ጠያቂ በጽሑፍ ምላሽ መስጠት አለበት።

፴፬. የመረጃ ጥያቄ ማስተላለፍ

፩/ በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፴ ንዑስ አንቀጽ (፪) መሰረት የመረጃ ጥያቄ የቀረበለት የሥራ ኃላፊ ወይም ሰራተኛ እንዲሰጥ የተጠየቀው መረጃ በሥራ ክፍሉ የሚገኝ ሆኖ ጥያቄው ቀላል እና ግልጽ ከሆነ በራሱ ማስተናገድ ይኖርበታል። ሆኖም መረጃው በሥራ ክፍሉ ውስጥ የሌለ ከሆነ ጥያቄውን ለመረጃ ኃላፊ በማስተላለፍ በሕጉ መሰረት እንዲፈጸም ያደርጋል።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት የመረጃ ጥያቄው የተላለፈ እንደሆነ መረጃ ጠያቂ መልስ የሚያገኝበት የጊዜ ገደብ መቆጠር የሚጀምረው ጥያቄው ለሥራ ክፍሉ ከቀረበበት ጊዜ ጀምሮ ይሆናል።

፴፭. መረጃ ማዘግየት

፩/ የተጠየቀው መረጃ ለሕዝብ ተወካዮች ምክርቤት ለማቅረብ የተዘጋጀ ሪፖርት ወይም የሪፖርቱ አካል ከሆነ የምክር ቤቱ ፭ ተከታታይ የመደበኛ ስብሰባ ቀናት እስኪያበቃ ድረስ የመረጃ ጥያቄን ማዘግየት ወይም ለሌላ ጊዜ ማስተላለፍ ይቻላል።

፪/ የተጠየቀው መረጃ ተጠሪ ለሆነለት ወይም ለሌላ የመንግሥት አካል ለማቅረብ የተዘጋጀ ሪፖርት ወይም የሪፖርቱ አካል ከሆነ ሪፖርቱ ለሚመለከተው አካል እስኪቀርብ ድረስ ለመረጃ ጠያቂ መስጠትን ማዘግየት ወይም ለሌላ ጊዜ ማስተላለፍ ይቻላል። ሆኖም የመረጃ

ጥያቄ ከቀረበበት ቀን አንስቶ ፴፭ ቀናት ካለፈው በኋላ መረጃ መስጠትን ማዘግየት ወይም ለሌላ ጊዜ ማስተላለፍ አይቻልም።

፫/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) እና (፪) መሰረት የመረጃው መገለጽ ለሌላ ጊዜ እንዲተላለፍ ከተወሰነ ጥያቄው በደረሰ ከ፳፩ ባልበለጡ ቀናት ውስጥ የመረጃ ኃላፊ፡-

ሀ) የመረጃ ማዘግየት ውሳኔ፣

ለ) ለውሳኔው መነሻ የሆነውን ህጋዊ ምክንያት

ሐ) የተጠየቀው መረጃ የሚገለጽበት ጊዜ እና

መ) መረጃ ጠያቂ ሪፖርቱ ለምክር ቤት ወይም ለሚመለከተው አካል ከመቅረቡ በፊት መረጃ እንዲሰጠው የፈለገበትን ምክንያት በቃል ወይም በጽሑፍ ለመረጃ ሃላፊ ማቅረብ እንደሚችል በመግለጽ ለመረጃ ጠያቂ በጽሑፍ ማሳወቅ አለበት።

፬/ የመረጃ ኃላፊ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፫) በተራ ፊደል (መ) የቀረበለትን አቤቱታ በመመርመር መረጃ መስጠትን ለተጠቀሰው የጊዜ ገደብ ማዘግየት በመረጃ ጠያቂ ላይ ጉዳት ሊያደርስ ይችላል የሚል በቂ ምክንያት ካለው ሪፖርቱ ለሚመለከተው አካል ከመቅረቡ በፊት የተጠየቀው መረጃ ለመረጃ ጠያቂ እንዲሰጥ ሊወሰን ይችላል።

፴፮ ክፍያ

፩/ መረጃ ጠያቂ፡-

ሀ) የጠየቀውን ሰነድ ለመፈለግ ወይም ለማሰባሰብ፣

ለ) የጠየቀው ሰነድ የማይገለጽ መረጃ አለመያዙን መርምሮ ለመወሰን ወይም የማይገለጽ መረጃን ከሰነድ ውስጥ ለመሰረዝ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት ከሚያጠፋው ጊዜ ጋር በተያያዘ ምንም ዓይነት ክፍያ አይጠየቅም።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፫) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ መረጃ ለማግኘት የሚከፈለው የገንዘብ ክፍያ በማንኛውም ሁኔታ መረጃውን የያዘውን ሰነድ ለማባዛት ከሚያስፈልገው ወጪ መብለጥ የለበትም።

፫/ በሚከተለው ሁኔታ በመረጃ ጠያቂ የማባዣ ወጪ ክፍያ አይፈጸምም፡፡

ሀ) የግል መረጃ፤

ለ) የመክፈል አቅም የሌለው ሰው፤

ሐ) በኤሌክትሮኒክ ዘዴ የሚባዛ መረጃ፤

መ) የሕዝብ ጥቅምን የሚመለከት መረጃ ወይም

ሠ) የመንግሥት አካል የማተም ግዴታ ያለበት ሆኖ ከ፩ ገፅ የማይበልጥ ሰነድ ለማግኘት የማባዣ ወጪ ክፍያ አይጠየቅም፡፡

፬/ የግል ድርጅት የማባዣ ክፍያ ሳያስከፍል መረጃ መስጠት አይጠበቅበትም፡፡

፭/ የዚህ አንቀጽ ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ ተቋሙ ለመንግሥት አካል ወይም ለግል ድርጅት ስለሚፈጸም የመረጃ ክፍያ ዝርዝር መመሪያ ያወጣል፡፡

፴፯. ሪፖርት የማቅረብ ግዴታ

፩/ የመረጃ ኃላፊ ይህን አዋጅ ለማስፈጸም ስላከናወናቸው ዝርዝር ተግባራት አመታዊ ሪፖርት ለተቋሙ የማቅረብ ግዴታ አለበት፡፡

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ የመረጃ ኃላፊ በዚህ አዋጅ ታትመው እንዲወጡ የታዘዙ መረጃዎች አፈጻጸም እና ሕዝብ መረጃውን የሚያገኝበት ሁኔታ ዝርዝር መግለጫ ለተቋሙ ሪፖርት ማቅረብ አለበት፡፡

፫/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት የሚዘጋጀው ሪፖርት፡-

ሀ) በአመልካች የቀረቡ የመረጃ ጥያቄዎች ብዛት እና መግለጫ፤

ለ) በከፊል እና ሙሉ በሙሉ ተቀባይነት ያገኙ የመረጃ ጥያቄዎች ብዛት እና መግለጫ፤

ሐ) በከፊል ወይም ሙሉ በሙሉ ውድቅ የተደረጉ የመረጃ ጥያቄዎች ብዛት እና መግለጫ፤

መ) ለበላይ ኃላፊ የቀረቡ ቅሬታዎች፣ በበላይ አካሉ የተሰጡ መፍትሔዎች እና ተቀባይነት ያገኙ ቅሬታዎች ብዛት እና መግለጫ መያዝ አለበት፡፡ ተቋሙ ዝርዝር የአፈጻጸም መመሪያ ያወጣል፡፡

፬/ ማንኛውም የፌዴራል መንግሥት አካል ከሆነ ለሚኒስትሮች ምክር ቤት እና ለሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት፣ የክልል መንግሥት አካል ከሆነ ደግሞ ለክልሉ ምክር ቤት እና ለክልሉ አስተዳደር ምክር ቤት አመታዊ የስራ አፈጻጸም ሪፖርቱን በሚያቀርብበት ጊዜ

በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ (፩) የተመለከተውን የመረጃ ነጻነት ሪፖርት አካቶ ማቅረብ ይኖርበታል።

፴፰. ቋንቋ እና ቅርፅ

፩/ አመልካች የጠየቀው መረጃ በመረጠው ቋንቋ የተዘጋጀ ከሆነ አመልካች በመረጠው ቋንቋ ይሰጠዋል።

፪/ መረጃው አመልካች በመረጠው ቋንቋ ያልተዘጋጀ ከሆነ መረጃው በተዘጋጀበት ቋንቋ ለአመልካች መሰጠት አለበት።

፫/ የመንግሥት አካልን ወይም የግል ድርጅትን የሰውና የቁሳቁስ ኃይል ያለአግባብ እንዲባክን ወይም መደበኛ ተግባር የሚያስት ወይም ለሰነዱ ደገንነት አስጊ ካልሆነ በስተቀር መረጃ መሰጠት ያለበት መረጃ ጠያቂ ይሰጠኝ ባለበት አይነት ቅርጽና መንገድ ነው።

**ክፍል አምስት
የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም**

፴፱. ጠቅላላ

፩/ የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕንባ ጠባቂ ተቋም በማቋቋሚያ አዋጁና በሌሎች ሕጎች ከተሰጠው ሥልጣንና ተግባር በተጨማሪ ይህን አዋጅ የማስተግበር፣ አፈጻጸም የመቆጣጠርና የመከታተል እንዲሁም የአሰራር ግልጽነትና ተጠያቂነት እሴቶች እና የመረጃ ተደራሽነት ባህል መጎልበትና መዳበር አስፈላጊ የሆኑ ሌሎች ተግባራት የማከናወን ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶታል።

፪/ በዚህ አዋጅ ለተሰጠው ተግባርና ኃላፊነት ውጤታማ አፈጻጸም በተቋሙ የመረጃ ነጻነት ዘርፍ ዕንባ ጠባቂ በምክር ቤት ይሾማል።

፫/ የመረጃ ነጻነት ዘርፍ ዕንባ ጠባቂ ተጠሪነቱ ለዋና ዕንባ ጠባቂ ሆኖ ከዋና ዕንባ ጠባቂ ጋር በመመካከር የሥራ ዘርፉን የመምራትና የማደራጀት፣ ሠራተኞች የመከታተልና የመመምራት፣ ወቅታዊና አመታዊ የክዋኔ ሪፖርት የማቅረብ እና በዋና ዕንባ ጠባቂ የሚሰጠውን ሌላ ተግባር የማከናወን ሥልጣንና ተግባር ይኖረዋል።

፬/ በሌላ ሕግ በግልጽ ካልተደነገገ በስተቀር የመረጃ ነጻነት ሕግ ዘርፍ ዕንባ ጠባቂ ምልመላና መረጣ፣ ሹመት አሰጣጥ፣ የአገልግሎት ዘመን፣ ደመወዝ፣ ጥቅማጥቅም ወዘተ በተቋሙ ማቋቋሚያ ሕግ አግባብ ይሆናል።

፵. ገለልተኛነት

ተቋሙ የተሰጠውን ሃላፊነትና ተግባር ከማንኛውም አካል ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ እና ሌሎች ፍላጎቶችና ተፅዕኖዎች ነጻና ገለልተኛ በመሆን ማከናወን ይኖርበታል።

፵፩. በጀት

፩/ ተቋሙ በዚህ አዋጅ የተሰጠውን ሥልጣንና ተግባር በተሟላ መልኩ ለማከናወን የሚያስፈልገው ተጨማሪ በጀት በሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ይመደብለታል።

፪/ ዓላማውንና ገለልተኛነቱን የማይጻረር ከተለያዩ አካላትና ተቋማት የገንዘብ እና ሌላ ድጋፍ ሊቀበልና ሊያገኝ ይችላል።

፵፪. የተቋሙ ሥልጣንና ተግባር

የዚህ አዋጅ አንቀጽ ፴፱ ጠቅላላ ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ ተቋሙ የሚከተለው ሥልጣንና ተግባር ይኖረዋል።

- ፩/ የመረጃ ነጻነት ሕጎችን ያመነጫል፤ ያስፈጽማል፤
- ፪/ የዚህን አዋጅና ድንጋጌዎች ዓላማ፣ አፈጻጸም እና አጠቃቀም ግልጽ ለማድረግ የሚረዱ ማብራሪያዎች እና መድብሎች ያዘጋጃል፤ አትሞ ያወጣል፤ ያሰራጫል፤
- ፫/ የመረጃ ነጻነት ህግ አፈጻጸም ይቆጣጠራል፤ ይከታተላል፤ ያስፈጽማል፤ ያስተዋውቃል፤
- ፬/ በዚህ አዋጅ የተሰጠውን ሃላፊነት ለመወጣት የሚያስፈልገውን አሰራር፣ ሂደት እና ተግባር ይወስናል፤ ተፈጻሚ ያደርጋል፤
- ፭/ ከማንኛውም ግለሰብ ወይም ቡድን የቀረበለትን አቤቱታ ወይም አስተዳደራዊ ይግባኝ መሰረት በማድረግ በዚህ አዋጅ ውስጥ የተዘረዘሩትን ድንጋጌዎች የሚጥሱ ማናቸውንም ጥሰቶች ይመረምራል፤
- ፮/ መረጃ ነጻነትን የተመለከተ ቅሬታ፣ ጥቆማ ወይም ጥያቄ ለመፍታት የምርመራ አስፈላጊነት፣ ዓይነት እና አካሄድ ይወስናል፤

፯/ በዚህ አዋጅ መሰረት የሚቀርብለትን ጉዳይ ጥብቅ ባልሆነ የአሰራር ሥነ-ሥርዓት በፍጥነት ያከናውናል።

፰/ ከመረጃ ነጻነት ጋር የተያያዘን ጉዳይ በድርድር፣ በስምምነት ወይም በግልግል ይፈታል፤

፱/ ምክረ ሐሳብ ይሰጣል፤ አስተዳደራዊ እርምጃ ይወስናል ወይም ፍትሐዊና ምክንያታዊ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ይሰጣል፤

፲/ መረጃው የማይገለጽ መሆን አለመሆኑን ለመወሰን ለመረጃ ጠያቂ የተከለከለን መረጃ ወይም ሰነድ አስቀርቦ ይመለከታል ወይም ይመረምራል፤

፲፩/ እንዲሰጥ የተጠየቀን መረጃ እንዳይገለጽ ያግዳል፤

፲፪/ በጥቅል የቀረበ ወይም በመስፈርቱ መሰረት ያልቀረበ የመረጃ ጥያቄ ውድቅ ያደርጋል፤

፲፫/ ግኝት፣ ምክረ ሐሳብ፣ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ በየጊዜው አትሞ ያወጣል፤ ለሕዝብ ይፋ ያደርጋል፤

፲፬/ መረጃ ነጻነትን በሚመለከት ዓለም አቀፍና አህጉራዊ ስብሰባ ወይም ውይይት ላይ ይሳተፋል፤ ሪፖርት ያቀርባል፤ ስምምነት ይፈራረማል።

፵፫. አዲት እና ቁጥጥር ማድረግ

፩/ ተቋሙ ይህ አዋጅ በመንግሥት አካል ስለመከበሩ አዲት ያደርጋል።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት የተቋሙ አዲት የማድረግ ሥልጣን፡-

- ሀ) ፍተሻ ወይም ዳሰሳ ማካሄድ፤
- ለ) ለአዲት ሥራው አስፈላጊ የሆነ ምርመራ ማድረግ፤
- ሐ) የአዲት ተደራጊን የመንግሥት አካል ሰራተኛ ማሳተፍ፤
- መ) ለአዲት ሥራው መረጃ እንዲቀርብ መጠየቅና ማግኘት፤
- ሠ) ተጨማሪ መረጃ እንዲቀርብ ትእዛዝ መስጠት፤
- ረ) በአዲት የተለየ የተገኘነት ጥሰት እንዲታረም ትዕዛዝ ወይም የውሳኔ ሐሳብ መስጠት እና ስለአፈጻጸሙ ክትትል ማድረግ፤
- ሰ) እንደአስፈላጊነቱ አዋጁን የማይፈጽም የመንግሥት አካል ለምክር ቤት ልዩ ሪፖርት ማቅረብ፤
- ሸ) የተገኘነት ጥሰት ምክንያቶችን መመርመር ያካትታል።

፫/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) እና (፪) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ ተቋሙ የዚህን አዋጅ ድንጋጌዎች አፈጻጸም አስመልክቶ በማንኛውም ጊዜ በመንግሥት አካል ወይም በግል ድርጅት ቁጥጥር ያደርጋል።

፬/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፫) መሰረት የተቋሙ ቁጥጥር የማድረግ ኃላፊነት የሚከተሉትን ያካትታል።

- ሀ) ቁጥጥር ከመጀመሩ በፊት አስቀድሞ ለመንግሥት አካል ወይም ለግል ድርጅት በጽሑፍ ማሳወቅ፤
- ለ) በቁጥጥር ወቅት ለተለያዩ ለተረጋገጠ ክፍተት በተወሰነ የጊዜ ገደብ ውስጥ እንዲታረም ምክረ ሐሳብ መስጠት፤
- ሐ) የሰጠው ምክረ ሐሳብ ስለመፈጸሙ በተለያዩ መንገድ ክትትል ማድረግ፤ ዝርዝር አፈጻጸሙ ተቋሙ በሚያወጣው መመሪያ ይወሰናል።

፵፬. ጥናት እና የሕግ ማሻሻያ

፩/ ተቋሙ ለዚህ አዋጅ ዓላማ መሣካት አስፈላጊ ጥናት ያደርጋል፤ እንዲካሄድ ያደርጋል።

፪/ ለምክር ቤት በሚያቀርበው አመታዊ ሪፖርት ውስጥ የጥናትና የማሻሻያ ውሳኔ ወይም ምክረ ሐሳብ ማካተት አለበት።

፫/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ፡-

- ሀ) የዚህን አዋጅ ድንጋጌ ለማሻሻል፣ ለማጠናከር ወይም ለማዳበር የሚረዳ ምክረ ሐሳብ ለምክር ቤት ያቀርባል።
- ለ) አሰራሮችን ለማዳበርና ለማሻሻል የሚረዱ አጠቃላይ እና/ወይም ዝርዝር የውሳኔ ሐሳቦችን ጉዳዩ ለሚመለከተው የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት ያቀርባል።

፵፭. ግንዛቤና ሥልጠና

፩/ ተቋሙ በመረጃ ነጻነት ዙሪያ ቀጣይነት ያለው የሥልጠናና የግንዛቤ ማስጨበጫ መርሐ ግብር በመቅረጽ ተግባራዊ ያደርጋል።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) አጠቃላይ ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ፡-

- ሀ) መንግሥታዊ እና መንግሥታዊ ካልሆኑ ሌሎች አካላት ጋር በመተባበር በመረጃ ነጻነት ዙሪያ የሕዝብን ግንዛቤ የሚያዳብሩ ተግባራትን ያከናውናል፤ በዚህ አዋጅ

የሚጠየቅ መስፈርትና ማንኛውም ሰው ያለውን መብት በተለያዩ ዘዴዎች ለሕዝብ ያሳውቃል።

ለ) ለመንግስት አካልና ለግል ድርጅት የመረጃ ኃላፊ እና ባለሙያ የሚሰጥ የግንዛቤ ማስጨበጫ ሥልጠና ያዘጋጃል፤ ስልጠና ይሰጣል፤ ያግዛል።

ሐ) የቴክኒክ ድጋፍ ማድረግን ጨምሮ በፈቃደኝነት ላይ የተመሰረተ የአቅም ግንባታ ሥራ ያከናውናል፤ በዚህ ሥራ ላይ ከተሰማራ የሲቪል ማህበረሰብ፣ የትምህርት፣ የጥናትና ምርምር እና የሥልጠና ተቋም ጋር በትብብር ይሰራል።

መ) የመረጃ ነጻነት መድብልና ማብራሪያ ያዘጋጃል፤ ያሰራጫል።

ሠ) ለመንግስት ሰራተኞች የሚሰጥ የግንዛቤ ማስጨበጫ ሥልጠና ይከታተላል፤ ሥልጠና እንዲሰጥ ምክረ ሐሳብ ያቀርባል፤ ጥያቄ ሲቀርብ ስልጠና ይሰጣል።

ረ) ስለመረጃ ነጻነት አፈጻጸም በተለያዩ መንገድ ለሕዝብ ይፋ ያደርጋል።

፫/ ከመረጃ ኃላፊ ወይም ከሌላ ሰው የሚቀርብን ጥያቄ ወይም ጥቆማ መሰረት በማድረግ ማብራሪያ ወይም ምክረ ሐሳብ ይሰጣል።

፵፮. የአፈጻጸም ሪፖርት

፩/ ተቋሙ በዚህ አዋጅ መሰረት ከመረጃ ኃላፊ የተላከለትን የመረጃ ነጻነት ህግ ትግበራ ሪፖርት ወይም በቁጥጥርና ክትትል የተለዩ ክፍተቶችን በማጠናቀርና በመተንተን አመታዊ ወይም ልዩ ሪፖርት ለምክር ቤት ያቀርባል።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት የሚቀርብ ልዩ ሪፖርት፡-

ሀ) የመረጃ ነጻነት ድንጋጌንና በተቋሙ የተሰጠን ምክረ ሐሳብ ወይም ውሳኔ ለመፈጸም ፈቃደኛ ያልሆነ የመንግሥት አካል፣ የባላይ ኃላፊ እና የመረጃ ኃላፊ ሙሉ ሥምና አድራሻ፣

ለ) ሪፖርት ለማቅረብ መነሻ የሆነው ጉዳይ ወይም የመረጃ ነጻነት ድንጋጌ ጥሰት እና ለመንግሥታዊ አካሉ የቀረበ ምክረ-ሐሳብ ወይም ውሳኔ፣

ሐ) ለሪፖርቱ መነሻ በሆነው ጉዳይ ምክንያት በሕዝብ ወይም በግለሰብ መብትና ጥቅም ላይ የደረሰ ጉዳት ካለ፣

መ) ለመረጃ ነጻነት ድንጋጌ ጥሰት ወይም ለተቋሙ ምክራብ-ሐሳብ የመንግሥታዊ አካሉ የጽሑፍ ወይም የቃል ምላሽና ምክንያት፤

ሠ) እንደአስፈላጊነቱ ሌሎች ጉዳዮች፤

(ረ) በምክር ቤቱ በኩል ሊወሰድ የሚችል አማራጭ የተጠያቂነት አሰራር የሚይዝ ይሆናል።

*ክፍል ስድስት
ቅሬታ እና ይግባኝ አቀራረብ*

፵፯. ቅሬታ አቀራረብ እና ምላሽ አሰጣጥ ሥርዓት

፩/ በዚህ አዋጅ በተለየ ሁኔታ ካልተደነገገ በስተቀር በመረጃ ኃላፊ ውሳኔ ወይም በአዋጁ ድንጋጌ አፈጻጸም ቅር የተሰኘ አመልካች ውሳኔ በደረሰው በ፳ ተከታታይ ቀናት ውስጥ ለበላይ ኃላፊ ቅሬታ ማቅረብ ይችላል። አመልካች ለበላይ ኃላፊ ቅሬታ ስለማቅረቡ ማረጋገጫ በመረጃ ኃላፊ ይሰጠዋል።

፪/ አመልካች ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት ቅሬታ በጊዜው ማቅረብ አለመቻሉን ማስረዳት ከቻለ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) የተወሰነው ጊዜ ቢያልፍም ቅሬታ ማቅረብ ይችላል።

፫/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) እና (፪) መሰረት ቅሬታ የቀረበለት የበላይ ኃላፊ፡-

ሀ) ቅሬታው አስቸኳይ የመረጃ ጥያቄ ከሆነ ቅሬታ ከቀረበበት በ፵፰ ሰዓት፤

ለ) ቅሬታው አስቸኳይ ባልሆነ መደበኛ የመረጃ ጥያቄ ከሆነ ቅሬታ ከቀረበበት በ፲ የሥራ ቀናት፤ ወይም

ሐ) በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፫) ተራ ፊደል (ሀ) እና (ለ) ባልተሸፈነና በሌላ የአዋጁ ድንጋጌ አፈጻጸም ላይ ቅሬታ በቀረበ ጊዜ ቅሬታ ከቀረበበት በ፲፮ የሥራ ቀናት ውስጥ የመጨረሻ ውሳኔ በመስጠት የውሳኔውን ግልባጭ ለቅሬታ አቅራቢ መስጠት አለበት።

፬/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፫) መሰረት በጊዜ ገደቡ ውሳኔ አለመስጠት በመረጃ ኃላፊ የተሰጠን ውሳኔ እንደመቀበል ይቆጠራል።

፵፰. አስተዳደራዊ ይግባኝ አቀራረብ

፩/ በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፵፮ ንዑስ አንቀጽ (፫) እና (፬) መሰረት በበላይ ኃላፊ በተሰጠ የመጨረሻ ውሳኔ ቅር የተሰኘ አመልካች ውሳኔ በደረሰው በጅ ቀናት ውስጥ ለዋና ዕንባ ጠባቂ አስተዳደራዊ ይግባኝ በጽሑፍ ማቅረብ ይችላል።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ ለአስቸኳይ የመረጃ ጥያቄ በመረጃ ኃላፊ በተሰጠ ውሳኔ ቅር የተሰኘ አመልካች በቀጥታ ለዋና ዕንባ ጠባቂ አስተዳደራዊ ይግባኝ ማቅረብ ይችላል።

፫/ ዋና ዕንባ ጠባቂ የቀረበው አስተዳደራዊ ይግባኝ አስቸኳይ የመረጃ ጥያቄ ከሆነ ይግባኝ ከቀረበበት በ፵፰ ሰዓት ውስጥ፤ አስቸኳይ የመረጃ ጥያቄ ያልሆነ ሌላ ጉዳይ ከሆነ በጅ የሥራ ቀናት ውስጥ ተገቢውን ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ መስጠት አለበት።

፵፱. አስተዳደራዊ ይግባኝ ስለሚቀርብበት ጉዳይ

ለዋና ዕንባ ጠባቂ የሚቀርብ የበላይ ኃላፊ ውሳኔና አስተዳደራዊ ይግባኝ፡-

- ሀ) የመረጃ ክልከላ ውሳኔ፤
- ለ) የተረጋገጠ ትክክለኛ ግልባጭ ክልከላ፤
- ሐ) በተዘጋጀበት ቋንቋ ወይም ቅርጽ መረጃ አለመስጠት፤
- መ) ለመረጃ ጠያቂ በጊዜ ገደቡ ምላሽ አለመስጠት፤
- ሠ) የሦስተኛ ወገንን መረጃ ለመረጃ ጠያቂ የመስጠት ውሳኔ፤
- ረ) የመረጃ ኃላፊ ወይም ባለሙያ አለመመደብ፤
- ሰ) ለመረጃ ጠያቂ እገዛ ወይም ድጋፍ አለማድረግ፤
- ሸ) የተጋነነ የመረጃ ክፍያ ውሳኔ፤

ቀ) የሕዝብ ጥቅም መረጃ አትሞ አለማስራጨት ወይም

በ) ለተመረጠ ወይም ለተወሰነ መገናኛ ብዙኃን ብቻ መረጃ የመስጠት ውሳኔ ወይም ድርጊት ያካትታል።

፶. ውሳኔና ትዕዛዝ አሰጣጥ

፩/ ዋና ዕንባ ጠባቂ በዚህ አዋጅ መሰረት የአስተዳደር ይግባኝ ሲቀርብለት፡-

ሀ) ጉዳዩን በድርድር ወይም በስምምነት እልባት መስጠት፤

ለ) ማንኛውንም ሰው ከተቋሙ ፊት እንዲቀርብ መጥሪያ መላክ፤

ሐ) ለአስተዳደር ይግባኝ ምርመራ ተዛማጅነት ያለው ሰነድ ወይም ማስረጃ እንዲቀርብ ማዘዝ፤

መ) የተከለከለን መረጃ ወይም ሰነድ አስቀርቦ ሚስጢራዊነቱን በጠበቀ መልኩ የመመርመር ሥልጣን አለው።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ ዋና ዕንባ ጠባቂ የቀረበውን የአስተዳደር ይግባኝ በመመርመር፡-

ሀ) የበላይ ኃላፊ ወይም የመረጃ ኃላፊ ውሳኔ ማጽናት፤

ለ) ተቀባይነት ያገኘን ወይም የተጠየቀን የመረጃ ማግኛ ዓይነት መለወጥ፤

ሐ) የበላይ ኃላፊ ወይም የመረጃ ኃላፊ ውሳኔ በመተው አዲስ ውሳኔ መስጠት፤

መ) የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት በዚህ አዋጅ የተጣለበትን ግዴታ በተወሰነ የጊዜ ገደብ ውስጥ እንዲወጣ ማሳሰብ ወይም ማዘዝ፤

ሠ) ግዴታውን ባልተወጣ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት የበላይ ኃላፊ ወይም የመረጃ ኃላፊ ላይ አስተዳደራዊ እርምጃ መወሰን ወይም

ረ) አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ስልታዊ ምርመራ እንዲደረግ ትዕዛዝ ሊሰጥ ይችላል።

፫/ የስልታዊ ምርመራ ዝርዝር ተቋሙ በሚያወጣው መመሪያ ይወሰናል።

፶፩. አስተዳደራዊ እርምጃ

፩/ ዋና ዕንባ ጠባቂ የመረጃ ነጻነት አፈጻጸም ቁጥጥርና ክትትል ግኝት ወይም አስተዳደራዊ ይግባኝ ምርመራ ውጤት መሰረት በማድረግ በበላይ ኃላፊ ወይም በመረጃ ኃላፊ ላይ እንደአግባብነቱ የሚከተሉትን አስተዳደራዊ እርምጃዎች በየደረጃው ሊወሰድ ይችላል።

- ሀ) የጽሁፍ ማስጠንቀቂያ፣
- ለ) ልዩ ሪፖርት ማቅረብ ወይም
- ሐ) በመገናኛ ብዙኃን ማጋለጥ።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ተራ ፊደል (ሀ) መሰረት የሚሰጥ የጽሁፍ ማስጠንቀቂያ፡-

- ሀ) ማስጠንቀቂያ መስጠት ያስፈለገበትን ምክንያት፣
- ለ) ሊወሰድ ስለሚገባው የማስተካከያ እርምጃ ዓይነት እና
- ሐ) የማስተካከያ እርምጃው ተፈጻሚነት የጊዜ ገደብ የሚገልጽ ሆኖ ለሚመለከተው የበላይ ኃላፊ ወይም የመረጃ ኃላፊ መድረስ ይኖርበታል።

፫/ የጽሁፍ ማስጠንቀቂያ ከመሰጠቱ በፊት ጉዳዩ የሚመለከተው የበላይ ኃላፊ ወይም የመረጃ ኃላፊ ለአስተዳደራዊ እርምጃው መነሻ በሆነው ጉዳዩ ላይ ያለውን ምላሽ በዕሁፍ ወይም በአካል እንዲያቀርብና አስተያየት እንዲሰጥ እድል ሊሰጠው ይገባል።

፬/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሰረት የሚወሰን አስተዳደራዊ እርምጃ የማስተካከያ እርምጃ ውሳኔን፣ ትዕዛዝ ወይም ምክረ ሐሳብ ተፈጻሚነት አያስቀርም።

፶፪. የውሳኔ አፈጻጸም

፩/ የቅሬታ አቅራቢን አቤቱታ በመቀበል በበላይ ኃላፊ የተሰጠን የመጨረሻ ውሳኔ የማስፈጸም ኃላፊነት የመረጃ ኃላፊ ይሆናል።

፪/ የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት ዋና ዕንባ ጠባቂ የሰጠው ውሳኔ አስቸኳይ መረጃን የሚመለከት ከሆነ ውሳኔው በደረሰው በ፳፬ ሠዓት ወይም አስቸኳይ ያልሆነ መረጃ

የሚመለከት ከሆነ ደግሞ ውሳኔው በደረሰው በ፲ ተከታታይ ቀናት ውስጥ መፈጸም አለበት፡
:

፫/ የዋና ዕንባ ጠባቂ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) በተቀመጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ አልተፈጸመልኝም በማለት የውሳኔው ተጠቃሚ ሲያመለክት ዋና ዕንባ ጠባቂ ውሳኔውን ወይም ትዕዛዙን እንዲያስፈጽምለት ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ወይም እንደአግባቡ ለክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይመራል።

፶፫. ይግባኝ

፩/ በዋና ዕንባ ጠባቂ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ቅር የተሰኘ ማንኛውም ወገን ጉዳዩ የፌዴራል መንግሥት አካልን ወይም በአዲስ አበባ ወይም በድሬዳዋ የሚገኝ ወይም በፌዴራል ደረጃ የተመዘገበን የግል ድርጅት የሚመለከት ከሆነ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት፤ የክልል መንግሥት አካልን ወይም በክልል ደረጃ የሚገኝ የግል ድርጅትን የሚመለከት ከሆነ ደግሞ ለክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሳኔ በተሰጠ በ፳ ቀናት ውስጥ ይግባኝ ማቅረብ ይችላል።

፪/ ይግባኝ የቀረበለት ፍርድ ቤት እንደአግባብነቱ ሚስጥራዊነቱን በጠበቀ መልኩ ይግባኙን በመመርመር ይግባኝ ከቀረበበት በ፴ የሥራ ቀናት ውስጥ ውሳኔ መስጠት አለበት።

**ከፍል ሰባት
ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች**

፶፬. የወንጀል ቅጣት

በዚህ አዋጅ የተረጋገጠን መረጃ የማግኘት ነጻነት ለመጣስ በማሰብ ሆን ብሎ መረጃ ወይም ሰነድ፡-

- ሀ) ያጠፋ፣ ያበላሸ፣ የቀየረ ወይም የደለዘ፣
- ለ) የደበቀ ወይም በተንኮል የከለከለ፣
- ሐ) ያፋለሰ ወይም ሐሰተኛ ሰነድ የሰራ፣
- መ) ሙስናን ወይም ሌላ ሕገወጥ አሰራርን፣ የስራ አፈጻጸም ብቃት ጉድለትን፣ የግለሰብ ወይም የድርጅት ቅሬት ለመሸፈን ማንኛውም መረጃ ወይም ሰነድ በሚስጢር እንዲያዝ ያደረገ፣ ወይም

ሠ) ተቋሙ የሰጠውን ውሳኔ ስላለመፈጸሙ የወንጀል ጥፋቱ በፍርድ የተረጋገጠበት የመንግሥት አካል ወይም የግል ድርጅት የበላይ ሃላፊ፣ የመረጃ ሃላፊ ወይም ይህንን ያዘዘ ሌላ ሃላፊ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ሕግ ወይም በአግባብነት ባለው ሌላ ህግ ተጠያቂ ይሆናል።

፶፮ ከተጠያቂነት ነጻ መሆን

፩/ በዚህ አዋጅ በተደነገገው መሰረት በቅን ልቦና መረጃ የሰጠ የመረጃ ኃላፊ ወይም ባለሙያ እና መረጃውን በቅን ልቦና ያሰራጩ የመገናኛ ብዙኃን ባለሙያ ከተጠያቂነት ነጻ ነው።

፪/ ማንኛውም ግለሰብ ወይም መገናኛ ብዙኃን የሕግ ወይም የስራ ግዴታን በመተላለፍ ሆን ብሎ ጥፋትን ወይም የሕዝብ ጤንነትን፣ ደኅንነትን ወይም ካባቢያዊ ደኅንነትን ወይም ጎጂ የሆነ ከባድ አደጋን የሚመለከት መረጃ በመግለጹ ወይም ይፋ በማድረጉ ለሕጋዊ ወይም አስተዳደራዊ ቅጣቶች የማይዳርገው መረጃው፡-

- ሀ) አግባብነት ባለው ሕግ ጥፋት ተብሎ የተፈረጀ ተግባርን፣
- ለ) የሕዝብ ጤንነትን፣ ደኅንነትን ወይም ካባቢያዊ ደኅንነትን ጎጂ የሆነ ከባድ አደጋን፣
- ሐ) በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) ተራ ፊደል (ሀ) (ለ) የተመለከተውን ጥፋት ወይም ጎጂ የሆነ ከባድ አደጋ ይፋ በማድረግ ለበቀል እርምጃ መዳረግን ወይም
- መ) በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) ተራ ፊደል (ሀ) (ለ) የተመለከተውን ጥፋት ወይም ጎጂ የሆነ ከባድ አደጋ ሆን ብሎ መደብቅን ሊያሳይ ይችላል የሚል ምክንያታዊ እምነት በመያዝ ድርጊቱን በቅን ልቦና የፈፀመው እንደሆነ ነው።

፫/ ለዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) አላማ ከግለሰብ ድርጊት ጋር ተያያዥነት ቢኖረውም ባይኖረውም ጥፋት ማለት የወንጀል ድርጊት፣ የሕግ ግዴታ መተላለፍ፣ ፍትህ ማዛባት፣ ሙስና፣ ማጭበርበር፣ በሥልጣን ያለአግባብ መጠቀም፣ የሰብአዊ መብት ጥሰት፣ ዓለም አቀፍ የጦርነት ሕግ ጥሰት ወይም በሕዝብ ሃብት ላይ የሚፈጸም ብክነት ማለት ነው።

፬/ ጥፋትን ወይም ጎጂ የሆነ ከባድ አደጋን የተመለከተ መረጃ በመግለጹ ወይም ይፋ በማድረጉ አስተዳደራዊ ወይም ሕጋዊ ቅጣት የተላለፈበት ሰው ውሳኔውን ካወቀበት ቀን

ጀምሮ ባሉት ፴ ቀናት ውስጥ በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፶፫ አግባብ ለፍርድ ቤት ይግባኝ ማቅረብ ይችላል።

፶፮. የተዛባ መረጃ ሥርጭት

፩/ በዚህ አዋጅ መሰረት ከመንግሥት አካል ወይም ከግል ድርጅት የተገኘ መረጃ ወይም ሰነድ እውነተኛና ትክክለኛ መረጃ ወይም ሰነድ ነው ተብሎ ይገመታል።

፪/ በዚህ አዋጅ መሰረት ከመንግሥት አካል ወይም ከግል ድርጅት የተገኘ መረጃ ወይም ሰነድ በማዛባት መጠቀም ወይም ማስራጨት የተከለከለ ነው።

፫/ የዚህን አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) ድንጋጌ የጣሰ ማንኛውም ሰው ከአንድ ዓመት በማያንስ ነገር ግን ከሁለት ዓመት በማይበልጥ ጽኑ እሥራት ይቀጣል።

፬/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፪) ድንጋጌ ቢኖርም በዚህ አዋጅ መሰረት ከመንግሥት አካል ወይም ከግል ድርጅት በተገኘ መረጃ ወይም ሰነድ ውስጥ የተካተተን የተዛባ ወይም ሐሰተኛ መረጃ ለሕዝብ ይፋ ማድረግ ወይም በሦስተኛ ወገን እንዲታተም ማድረግ ስርጭቱ ወይም ሕትመቱ በክፉ ልቦና የተደረገ ስለመሆኑ ካልተረጋገጠ በስተቀር መረጃውን ይፋ ያደረገ አካል ልዩ መብት ይኖረዋል።

፭/ ሐሰተኛ ወይም የተዛባ መረጃ ስርጭት በመገናኛ ብዙኃን በተፈጸመ ጊዜ በፍርድ ቤት የጥፋተኝነት ውሳኔ ከመስጠቱ በፊት ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ ለምርመራ ወይም ለሌላ ምክንያት ጋዜጠኛን፣ ዋና አዘጋጅን ወይም ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ ሌላ ሰው ለእስራት መዳረግ የተከለከለ ነው።

፶፯. ደንብና መመሪያ የማውጣት ሥልጣን

፩/ የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ይህን አዋጅ ለማስፈጸም ደንብ ሊያወጣ ይችላል።

፪/ ተቋሙ ይህን አዋጅ እና በሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት የሚወጣን ደንብ ለማስፈጸም የሚችሉ ልዩ ልዩ መመሪያዎች ያወጣል።

፶፰. የመሸጋገሪያ ድንጋጌ

በመገናኛ ብዙኃንና የመረጃ ነጻነት አዋጅ ቁጥር ፭፻፺/፪ሺ ክፍል ሶስት ድንጋጌ መሠረት በመታየት ላይ ያለ የመረጃ ጥያቄ፣ ቅሬታ፣ አስተዳደራዊ ይግባኝ ወይም ይግባኝ በነባሩ አዋጅ መሠረት እልባት እንዲያገኝ ይደረጋል።

፶፱. የተሻሩና ተፈጻሚነት የሌላቸው ሕጎች

፩/ የመገናኛ ብዙኃንና የመረጃ ነጻነት አዋጅ ቁጥር ፭፻፺/፪ሺ ክፍል ሶስት ድንጋጌዎች በዚህ አዋጅ ተሸረዋል።

፪/ የዚህን አዋጅ ድንጋጌ የሚቃረን ማንኛውም ሕግ፣ ትዕዛዝ ወይም አሰራር በዚህ አዋጅ በተሸፈኑ ጉዳዮች ላይ ተፈጻሚነት አይኖረውም።

፷. አዋጁ የሚፀናበት ጊዜ

ይህ አዋጅ በፌዴራል ነጋሪት ጋዜጣ ታትሞ ከወጣበት ቀን ጀምሮ የፀና ይሆናል።

አዲስ አበባ ... ቀን ... ዓ.ም

አቶ ታዬ አጽቀ ሥላሴ

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ፕሬዚዳንት

A PROCLAMATION TO PROVIDE FOR FREEDOM OF INFORMATION

CONSIDERING that the enactment of provisions related to freedom of information and the media in a single proclamation has prevented the freedom of information law from being presented with appropriate detail, a complete administrative system, and transparency in implementation; it has become necessary to enact a separate Freedom of Information Proclamation by aligning it with advanced global concepts in the sector, international human rights conventions and declarations, as well as technological progress;

RECOGNIZING the need to establish a system to further ensure transparency and accountability by reinforcing the freedom of any person to seek, receive, and impart information held by government bodies, and to fully realize the right of access to information guaranteed under Article 29 of the Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia and international human rights conventions ratified by Ethiopia;

NOTING the importance of strengthening and prescribing in detail the powers and duties of the Ethiopian Institution of the Ombudsman, which is responsible for monitoring and overseeing the implementation of the freedom of information law, in order to enhance its enforcement ;

NOW, THEREFORE, in accordance with Article 55 (1) of the Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, it is hereby proclaimed as follows:

PART ONE

General Provisions

1. Short Title

This Proclamation may be cited as the “Freedom of Information Proclamation No. .../...”.

2. Definition

Unless the context of the word or phrase indicates otherwise, in this proclamation:

- 1) "Information" means any document compiled in any form and includes information provided orally.
- 2) "Document" means anything created, recorded, or prepared by any person at any time and in the possession of a government body or private organization and includes the following:
  - a) Any record, file, text written by machine or by hand,
  - b) An electronic record transcript,
  - c) A copy of an image in any microfilm, whether highlighted or not,
  - d) Information that can be viewed, read, heard, or recognized with the aid of a computer or any other device or method, or
  - e) Any information available in any form or medium.
- 3) "Information Officer" means a person or other official assigned or appointed by a government body or private organization to enforce this Proclamation.
- 4) "Head" means the person who leads a government body or private organization in a superior position, and includes a deputy head.
- 5) "Fee" means money estimated to be paid to a government body or private organization that has the requested information in its possession, and is paid by the information requester.
- 6) "Region" means a government structure established in accordance with Article 47 of the Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, and for the implementation of this Proclamation includes the Addis Ababa and Dire Dawa city administrations.
- 7) "Person" means a physical or juridical person.
- 8) "Personal Information" means information relating to an identifiable individual, including, but not limited to:
  - a) Information relating to the birth, growth, death, medical, educational, academic, employment history, professional, or criminal history of the

individual, or information relating to business transactions in which the individual has been involved;

- b) Information relating to the ethnic, social origin, age, pregnancy, marital status, color, physical or mental health, well-being or disability, religion, belief, culture, or language of the individual;
- c) Information relating to the identification number, symbol or other particular, address, or blood type of the individual;
- d) Information relating to the personal opinions, views, or preferences of the individual, excluding views, opinions, or alternative proposals given by the individual regarding the promotion, award, or financial grant of another individual;
- e) Information containing the personal views or alternative proposals given by the individual regarding the financial grant, award, or promotion of a third party, where the name of the commenter has been redacted ;
- f) Information containing the views or opinions of another person about the individual; or
- g) Information that includes the name of the individual or information the disclosure of which would, in itself, result in the disclosure of personal information. However, it does not include information concerning an individual who has been deceased for 20 years.

9) “Public Body” means any governmental institution established by the Federal or Regional Constitution or other laws, or existing at any level within the Federal or Regional government structure, or owned by or accountable to the Federal or Regional government, and includes public enterprises.

10) “Private Organization” means any business organization not covered under the definition given to a “Public Body” in this Proclamation, and which is engaged in public-related activities or is a business organization in which the government holds shares or stocks.

11) “Public-related activity” means administrative functions performed on behalf of a public body, including the granting and withholding of permits or licenses, as well as the provision of education, health, transport, culture, and similar services.

- 12) “Financial Tie” means a situation where the government, at any level or to any extent, holds a financial or shareholding interest in the business activities of a private organization.
- 13) “Third Party” means any person other than the information requester or the public body or private organization from which information is requested.
- 14) “Public Interest” means the benefit of the public, including the rights and interests of the community regarding security, economic, political, and similar matters, which outweighs individual interests.
- 15) “Institution” or “the Institution” means the Ethiopian Institution of the Ombudsman re-established under Proclamation No. 1142/2019 (as amended).
- 16) “Council” means the House of Peoples' Representatives of the Federal Democratic Republic of Ethiopia.
- 17) “Mass Media” means an organization established to provide news or programs, or both news and programs, to the public through periodical publications, broadcasting services, or online media, and includes news agencies.
- 18) “Grave Ethical Misconduct” means committing an act that violates principles based on existing laws and professional codes of ethics.
- 19) “Administrative Measure” means a written warning or an administrative penalty issued by the Institution against the head, information officer, official, or employee who has failed to fulfill or has violated the obligations provided under this Proclamation.
- 20) Provisions of this Proclamation set out in the masculine Gender shall also apply to the feminine gender.

3. Scope of Application

This Proclamation shall apply to the following matters:

- 1) Information or documents in the possession of a public body or a private organization, regardless of when, or by whom, they were prepared, created, or originated;
- 2) Any law, administrative decision, or practice that restricts or violates the freedom to request, receive, impart, and reuse information as guaranteed under this Proclamation.

4. Objective

The objectives of this Proclamation are as follows:

- 1) To implement the freedom of people to seek, receive, and impart information and ideas as guaranteed by the Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia and international and regional human rights conventions, and to ensure transparency of operations by ensuring these rights are respected by public bodies and private organizations;
- 2) To establish a system through which an information requester can obtain information from public bodies and private organizations quickly, without hardship, and at a low cost, and to ensure information is easily accessible to the public; and
- 3) To ensure public participation and supremacy by educating and informing various stakeholders and the community about freedom of information; and to strengthen good governance characterized by transparency, accountability, effectiveness, efficiency, and fairness.

5. Fundamental Principles

- 1) The provisions of this Proclamation shall be interpreted and implemented in a manner consistent with the Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, international and regional human rights conventions, and international principles of freedom of information;
- 2) Except for the Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, this Proclamation shall prevail over any other law or administrative decision that restricts or prohibits the disclosure of information by a public body or a private organization.
- 3) This Proclamation shall not be interpreted as limiting the responsibility or authority of a public body or a private organization to provide or publish information through means other than the procedures established under this Proclamation.

- 4) The burden of proof to show that any decision or act of a public body or a private organization regarding freedom of information is lawful or consistent with the provisions of this Proclamation shall rest upon the public body or the private organization.

PART TWO
FREEDOM OF INFORMATION (GENERAL)

6. Requesting and Accessing Information

- 1) Any person has the freedom to seek, receive, impart, and reuse any type of information or document in the possession of a public body or a private organization, including his own personal information.
- 2) The freedom referred to under sub-article (1) of this Article includes the right to inquire and know whether the requested information or the document containing the source of the information is in the possession of any public body or private organization, and the freedom to:
  - a) Inspect, take notes, or copy extracts from a document or information;
  - b) Obtain a certified copy; or
  - c) Obtain a copy via any type of electronic means or, if the document is stored in a computer or other device, obtain a printout from such device; or
  - d) Obtain a copy stored in the form of images, audio, or through any other method.
- 3) The provisions of sub-articles (1) and (2) of this Article shall apply to a private organization only if the information in its possession concerns a public-related activity or the share or stock of a public body.

7. Designation of Information Officer

- 1) The head of a public body or a private organization shall have primary responsibility for the implementation and enforcement of the provisions of this Proclamation.
- 2) Without prejudice to the provisions of sub-article (1) of this Article, the head shall designate one or more information officers and experts, as necessary, to receive and

process information requests submitted to the public body or private organization and to fulfill other obligations stipulated under this Proclamation.

- 3) The head shall have the duty to facilitate appropriate training for the designated information officer to ensure he is qualified and ready for the role, and to ensure the officer has full authority to provide information to requesters, publish public interest information, and fulfill other obligations provided under this Proclamation.
- 4) Any official, employee, or expert of a public body or private organization shall have the duty to cooperate with the information officer in the performance of their duties or functions.

8. Duty of Records Management and Preservation

- 1) Every public body shall have the duty to:
  - a) Properly maintain accurate, verified, and usable information or documents; and
  - b) Properly organize and preserve all information or documents under its possession in a manner that facilitates freedom of information as provided for in this Proclamation.
- 2) Without prejudice to the provisions of sub-article (1) of this Article, every public body shall:
  - a) Organize and maintain records that sufficiently document its policies, decisions, procedures, interactions, and other activities performed to carry out its mission;
  - b) Ensure that records under its possession, including those held electronically, are maintained in an orderly and proper condition;
  - c) Computerize and modernize its records and information management systems; and
  - d) Establish procedures that enable the correction of personal information and ensure it is easily accessible.
- 3) A private organization shall properly organize, preserve, and manage information in its possession on a periodic basis if such information concerns public-related activities or the government's financial or shareholding interests.
- 4) A public body or private organization shall retain the information or document for **15** years from the date the information was created by or came into the possession of the

public body or private organization. However, upon the expiry of the **15**-year period, the information or document may be transferred to the body legally authorized to receive such records.

9. Duty to Publish

- 1) Every public body, except for information prohibited from disclosure under this Proclamation, shall have the duty to fully publish and make accessible to the public information concerning the public body through electronic or other communication methods.
- 2) The information to be published pursuant to sub-article (1) shall include:
  - a) The address of the head office or branches, postal and electronic mail addresses, and telephone number;
  - b) Organizational structure, powers and duties, a list of services provided to the public; and the identity, powers, and responsibilities of officials;
  - c) Processes and procedures for obtaining services, including fees and established timelines;
  - d) Policies, proclamations, regulations, directives, manuals, and other documents governing its powers and duties;
  - e) Procedures followed in decision-making, consultation processes, and public participation in decisions;
  - f) Procedures and addresses for users to submit inquiries or complaints;
  - g) Types of records held and the categories of information contained within those records;
  - h) A detailed explanation of the procedure for any person wishing to request information; and
  - i) The name and address of the Information Officer.
- 3) A public body shall publish the information referred to in sub-article (2) at least once a year. However, if there are changes or new information within one year of publication, it

must publish such updates within -- days and provide copies of the publication to information requesters or make it available for inspection.

- 4) Every public body shall publish or notify the public within -- days from the date the following public interest information is created or known:
  - a) Budget, actual income and expenditure, financial and audit documents, subsidy beneficiaries and implementation, and detailed procurement procedures and processes;
  - b) Tender applications and results, copies of contract agreements made with any party, and contract performance reports;
  - c) Administrative and judicial decisions, including the decision and any dissenting opinions;
  - d) General performance reports and feedback provided by the Council or any other body;
  - e) Information on project facts prior to implementation for the public or parties whose interests are or may be affected by the project; or
  - f) Information that should be disclosed to the public based on the principles of transparency and accountability, or other public interest information.
- 5) When a public body enters into a contract mentioned in sub-article (4)(b), it shall make it part of the agreement by notifying the contracting party that it has a duty to publish the agreement and disclose it to an information requester, unless the information is legally exempt from disclosure.

10. Duty of Private Organizations to Publish

- 1) A private organization to which this Proclamation applies shall, at regular intervals and at least once a year, publish electronically and make available to the public a description of the types of information that can be obtained without the need to submit a formal information request under Article 6 of this Proclamation.
- 2) The information published by a private organization pursuant to sub-article (1) of this Article shall include:
  - a) The address where the organization is located, its postal and electronic mail addresses, and telephone number;

- b) The Memorandum and Articles of Association, and the share of any public body;
  - c) The identity, composition, duties, and a description of the appointment process of officials, the board, committees, and other bodies;
  - d) A list of services provided to the public, procedures for obtaining the services, established timelines, and fees;
  - e) Plans, plan performance reports, annual budget, details of income, expenditure, and debt, and audit reports;
  - f) The amount of annual salary, benefits, and gifts received by each official and employee;
  - g) A list of the categories of information under the control of the private organization, and an explanation of the procedure for submitting an information request; and
  - h) The name and address of the Information Officer.
- 3) Notwithstanding the provisions of sub-article (2) of this Article, the Institution may, when it finds it necessary, determine additional categories of information to be published by a private organization.

PART THREE

EXEMPTED INFORMATION

11. Personal Information of a Third Party

- 1) A request for information shall be refused if the disclosure of the requested information would involve the personal information of a third party, including an individual who has been deceased for less than 20 years.
- 2) Notwithstanding the provisions of sub-article (1) of this Article, a request for information shall not be refused under the following circumstances:
  - a) If the third party does not object to the disclosure or has provided written consent for the disclosure of the information, pursuant to Article 24 of this Proclamation;
  - b) If the third party was already aware that the information is, or could be, made public by the public body or private organization;
  - c) If the information is already in the public domain;

d) If the information concerns the mental or physical well-being of an individual who is under the guardianship of the requester, and the individual:

- 1) Is under 18 years of age; or
- 2) Is unable to understand the nature of the request, and the disclosure of the information is in the best interest of the third party;

e) If the information concerns a deceased third party and:

- 1) The disclosure is requested by a next of kin of the deceased;
- 2) The disclosure is requested by a person who has the written consent of a next of kin of the deceased; or
- 3) The request is made by an administrator of the deceased's estate, an executor of the will, or a legal heir; or

f) If the information concerns an individual who is or was an official or employee of a public body or private organization, and the information relates to their title, work address, position, rank, salary and other benefits, or the duties performed in the course of their employment, or the name of the individual as it appears on records they personally completed.

3) For the purposes of this Article, "Next of Kin" means a parent, descendant, sister, or brother of the deceased, and includes a spouse.

12. Commercial Information of a Third Party

1) A request for information may be refused if the requested information:

- a) Contains trade secrets of a third party;
- b) Even if it is not a trade secret, concerns financial, commercial, scientific, or technical information of a third party and its disclosure would likely cause significant harm to the commercial interests of that third party; or
- c) Contains commercial information supplied in confidence with the expectation that it will not be disclosed, and its disclosure could expose the third party to

undue harm in contract or other negotiations, or prejudice the commercial competition of the third party.

- 2) Notwithstanding the provisions of sub-article (1) of this Article, the information may be disclosed if:
  - a) The information is already in the public domain;
  - b) The third party has consented in writing to the disclosure of the information;
  - c) It concerns the financial expenditures of a public body;
  - d) Its disclosure promotes accountability and transparency regarding a decision made or passed by the third party;
  - e) It exposes illegal acts or misconduct; or
  - f) It concerns any product manufactured in the name of a third party, or the results of testing or research conducted regarding environmental safety, and the disclosure is necessary to inform the public about potential risks to public or environmental safety.
- 3) Notwithstanding paragraph (f) of sub-article (2) of this Article, the disclosure requirement does not include information on preliminary tests or research conducted specifically to develop testing or research methods.

13. Third-Party Information Provided in Confidence

- 1) A request for information shall be refused if the requested information:
  - a) Would cause the public body or private organization to breach a contractual obligation regarding the non-disclosure of an exchange of information, thereby potentially making it liable to a lawsuit by the contracting party; or
  - b) Concerns information provided by a third party in the belief that it would not be disclosed, and where its disclosure is likely to impede the future supply of similar information from the same source, and the public body or private organization has a public interest in continuing to receive such information regularly.
- 2) Notwithstanding the provisions of paragraph (a) of sub-article (1) of this Article, the information shall be provided to the requester if the third party gives written consent for its disclosure.

14. Notification and Intervention of Third Parties

- 1) Where a public body or a private organization receives an information request under this Proclamation that concerns a third party and intends to disclose that information to the requester, it shall, within 7 days of receiving the request, notify the third party in writing. The notice shall specify the name of the requester, the content of the requested information, and the reasons why the information should be disclosed, and shall state that the third party may submit an objection within 7 days.
- 2) Where a third party notified pursuant to sub-article (1) of this Article objects to the disclosure of the information, the information officer shall, within 7 days of receiving the third party's response, make a decision on whether or not to disclose the information and notify both the requester and the third party.
- 3) If the information officer decides to grant the information request, they must wait until the time limit for the third party to file an appeal has expired, or until a final decision is rendered on a filed appeal, before transferring the information to the requester.
- 4) If the address of the third party to be notified under sub-article (1) of this Article is unknown, or if the third party fails to submit an objection, it shall be deemed that there is no objection, and a decision shall be made in accordance with sub-article (2) of this Article.

15. Information Regarding the Safety of Individuals and Property

The disclosure of the requested information shall be refused if there is a reasonable suspicion that it:

- 1) May endanger the life or physical safety of an individual;
- 2) May impair or prejudice the security of a building, computer, or other communication device, or any type of individual property structure or operating system, including public transportation services; or
- 3) May prejudice or impair the effectiveness of strategies, plans, and procedures designed to protect the safety of an individual covered under a witness protection program.

16. Law Enforcement and Legal Investigation Information

- 1) Information shall not be disclosed if it relates to methods, techniques, procedural rules, or operational guidelines for investigating, monitoring, curbing, or preventing a violation of the law that has been committed or may be committed, and where the disclosure of such information would hinder their effectiveness by creating favorable conditions for the commission of a crime or by facilitating evasion of the law.
- 2) Information shall not be disclosed if it concerns a criminal suspect whose charges are still being prepared, or if the preparation is complete but the charge has not yet been filed, or if the case is currently pending before a court, and where the disclosure of the information or confirming its existence or non-existence:
  - a) Could prejudice the case;
  - b) Could result in the obstruction of justice; or
  - c) Could distort the balance or impartiality of the judicial process.
- 3) Notwithstanding the provisions of sub-article (1) of this Article, a request for information shall not be refused if the requested information solely concerns the general conditions of treatment of persons who are in custody or under legal protection.

17. Privileged Information

- 1) A request for information shall be refused if it seeks information that a party in legal proceedings is not legally compelled to disclose to a third party, unless the person who is the beneficiary of such privilege consents to the disclosure.
- 2) For the purposes of sub-article (1) of this Article, privileged information includes information obtained or known during professional or legal relationships, such as those between a patient and a medical professional; a client and a legal advisor/professional; a whistleblower or informant and a journalist; or a husband and wife during their marriage.

18. Defense and National Security Information

- 1) A request for information shall be refused if the disclosure of the requested information, or the confirmation of its existence or non-existence, would prejudice the national defense or the security and safety of the country.

- 2) For the purpose of this Proclamation, "national defense or security and safety information" means information related to any type of activity conducted to monitor and control the activities of enemies or insurgents, and includes information concerning:
  - a) Military missions, exercises, tactics, or strategies;
  - b) The quantity, type, capability, power, weakness, operation, effectiveness, movement, or usage of weapons or any other types of equipment designed, customized, developed, or manufactured for military or similar purposes;
  - c) The character, capability, weakness, function, potential, deployment, or movement of a person assigned with responsibility;
  - d) Methods of information collection, evaluation, or storage, or scientific or technical equipment used for such purposes;
  - e) The identity of confidential informants and any other source of information; and
  - f) Intelligence used by the country, or in the name of the country, during international consultations and discussions.
- 3) For the purpose of this Proclamation, "activities of enemies and insurgents" means:
  - a) An act of invasion directed against the country;
  - b) An act of domestic or foreign sabotage or terrorism targeted at the country, its people, or its strategic interests;
  - c) An activity to change the constitutional order by force or violence; or
  - d) Any foreign espionage activity or enemy movement.

19. International Relations Information

- 1) A request for information shall be refused if the disclosure of the information, or the confirmation of its existence or non-existence, would prejudice the international relations of the country.
- 2) Without prejudice to the generality of sub-article (1) of this Article, the information referred to in the sub-article includes:
  - a) Information given by the country, or in the name of the country, to an international organization or another government which requires the matter to be kept confidential in accordance with an international agreement or negotiation;

- b) Information that must be kept confidential pursuant to an international agreement or international customary law;
- c) Information concerning positions taken, or to be taken, by the government or another foreign government or international organization in ongoing or future international negotiations; or
- d) Information relating to confidential diplomatic communications with another government or international organization, or official communications with the country's diplomatic missions or consular offices.

20. Economic and Financial Information

- 1) A request for economic or financial information to be provided, or for confirmation of its existence or non-existence, may be refused under the following circumstances:
  - a) If the disclosure of the information would cause harm to the economic interests of the country;
  - b) If it could endanger financial security; or
  - c) If it weakens the government's capacity to manage the country's economy.
- 2) For the purpose of sub-article (1) of this Article, economic interest or financial security information includes:
  - a) Plans to change or maintain policies that could affect the currency in circulation, coinage, legal tender, foreign exchange rates, or foreign investment;
  - b) Planned decisions to change or maintain figures relating to current credit or interest rates, customs or excise duties, taxes or any other government revenue sources, the regulation or supervision of government financial institutions, public debt, the price of goods or services, rents, wages or daily rates, or other forms of income;
  - c) Plans regarding the sale or holding of assets of a public body, or international trade agreements; or
  - d) An agreement or a planned agreement to transfer shares or interests of a public body to any person who is not a public body.

21. Commercial Activity Information of Public Bodies

- 1) A request for information may be refused if the requested information:
  - a) Concerns an agreement or a draft agreement made to transfer the shares or interests of a public body to any person who is not a public body;
  - b) Contains trade secrets of the government or any public body;
  - c) Contains financial, commercial, technical, or scientific information which, although not a trade secret, would harm the interests of a public body if disclosed; or
  - d) Contains information that, if disclosed, could prejudice the commercial competition of a public body.
- 2) The prohibition stipulated under sub-article (1) of this Article shall apply only if the information has not been previously disclosed to the public or if the public body that owns the information has not consented in writing to its disclosure.
- 3) Notwithstanding the provisions of sub-article (2) of this Article, disclosure shall not be refused if the requested information concerns product or environmental testing results or research conducted in the name of a public body, and where its disclosure is necessary to expose a serious risk to public or environmental safety.

22. Cabinet Documents

A request for access to Cabinet information may be refused under the following circumstances:

- 1) If the information was prepared for submission to the Cabinet or was presented for Cabinet discussion; or
- 2) If the information contains Cabinet opinions, consultations, evaluations, recommendations, or minutes, where the disclosure of such information:
  - a) Impedes effective government policy formulation;
  - b) Results in hindering the success of a policy;
  - c) Restricts the process of discussion or consultation within the Cabinet; or
  - d) Harms national security.
- 3) Notwithstanding sub-article (2) of this Article, the Cabinet may decide to publish the information or provide it to the information requester.

- 4) For the purposes of this Article, “Cabinet” means the Council of Ministers, its committees, or sub committees, and includes cabinets established at various levels in accordance with Regional Constitutions.

23. Internal Operations and Deliberations of Public Bodies

- 1) A request for information may be refused if the disclosure of the information:
  - a) Would distort or prejudice the outcome of a free exchange of ideas, consultation, report, recommendation, or discussion conducted within a public body or between various public bodies;
  - b) Would cause the premature disclosure of a policy under preparation or design, or a draft proclamation not yet open for public comment, thereby resulting in the frustration of the success of the policy or the draft law; or
  - c) Contains internal procedures and guidelines, such as techniques and procedures for supervision, audit, investigation, or inspection, and there is a reasonable expectation that it could impede the effectiveness of the testing, investigation, or auditing procedures and methods of the public body.
- 2) Notwithstanding the provisions of sub-article (1) of this Article, disclosure shall not be refused if the information contains explanations or reasons that ought to be provided during a judicial investigation process.

24. Information on Professional Examinations and Recruitment Processes

- 1) A request for information related to an academic or professional examination, recruitment, or selection process may be refused if the disclosure of the information before the completion of such examination, recruitment, or selection process would compromise the integrity of that process.
- 2) The information referred to in sub-article (1) of this Article shall not be withheld from an information requester after the academic or professional examination, recruitment, or selection process has been completed.

25. Broadly Framed Information Requests

- 1) A public body or a private organization may refuse a request for information under the following circumstances:
  - a) If the request is framed in general terms and the applicant fails to refine the request despite being provided with assistance and support to do so;
  - b) If, due to the large volume of information requested, the work of copying or collecting the information would disproportionately divert the human and material resources of the public body or private organization or disrupt its regular operations;
  - c) If there is a law or order requiring the information to be published at a specific time, and the information is due to be published within **15** days from the date the request was submitted; or
  - d) If the information is already included in a publication that has been made available to the public.
- 2) Where a request is refused pursuant to sub-article (1) of this Article, the notice referred to under Article **32** of this Proclamation shall include a statement affirming that the refusal is indeed appropriate based on the grounds specified under sub-article (1) of this Article.

26. Severability of Information

- 1) Where a request is made for a document that contains both disclosable information and information that is exempt from disclosure under this Proclamation, the parts or pages of the document that are disclosable shall be severed and disclosed.
- 2) An information officer who severs specific parts or pages from a document shall notify the applicant of the number and volume of the severed parts or pages and provide the extracted information to the requester.

27. Lifting of Restrictions

- 1) Notwithstanding the provisions of Articles 11 through 23 of this Proclamation, information shall no longer be considered exempt from disclosure after 25 years have elapsed from the date the information was created or occurred.
- 2) After the period specified in sub-article (1) of this Article has expired, any person may submit a request to access the information. The information officer who receives such a

request may provide the information to the requester in accordance with this Proclamation.

- 3) Notwithstanding sub-article (2) of this Article, the information may continue to be withheld from disclosure if its release would endanger the life or physical safety of an individual, public or national security, economic interests, or international relations.

28. Information Classification

For the implementation of this Proclamation, information classified by another law as non-disclosable shall have its secrecy expire as follows:

- a) If it is Top Secret, after 20 years;
- b) If it is Secret, after 10 years; and
- c) If it is Confidential, after 5 years.

29. Weighing the Public Interest

- 1) Notwithstanding the provisions of the exemptions section, a request for information shall not be refused unless the harm caused to the protected interest by the disclosure of the information outweighs the public interest to be gained from such disclosure.
- 2) Before refusing a request for information based on the provisions of this Part, an Information Officer must verify whether the provision of sub-article (1) of this Article applies to the request.
- 3) Any person who, in good faith, discloses information or authorizes its disclosure pursuant to sub-article (1) of this Article shall not be subject to criminal, civil, or administrative liability as a result of such disclosure or authorization.

PART FOUR

PROCEDURES FOR INFORMATION REQUESTS AND RESPONSES

30. Submission of Information Requests

- 1) Any person or mass media, either personally or through a legal representative, may submit a request for information to the relevant information officer or their

representative. The request shall be in writing or via a legible electronic method, specifying the type of information, the language, and the format in which the information is to be provided.

- 2) Notwithstanding the provisions of sub-article (1) of this Article, a requester is not prohibited from directly submitting an information request to the specific department of the public body or private organization believed to possess the information.
- 3) A public body or private organization may prepare and implement a clear information request form that is easily understandable to the requester. Details shall be determined by directives issued by the Institution.
- 4) Notwithstanding the provisions of sub-article (1) of this Article, an applicant who is unable to read or write, or who cannot submit a written request for any other reason, shall be permitted to submit the request orally. The information officer has a duty to provide assistance by filling out the information request form on behalf of the applicant and providing him with a copy.
- 5) An information seeker who submits a request:
  - a) Shall not be charged a service fee for submitting the request;
  - b) Shall only be required to present a valid identity card;
  - c) Must be provided with an acknowledgment document confirming the submission of the request;
  - d) Shall not be compelled to explain the reason for seeking the information, unless it is an urgent request.
- 6) Neither the reason provided by the requester nor any reason the information officer assumes to be the basis for the request shall be used to restrict the freedom to request and obtain information.

31. Providing a Response

- 1) An Information Officer who receives a request for information in accordance with this Proclamation shall provide the requested information to the applicant, with or without a fee, within **15** working days.
- 2) Where it is decided that the requester shall obtain the information for a fee pursuant to sub-article (1) of this Article, the Information Officer shall notify the requester in writing

of the amount of the fee and the conditions of payment. The period between the sending of the notice and the payment of the fee shall not be included in the **15**-working-day limit specified in sub-article (1).

- 3) If the requested information falls under the category of non- disclosable information, the Information Officer shall provide a written response to the requester stating that the request has been refused, citing the specific grounds for refusal provided under Part Three of this Proclamation, and informing the requester of their right to lodge a complaint with the Head of the body.
- 4) If the requested information is not in the possession of the public body or private organization, or cannot be found despite diligent efforts, the Information Officer shall notify the requester in writing with a statement of confirmation, explaining that the information is not held or cannot be found, and informing them of the right to lodge a complaint.
- 5) Any information provided to a requester is presumed to be true and accurate in both content and form. The requester may utilize the provided information as a basis for their intended purpose.
- 6) A failure to provide any response to the requester within the time limit specified in sub-article (1) of this Article shall be deemed a refusal of the information request without sufficient cause.

32. Extension of Time Limits

- 1) Notwithstanding the response time limit provided under Article 31 of this Proclamation, an Information Officer who receives a request for information may extend the period for no more than **14** consecutive days for the following reasons:
  - a) If a large number of information requests have been submitted and it is impossible to provide the requested information within **15** working days;
  - b) If the request requires searching through a large number of records to provide the information at a specific time, thereby disproportionately diverting the human and material resources of the public body or private organization;
  - c) If searching for, collecting, or compiling the requested information requires examining numerous records from branch offices located in different towns;

- d) If consultation with various departments or other bodies is appropriate or necessary to provide the requested information, and it is consequently impossible to provide the information within **15** working days; or
  - e) If the requester has expressed in writing their consent to the extension of time.
- 2) If an Information Officer decides to extend the time limit pursuant to sub-article (1) of this Article, they shall, within **15** days of receiving the information request, notify the requester in writing of the decision to extend the request for additional days, the reason for the extension, and their right to lodge a complaint.
  - 3) Notwithstanding the expiry of the time limit provided under Article 31 of this Proclamation, if the requested information concerns a third party, the information may be withheld from the requester until the third party's right to appeal has expired or until an appeal filed by a third party has been decided.

33. Urgent Information Requests

- 1) Notwithstanding the provisions of Article 31 of this Proclamation, an Information Officer who receives an information request for an urgent matter shall provide a response within **48** hours.
- 2) For the purposes of sub-article (1) of this Article, an "urgent information request" means:
  - a) An application which demonstrates concrete reasons that failure to provide the information urgently could cause an imminent and serious danger to human life, property, or physical safety; or
  - b) A request submitted by the mass media or a requester whose primary function is the dissemination of information to the public, regarding an act performed or about to be performed by a public body or a private organization, which the public has an urgent and objective need to know.
- 3) If it is determined that the information request concerns an urgent matter and it is decided to grant the request, the information shall be provided to the requester free of charge within the timeframe specified in sub-article (1) of this Article.
- 4) If a request is refused on the grounds that it is not urgent, the Information Officer shall, within **48** hours of receiving the request, provide a written response to the requester

stating the decision and informing them of their right to lodge a complaint or an administrative appeal.

34. Transfer of Information Request

- 1) In accordance with Article 30 sub-article (2) of this Proclamation, an official or employee who receives an information request shall handle the request themselves if the requested information is available within their department and the request is simple and clear. However, if the information is not available within the department, they shall transfer the request to the Information Officer to ensure it is processed in accordance with the law.
- 2) If an information request is transferred pursuant to sub-article (1) of this Article, the time limit for the requester to receive a response shall start counting from the date the request was initially submitted to the department.

35. Deferral of Information

- 1) If the requested information is a report, or part of a report, prepared for submission to the House of Peoples' Representatives, the information request may be deferred or postponed until the end of 5 consecutive regular session days of the House.
- 2) If the requested information is a report, or part of a report, prepared for submission to a body to which the institution is accountable or to another public body, the disclosure may be deferred or postponed until the report is submitted to the relevant body. However, the disclosure of information may not be deferred or postponed for more than **25** days from the date the information request was submitted.
- 3) Where a decision is made to defer the disclosure of information pursuant to sub-articles (1) and (2) of this Article, the Information Officer shall, within no more than **15** days of receiving the request, notify the requester in writing of:
  - a) The decision to defer the information;
  - b) The legal grounds for the decision;
  - c) The time when the requested information will be disclosed; and

- d) That the requester may submit, orally or in writing, the reasons why the information should be provided before the report is submitted to the House or the relevant body.
- 4) The Information Officer shall examine the petition submitted under paragraph (d) of sub-article (3) of this Article, and if there are sufficient grounds to believe that deferring the information for the specified period would cause harm to the requester, it may be decided to provide the requested information to the requester before the report is submitted to the relevant body.

36. Fees

- 1) An information requester shall not be charged any fee for:
  - a) Searching for or collecting the requested document; or
  - b) The time spent by a public body or private organization examining the document to determine if it contains non-disclosable information or redacting non-disclosable information from the document.
- 2) Without prejudice to the provisions of sub-article (3) of this Article, the fee paid to obtain information shall in no circumstance exceed the actual cost required to reproduce the document containing the information.
- 3) No reproduction fee shall be charged to a requester in the following circumstances:
  - a) For personal information;
  - b) For a person who lacks the capacity to pay;
  - c) For information reproduced through electronic methods;
  - d) For information concerning the public interest; or
  - e) Where a public body has a duty to publish the information and the document obtained does not exceed **20** pages.
- 4) A private organization shall not be expected to provide information without charging reproduction fees.
- 5) Without prejudice to the provisions of this Article, the Institution shall issue a detailed directive regarding the fees to be paid to public bodies or private organizations for information.

37. Duty to Submit Report

- 1) An Information Officer shall have the duty to submit an annual report to the Institution regarding the detailed activities performed to implement this Proclamation.
- 2) Without prejudice to the provisions of sub-article (1) of this Article, the Information Officer shall submit a report to the Institution detailing the implementation of information mandated to be published and the conditions under which the public accesses such information.
- 3) The report prepared pursuant to sub-article (1) of this Article shall include:
  - a) The number and description of information requests submitted by applicants;
  - b) The number and description of information requests granted in part or in full;
  - c) The number and description of information requests rejected in part or in full;
  - d) Complaints submitted to the head of the body, the solutions provided by the head, and the number and description of complaints that were accepted. The Institution shall issue detailed implementation directives.
- 4) Any federal public body shall include the freedom of information report referred to in sub-article (1) of this Article when submitting its annual performance report to the Council of Ministers and the House of Peoples' Representatives; likewise, a regional public body shall include it when reporting to the Regional Council and the Regional Administration Council.

38. Language and Format

- 1) If the requested information is available in the language chosen by the applicant, it shall be provided in that language.
- 2) If the information is not available in the language chosen by the applicant, it shall be provided in the language in which it was originally prepared.
- 3) Unless it causes an undue waste of human and material resources, disrupts regular functions, or endangers the security of the document, information shall be provided in the format and manner requested by the information seeker.

PART FIVE
THE ETHIOPIAN INSTITUTION OF THE OMBUDSMAN

39. General

- 1) In addition to the powers and duties granted to it under its establishment proclamation and other laws, the Ethiopian Institution of the Ombudsman is hereby empowered by this Proclamation to implement, monitor, and follow up on the execution of this Proclamation, and to perform other activities necessary for the growth and development of values of transparency and accountability, and a culture of information accessibility.
- 2) For the effective execution of the duties and responsibilities granted under this Proclamation, an Information Freedom Sector Ombudsman shall be appointed by the House.
- 3) The Information Freedom Sector Ombudsman shall be accountable to the Chief Ombudsman and, in consultation with the Chief Ombudsman, shall have the power and duty to lead and organize the sector, monitor and direct employees, submit periodic and annual performance reports, and perform other tasks assigned by the Chief Ombudsman.
- 4) Unless otherwise explicitly provided by another law, the recruitment, selection, appointment, term of service, salary, benefits, etc., of the Information Freedom Sector Ombudsman shall be in accordance with the establishment law of the Institution.

40. Independence

The Institution shall perform the responsibilities and duties assigned to it independently and neutrally, free from the political, economic, or any other interests and influences of any party.

41. Budget

- 1) The additional budget required for the Institution to fully carry out the powers and duties granted to it under this Proclamation shall be allocated by the House of Peoples' Representatives.
- 2) The Institution may receive and obtain financial and other support from various bodies and organizations, provided it does not contradict its objectives and independence.

42. Powers and Duties of the Institution

Without prejudice to the general provisions of Article 39 of this Proclamation, the Institution shall have the following powers and duties:

- 1) To initiate freedom of information laws and ensure their enforcement;
- 2) To prepare, publish, and disseminate explanations and compendiums that help clarify the objectives, implementation, and application of this Proclamation and its provisions;
- 3) To monitor, follow up on, enforce, and promote the implementation of freedom of information laws;
- 4) To determine and implement the procedures, processes, and activities necessary to fulfill the responsibilities granted under this Proclamation;
- 5) To investigate any violations of the provisions stipulated in this Proclamation based on complaints or administrative appeals submitted by any individual or group;
- 6) To determine the necessity, type, and manner of investigation required to resolve complaints, tips, or inquiries regarding freedom of information;
- 7) To process cases submitted to it under this Proclamation promptly and through flexible procedural rules;
- 8) To resolve matters related to freedom of information through negotiation, conciliation, or mediation;
- 9) To provide recommendations, take administrative measures, or issue fair and reasonable decisions or orders;
- 10) To summon and inspect information or documents withheld from a requester in order to determine whether they are non-disclosable;
- 11) To block the disclosure of requested information where appropriate;
- 12) To reject information requests that are broadly framed or do not meet the requirements set forth;
- 13) To periodically publish and make its findings, recommendations, decisions, or orders available to the public;
- 14) To participate in international and regional meetings or discussions concerning freedom of information, submit reports, and sign agreements.

43. Auditing and Supervision

- 1) The Institution shall audit the compliance of public bodies with this Proclamation.
- 2) Pursuant to sub-article (1) of this Article, the auditing power of the Institution shall include:
  - a) Conducting inspections or surveys;
  - b) Carrying out investigations necessary for the audit work;
  - c) Involving the employees of the public body being audited;
  - d) Requesting and obtaining information necessary for the audit work;
  - e) Ordering the submission of additional information;
  - f) Issuing orders or recommendations to correct identified compliance violations and monitoring their implementation;
  - g) Submitting a special report to the House, as necessary, regarding a public body that fails to implement the Proclamation;
  - h) Investigating the reasons for compliance violations.
- 3) Without prejudice to the provisions of sub-articles (1) and (2) of this Article, the Institution may, at any time, supervise the implementation of the provisions of this Proclamation by a public body or a private organization.
- 4) Pursuant to sub-article (3) of this Article, the supervisory responsibility of the Institution shall include:
  - a) Providing prior written notice to the public body or private organization before starting supervision;
  - b) Providing recommendations for the rectification of identified and verified gaps within a specified timeframe;
  - c) Monitoring the implementation of its recommendations through various means. Detailed execution shall be determined by a directive issued by the Institution.

44. Studies and Legal Amendment

- 1) The Institution shall conduct or cause to be conducted necessary studies for the successful realization of the objectives of this Proclamation.

- 2) The Institution shall include the results of such studies and its decisions or recommendations for amendments in its annual report to the House.
- 3) Without prejudice to the provisions of sub-article (2) of this Article, the Institution shall:
  - a) Submit recommendations to the House to amend, strengthen, or develop the provisions of this Proclamation;
  - b) Provide general and/or detailed recommendations to the relevant public body or private organization to develop and improve their procedures.

45. Awareness and Training

- 1) The Institution shall design and implement a continuous training and awareness-raising program regarding freedom of information.
- 2) Without prejudice to the generality of sub-article (1) of this Article, the Institution shall:
  - a) Cooperate with governmental and non-governmental bodies to carry out activities that develop public awareness on freedom of information; and notify the public of the requirements of this Proclamation and the rights of every person through various methods;
  - b) Prepare and provide awareness training and support for information officers and experts of public bodies and private organizations;
  - c) Conduct voluntary capacity-building work, including technical support; and work in collaboration with civil society, educational, research, and training institutions engaged in such work;
  - d) Prepare and distribute freedom of information manuals and explanations;
  - e) Monitor the awareness training provided to government employees; provide recommendations for training to be given; and provide training upon request;
  - f) Publicize the performance of freedom of information implementation through various means.
- 3) The Institution shall provide explanations or recommendations based on inquiries or tips received from an information officer or any other person.

46. Performance Report

- 1) The Institution shall submit an annual or special report to the Council by compiling and analyzing the freedom of information implementation reports sent to it by Information Officers pursuant to this Proclamation, as well as gaps identified through its own supervision and monitoring.
- 2) A special report submitted pursuant to sub-article (1) of this Article shall include:
  - a) The full name and address of the public body, head of public body and the Information Officer who have refused to implement freedom of information provisions or the recommendations and decisions issued by the Institution;
  - b) The specific matter or freedom of information violation that triggered the report, and the recommendation or decision that was provided to the public body;
  - c) Any harm caused to public or individual rights and interests as a result of the matter that triggered the report;
  - d) The written or oral response and justifications provided by the public body regarding the violation of freedom of information provisions or the Institution's recommendation;
  - e) Other matters as may be necessary;
  - f) Alternative accountability mechanisms that may be taken by the Council.

PART SIX

PROCEDURES FOR COMPLAINTS AND APPEALS

47. Grievance Procedure and Response System

- 1) Unless otherwise provided in this Proclamation, an applicant who is dissatisfied with a decision of the Information Officer or the implementation of the provisions of this Proclamation may lodge a complaint with the Head of the body within **20** consecutive days from the receipt of the decision. The Information Officer shall provide the applicant with an acknowledgment of the submission of the complaint to the Head.
- 2) If the applicant can demonstrate that they were unable to submit the complaint on time due to *force majeure*, the complaint may be accepted even after the expiry of the period specified in sub-article (1) of this Article.

- 3) The Head to whom a complaint is submitted pursuant to sub-articles (1) and (2) of this Article shall:
  - a) If the complaint concerns an urgent information request, render a final decision within **48** hours of the submission of the complaint;
  - b) If the complaint concerns a regular non-urgent information request, render a final decision within **10** working days of the submission of the complaint; or
  - c) If the complaint concerns the implementation of other provisions of the Proclamation not covered under paragraphs (a) and (b), render a final decision within **15** working days of the submission of the complaint and provide a copy of the decision to the complainant.
- 4) Failure to render a decision within the time limits specified in sub-article (3) of this Article shall be deemed as an affirmation of the decision made by the Information Officer.

48. Submission of Administrative Appeals

- 1) An applicant dissatisfied with the final decision rendered by the Head pursuant to Article 47 sub-articles (3) and (4) may lodge an administrative appeal in writing to the Chief Ombudsman within **20** days of the receipt of the decision.
- 2) Without prejudice to the provisions of sub-article (1) of this Article, an applicant dissatisfied with a decision rendered by an Information Officer regarding an urgent information request may lodge an administrative appeal directly to the Chief Ombudsman.
- 3) The Chief Ombudsman shall render an appropriate decision or order within **48** hours if the administrative appeal concerns an urgent information request, or within **20** working days for any other matter.

49. Grounds for Administrative Appeal

Administrative appeals to the Chief Ombudsman against a decision of the Head may be lodged on the following grounds:

- a) A decision to refuse access to information;

- b) A refusal to provide a certified true copy;
- c) Failure to provide information in the requested language or format;
- d) Failure to respond to an information requester within the specified time limit;
- e) A decision to disclose a third party's information to a requester;
- f) Failure to designate an Information Officer or expert;
- g) Failure to provide assistance or support to an information requester;
- h) A decision to charge excessive fees for information;
- i) Failure to publish and disseminate public interest information; or
- j) A decision or act of providing information only to selected or specific mass media.

50. Decision-making and Issuance of Orders

- 1) When an administrative appeal is submitted to the Chief Ombudsman pursuant to this Proclamation, he shall have the power to:
  - a) Resolve the matter through negotiation or conciliation;
  - b) Summon any person to appear before the Institution;
  - c) Order the production of documents or evidence relevant to the investigation of the administrative appeal;
  - d) Summon and examine prohibited information or documents while maintaining their confidentiality.
- 2) Without prejudice to the provisions of sub-article (1) of this Article, the Chief Ombudsman, upon examining the administrative appeal, may:
  - a) Affirm the decision of the Head or the Information Officer;
  - b) Change the requested or approved form of access to information;
  - c) Set aside the decision of the Head or the Information Officer and render a new decision;
  - d) Warn or order a public body or a private organization to fulfill its obligations under this Proclamation within a specified timeframe;
  - e) Decide on administrative measures against the Head or Information Officer of the public body or private organization who failed to fulfill their obligations; or
  - f) Order a systemic investigation where necessary.

- 3) The details regarding systemic investigations shall be determined by a directive to be issued by the Institution.

51. Administrative Measures

- 1) Based on the findings of freedom of information implementation monitoring and supervision, or the results of an administrative appeal investigation, the Chief Ombudsman may take the following administrative measures, as appropriate, against the Head or Information Officer:
  - a) Written warning;
  - b) Submission of a special report; or
  - c) Public exposure through the mass media.
- 2) A written warning issued pursuant to paragraph (a) of sub-article (1) of this Article shall:
  - a) State the reasons for issuing the warning;
  - b) Specify the type of corrective measure to be taken; and
  - c) Specify the time limit for the implementation of the corrective measure; and it shall be delivered to the concerned Head or Information Officer.
- 3) Before a written warning is issued, the concerned Head or Information Officer shall be given the opportunity to provide a written or oral response and comments on the matter serving as the basis for the administrative measure.
- 4) An administrative measure decided under sub-article (1) of this Article shall not exempt from the requirement to implement the corrective action, order, or recommendation.

52. Execution of Decisions

- 1) The Information Officer shall be responsible for executing the final decision rendered by the Head in favor of a complainant.
- 2) A public body or a private organization shall execute a decision rendered by the Chief Ombudsman within 24 hours of receipt if it concerns urgent information, or within 10 consecutive days if it concerns non-urgent information.
- 3) Where a beneficiary of a decision notifies the Chief Ombudsman that a decision or order has not been executed within the time limits specified in sub-article (2) of this Article, the

Chief Ombudsman shall refer the matter to the Federal High Court or the appropriate Regional Supreme Court to ensure the execution of the decision or order.

53. Appeal

- 1) Any party aggrieved by the decision or order of the Chief Ombudsman may lodge an appeal within 20 days from the date the decision was rendered to: the Federal High Court, if the case concerns a federal government organ or a private organization located in Addis Ababa or Dire Dawa or registered at the federal level; or to the Regional Supreme Court, if the case concerns a regional government organ or a regional-level private organization.
- 2) The court to which an appeal is submitted shall examine the appeal while maintaining confidentiality, as appropriate, and shall render a decision within 30 working days of the submission of the appeal.

PART SEVEN MISCELLANEOUS PROVISIONS

54. Criminal Penalties

- 1) Any head of a public body or private organization, information officer, or any other official who orders such acts, shall be held liable under the Criminal Code of the Federal Democratic Republic of Ethiopia or other relevant laws, if they are found guilty by a court of intentionally performing the following acts with the intent to violate the freedom of access to information guaranteed under this Proclamation:
  - a) Destroying, damaging, altering, or deleting information or documents;
  - b) Concealing or maliciously withholding information or documents;
  - c) Falsifying information or creating forged information or documents;
  - d) Classifying any information or document as secret to cover up corruption, other illegal practices, incompetence, or personal or organizational scandals; or
  - e) Failing to execute a decision rendered by the Institution.

55. Exemption from Liability

- 1) Any information officer or expert who provides information in good faith, or any media professional who disseminates information in good faith in accordance with this Proclamation, shall be exempt from liability.
- 2) No individual or media professional shall be subject to legal or administrative penalties for intentionally disclosing or publicizing information regarding a violation of the law, a breach of duty, or a serious threat to public health, safety, or the environment, provided they acted in good faith with a reasonable belief that the information reveals:
  - a) An act defined as an offense under relevant laws;
  - b) A serious danger to public health, safety, or the safety of the environment;
  - c) Retaliatory measures taken against someone for disclosing the offenses or dangers mentioned in (a) and (b); or
  - d) The intentional concealment of the offenses or dangers mentioned in (a) and (b).
- 3) For the purposes of sub-article (2), an "offense" includes criminal acts, violations of legal obligations, miscarriage of justice, corruption, fraud, abuse of power, human rights violations, violations of international humanitarian law, or waste of public resources, regardless of whether it is linked to an individual's actions.
- 4) Any person who is subjected to an administrative or legal penalty for disclosing information regarding an offense or a serious danger may lodge an appeal to the court in accordance with Article 53 of this Proclamation within 30 days of becoming aware of the decision.

56. Distribution of Distorted Information

- 1) Information or documents obtained from a public body or a private organization under this Proclamation shall be presumed to be authentic and accurate.
- 2) It is prohibited to use or disseminate information or documents obtained under this Proclamation in a distorted manner.
- 3) Any person who violates the provisions of sub-article (2) of this Article shall be punished with rigorous imprisonment of not less than one year and not more than two years.
- 4) Notwithstanding sub-article (2), a party that discloses distorted or false information contained within a document obtained from a public body or private organization, or

allows it to be published by a third party, shall have a privilege unless it is proven that the dissemination or publication was done in bad faith.

- 5) When the dissemination of false or distorted information is committed through the mass media, it is prohibited to imprison a journalist, editor-in-chief, or any other person in connection with the case for investigation or any other reason prior to a court's guilty verdict.

57. Power to Issue Regulations and Directives

- 1) The House of Peoples' Representatives may issue Regulations to implement this Proclamation.
- 2) The Institution shall issue various Directives to implement this Proclamation and the Regulations issued by the House of Peoples' Representatives.

58. Transitional Provision

Any information request, grievance, administrative appeal, or court appeal currently pending under the provisions of Part Three of the Freedom of the Mass Media and Access to Information Proclamation No. 590/2008 shall be resolved in accordance with the old Proclamation.

59. Repealed and Inapplicable Laws

- 1) The provisions of Part Three of the Freedom of the Mass Media and Access to Information Proclamation No. 590/2008 are hereby repealed.
- 2) Any law, order, or practice that is inconsistent with this Proclamation shall not be applicable to matters covered under this Proclamation.

60. Effective Date

This Proclamation shall enter into force up on the date of publication in the Federal Negarit Gazette.

Done at Addis Ababa, this-----th day of -----20---

TAYE ATSKE SELASSIE

PRESIDENT OF THE FEDERAL

DEMOCRATIC REPUBLIC OF ETHIOPIA